

THE AIRE CENTRE

Advice on Individual Rights in Europe

Ljudska prava i zaštita životne sredine u Evropi

Pregled sudske prakse
Evropskog suda za ljudska prava

Ljudska prava i zaštita životne sredine u Evropi

Pregled sudske prakse Evropskog
suda za ljudska prava

Urednice

Biljana Braithwaite, direktorka Programa za Zapadni Balkan AIRE centra
Catharina Harby, viša pravna konsultantkinja, AIRE centar

Glavni saradnik

William Ferris, advokat, kancelarija Clyde & Co, London

Veoma smo zahvalni Neveni Kostić iz Sustineri Partners, kao i
Azri Bećirović iz AIRE centra na njihovom doprinosu ovoj publikaciji.

© 2024 AIRE centar

Tiraž

200

Originalna engleska verzija je prevedena na bosanski/crnogorski/hrvatski/srpski.

Prelom i priprema za štampu

Kliker Dizajn

Štampa

Studio Mouse

Predgovor

Odnos između ljudskih prava i zaštite životne sredine je poslednjih godina postao ključno pitanje kako u Evropi, tako i šire. Zapadni Balkan, region bogat prirodnim resursima ali i veoma ranjiv na degradaciju životne sredine, suočava se sa posebnim izazovima u ovom kontekstu.

Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) pruža ključni okvir za rešavanje ekoloških pitanja kroz prizmu ljudskih prava, nudeći pravnu zaštitu tamo gde šteta po životnu sredinu ugrožava osnovna prava. U ovom dokumentu istražujemo ulogu EKLJP u zaštiti životne sredine, sa posebnim naglaskom na klimatske promene, zagađenje, prirodne katastrofe i regulaciju industrijskih aktivnosti.

Sve bogatija praksa Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) ukazuje na dinamičnu interpretaciju EKLJP u vezi sa štetom po životnu sredinu, klimatskim sporovima i širim ekološkim pitanjima. Presude Suda u predmetima koji se odnose na zagađenje vazduha, industrijske aktivnosti i klimatske promene, demonstriraju posvećenost zaštiti pojedinaca od štetnih uticaja na životnu sredinu, uz istovremeno uvažavanje obaveza država.

Ova pravna načela dobijaju na značaju na Zapadnom Balkanu, gde industrije poput rudarstva, energetike i upravljanja otpadom nastavljaju da utiču na zajednice i ekosisteme. Sudovi u regionu sada se sve češće susreću sa predmetima koji odražavaju hitnu potrebu za snažnijim ekološkim upravljanjem i delotvornijom zaštitom unutar domaćih i međunarodnih pravnih okvira.

U ovom se vodiču osvrćemo na ove izazove, analizirajući kako se različiti članovi EKLJP — poput prava na život, zdravlje, privatnost i imovinu — koriste za rešavanje različitih pretnji po životnu sredinu. Proučavamo i ključne klimatske slučajeve, uključujući presudu u predmetu Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske iz 2024. godine, koja je potencijalno uspostavila novi presedan u pristupu Suda obavezama vezanim za klimatske promene. Iako su klimatske promene možda najurgentnije pitanje našeg vremena, drugi izazovi, poput zagađenja, degradacije zemljišta i gubitka biodiverziteta, su i dalje podjednako važni, naročito u ekološki raznovrsnim regionima kao što je Balkan.

Iskreno zahvaljujem celom timu koji je doprineo ovom dokumentu svojim trudom, znanjem i iskustvom. Vodič pred vama predstavlja tek početak, jer ćemo

nastaviti da budemo prisutni u oblasti ljudskih prava i zaštite životne sredine u budućnosti, kako kroz istraživanja i analize tako i kroz konkretnu podršku pravicima, kreatorima politika i aktivistima posvećenim ovoj važnoj temi.

Biljana Braithwaite

Sadržaj

Predgovor	5
Skraćenice	9
Uvod	11
Okvir EKLJP	13
Relevantni članovi	13
Negativne i pozitivne obaveze	14
Apsolutna, nekvalifikovana i kvalifikovana prava	15
Status žrtve prema Konvenciji	16
Zaštita životne sredine prema EKLJP	18
Šteta naneta fizičkom okruženju	18
Prirodne katastrofe	18
Zagađenje	20
Industrijske aktivnosti	22
Klimatske promene	23
Pravo na zaštitu od efekata klimatskih promena	24
Klimatske tužbe i status žrtve	24
Ekološki propisi i zaštita	25
Pravo na mirno uživanje imovine	25
Zabrana diskriminacije	26
Društvo, životna sredina i sudovi	27
Ekološki aktivizam	27
Ekološke demonstracije	27
Ekološke organizacije	28
Pružanje i pristup informacijama o životnoj sredini	29
Osporavanje ekološke štete i klimatskih promena pred sudom	31
Zaključak	33
Sažeci odabranih odluka Evropskog suda za ljudska prava	34

PRESUDA U PREDMETU BRINCAT I OSTALI PROTIV MALTE	34
PRESUDA U PREDMETU BUDAYEVA I DRUGI PROTIV RUSIJE	40
PRESUDA U PREDMETU BUMBES PROTIV RUMUNIJE	44
PRESUDA U PREDMETU DIMITAR YORDANOV PROTIV BUGARSKE	47
PRESUDA U PREDMETU EKHOLM PROTIV FINSKE	50
PRESUDA U PREDMETU ELEFTERIADIS PROTIV RUMUNIJE	53
PRESUDA U PREDMETU FADEYEVA PROTIV RUSIJE	57
PRESUDA U PREDMETU GRIMKOVSKAYA PROTIV UKRAJINE	61
PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU HATTON I DRUGI PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	65
PRESUDA U PREDMETU JUGHELI I DRUGI PROTIV GRUZIJE	69
PRESUDA U PREDMETU KOLYADENKO I DRUGI PROTIV RUSIJE	72
PRESUDA U PREDMETU KOŽUL I DRUGI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE ...	76
PRESUDA U PREDMETU L.C.B. PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	79
PRESUDA U PREDMETU LOCASCIA I DRUGI PROTIV ITALIJE	82
PRESUDA U PREDMETU LÓPEZ OSTRA PROTIV ŠPANIJE	86
PRESUDA U PREDMETU OLUIĆ PROTIV HRVATSKE	90
PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU ÖNERYILDIZ PROTIV TURSKE	93
PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU ROCHE PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	99
PRESUDA U PREDMETU S.C. FIERCOLECT IMPEX S.R.L. PROTIV RUMUNIJE	104
PRESUDA U PREDMETU ŠABANOVIĆ PROTIV CRNE GORE I SRBIJE	107
ODLUKA U PREDMETU SMALTINI PROTIV ITALIJE	109
PRESUDA U PREDMETU SOLYANIK PROTIV RUSIJE	112
PRESUDA U PREDMETU STEEL I MORRIS PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	115
PRESUDA U PREDMETU TATAR PROTIV RUMUNIJE	119
PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU VEREIN KLIMASENIORINNEN SCHWEIZ I DRUGI PROTIV ŠVAJCARSKOJE	123
PRESUDA U PREDMETU ZANDER PROTIV ŠVEDSKOJE	130

Skraćenice

Evropska konvencija o ljudskim pravima	Konvencija/EKLJP
Evropski sud za ljudska prava	Sud/ESLJP
Evropska unija	EU
Ujedinjene nacije	UN
Nevladine organizacije	NVO

Uvod

Generalna skupština Ujedinjenih nacija (UN) usvojila je 2022. godine rezoluciju kojom se priznaje da pristup zdravoj i održivoj životnoj sredini predstavlja osnovno, univerzalno ljudsko pravo. Iako ova rezolucija nije obavezujuća, otprilike 80% država članica UN je priznalo pravo na zdravu životnu sredinu u svom domaćem pravu.^[1] Savet Evrope je i dalje jedini regionalni sistem za zaštitu ljudskih prava koji još uvek nije izričito priznao pravo na zdravu životnu sredinu.^[2]

Kako ćemo objasniti u ovom vodiču, Evropska konvencija o ljudskim pravima („EKLJP“ ili „Konvencija“) Saveta Evrope, zajedno sa jurisprudencijom Evropskog suda za ljudska prava („ESLJP“ ili „Sud“), pruža značajnu zaštitu na mestu dodira ljudskih prava i životne sredine. Sud je vremenom prepoznao da šteta naneta životnoj sredini i postojanje ekološke degradacije mogu da podriju postojeća prava zajemčena Konvencijom i da dovedu do povreda ljudskih prava. ESLJP već ima bogatu i raznovrsnu sudsku praksu u vezi sa pitanjima životne sredine. On donosi odluke i presude koje obuhvataju sve, od opasnosti od zagađenja i uticaja ekoloških propisa na imovinska prava do obaveze država da štite ljude od prirodnih katastrofa i klimatskih promena koje su izazvali ljudi.

Zaštita životne sredine postaje sve važniji prioritet za države, preduzeća i pojedince, što se ogleda i u sve većem broju i obimu međunarodnih i instrumenata Evropske unije („EU“) koji se odnose na zaštitu životne sredine i klimu. Na primer, Pariskim sporazumom UN iz 2015. godine se države potpisnice pravno obavezuju da rade na smanjenju emisije ugljen-dioksida i priznaje se da klimatske promene utiču na socijalnu pravdu, jednakost i dobrobit ljudi. U njemu je prepoznato da su ugrožene populacije, uključujući autohtone narode, žene i zajednice sa niskim prihodima, nesrazmerno pogođene klimatskim promenama i da će te promene dodatno produbiti postojeće nejednakosti. Integrišući ljudska prava sa klimatskom politikom, autori Pariskog sporazuma su nastojali da obezbede promovisanje dobrobiti društva i zaštitu najugroženijih u okviru napora usmerenih na smanjenje uticaja klimatskih promena. Drugi sporazumi i inicijative UN u kojima se razmatraju

[1] [The Right to a Healthy Environment: A User's Guide, David R. Boyd \(specijalni izvestilac o ljudskom pravu na čistu, zdravu i održivu životnu sredinu\), 2024](#); Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima i životnoj sredini (2020), Dobre prakse (A/HRC/43/53)

[2] Videti Preambulu Arhuske konvencije, član 24 Afričke povelje o pravima čoveka i naroda, član 38 Arapske povelje o ljudskim pravima, član 11 Protokola iz San Salvadora.

i životna sredina i ljudska prava obuhvataju Deklaraciju iz Stokholma iz 1972. godine, Deklaraciju iz Rija iz 1992. godine, Okvirnu konvenciju o klimatskim promenama iz 1992. godine i Agendu za održivi razvoj do 2030. godine.

EU takođe prepoznaje važnost zaštite životne sredine, ali ovom pitanju uglavnom pristupa iz regulatornog ugla. Ključne inicijative EU uključuju usvajanje Direktive o proceni uticaja na životnu sredinu^[3] i Direktive o industrijskim emisijama^[4]. U prvoj je propisana obaveza sprovođenja sveobuhvatne analize procene uticaja na životnu sredinu pre no što se mogu odobriti određeni javni i privatni projekti. Time se osigurava da donosioci odluka uzimaju u obzir posledice svojih odluka po životnu sredinu, kao i da razmatraju mišljenja i doprinos javnosti, što služi zaštiti zdravlja zajednice i ekološkog integriteta. Direktivom o industrijskim emisijama su uređene velike industrijske aktivnosti. Njome je propisana obaveza preduzeća da ispunjavaju stroge ekološke standarde i primenjuju najbolje raspoložive tehnike za smanjenje zagađenja pre nego što mogu dobiti dozvole za rad. Pored toga, Direktiva o dužnoj pažnji za održivo poslovanje, koja je stupila na snagu 25. jula 2024. godine, ima za cilj da podstiče održivo i odgovorno ponašanje preduzeća zahtevajući od njih da identifikuju, sprečavaju, ublažavaju i procenjuju vlastite negativne uticaje na životnu sredinu i ljudska prava u okviru svojih globalnih lanaca vrednosti.

Savet Evrope takođe radi na uspostavljanju formalnijeg okvira zaštite životne sredine nakon što je Parlamentarna skupština ove organizacije u svom izveštaju objavljenom 28. marta 2024. godine^[5] preporučila da Savet Evrope razvije zaštitu koju pružaju Evropska socijalna povelja i Konvencija, uzimajući u obzir svoje prethodno iskustvo u izradi Konvencije o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa sačinjene u Bernu i Konvencije o građanskoj odgovornosti za štete nastale usled delatnosti opasnih po životnu sredinu iz Lugana.

[3] Direktiva o proceni uticaja na životnu sredinu 2011/92/EU, izmenjena i dopunjena Direktivom 2014/52/EU

[4] Direktiva o industrijskim emisijama 2010/75/EU, izmenjena i dopunjena Direktivom 2024/1785

[5] „Mainstreaming the human right to a safe, clean, healthy and sustainable environment with the Reykjavik process,” Izveštaj Komiteta za socijalne poslove, zdravlje i održivi razvoj Saveta Evrope, 2024.

Okvir EKLJP

Relevantni članovi

Ovim su vodičem obuhvaćeni sledeći relevantni članovi:

- › **član 2 (pravo na život)**
 - Predmeti koji se odnose na član 2 povezani su sa pitanjima životne sredine koja uzrokuju smrt ili ugrožavaju život pojedinaca. Ova pitanja mogu biti prouzrokovana ljudskim delovanjem (kao što je industrijsko zagađenje) ili prirodnim faktorima (kao što su poplave i druge prirodne katastrofe).
- › **član 3 (zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja)**
 - Predmeti koji se odnose na član 3 tiču se specifičnih slučajeva gde je okruženje u kojem država drži lica lišena slobode prevazišlo prag surovosti koji je potreban da bi se smatralo nečovečnim i ponižavajućim.
- › **član 5 (pravo na slobodu i sigurnost)**
 - Predmeti koji se odnose na član 5 obuhvataju slučajeve u kojima je država lišila lica slobode zbog uništenja životne sredine za koje su navodno odgovorna.
- › **član 6 (pravo na pravično suđenje)**
 - Predmeti koji se odnose na član 6 obuhvataju različita pitanja, ali se uglavnom odnose na pravo na pristup sudu i na slučajeve neizvršavanja pravosnažnih sudskih odluka.
- › **član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i doma)**
 - Predmeti koji se odnose na član 8 obuhvataju različite probleme vezane za životnu sredinu, ali u ovom ćemo se vodiču pretežno baviti predmetima koji se tiču industrijskog zagađenja, buke, zagađenja vazduha, upravljanja i odlaganja otpada, kontaminacije tla i vode, klimatskih promena i pristupa informacijama o ekološkim rizicima.
- › **član 10 (sloboda izražavanja / sloboda primanja i saopštavanja informacija)**
 - Predmeti koji se odnose na član 10 u ovom vodiču se usredsređuju na sudsku praksu koja utiče na ekološke proteste i slobodu štampe.

- › **član 11 (sloboda okupljanja i udruživanja)**
 - Predmeti koji se odnose na član 11 obuhvataju slučajeve u kojima su ekološke organizacije i udruženja bili podvrgnuti državnoj represiji i/ili sprečeni da se formiraju i deluju.

- › **član 13 (pravo na delotvorno pravno sredstvo)**
 - Ekološki predmeti koji se odnose na navodnu povredu člana 13 često se odnose i na navodne povrede drugih članova, naročito članova 8 i 2 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1, a tiču se slučajeve u kojima pojedinci nisu dobili adekvatan sudski odgovor na ekološki problem.

- › **član 14 i član 1 Protokola br. 12 (zabrana diskriminacije)**
 - Predmeti o članu 14 i članu 1 Protokola br. 12 odnose se na slučajeve u kojima su mere zaštite životne sredine i propisi nepravedno pogodili određene grupe ljudi više nego druge.

- › **član 1 Protokola br. 1 (zaštita imovine)**
 - Predmeti koji se odnose na član 1 Protokola br. 1 mogu se podeliti na primere gde je primena ekoloških propisa potencijalno uticala na vrednost privatne imovine i primere gde je propust države da zaštiti životnu sredinu uticao na vrednost privatne imovine.

Negativne i pozitivne obaveze

Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) predstavlja međunarodni ugovor između država i nameće državama ugovornicama i negativne i pozitivne obaveze u vezi sa pravima iz Konvencije.

Negativne obaveze obuhvataju obaveze država da se uzdržavaju od neposredne povrede prava zajemčenih Konvencijom. To znači da države ne smeju da se bave aktivnostima kojima se, na primer, krši pravo na život, slobodu izražavanja ili poštovanje imovine. To u praksi znači da država može da prekrši svoje negativne obaveze iz Konvencije ako vodi državnu fabriku koja zagađuje životnu sredinu i ispušta štetne hemikalije, čime zadire u prava pojedinaca iz člana 8 (jer narušava njihovo zdravlje) ili člana 1 Protokola br. 1 (jer umanjuje vrednost njihove imovine).

Pozitivne obaveze podrazumevaju obaveze država da preduzimaju mere kako bi stvorile okruženje u kojem svi uživaju prava zajemčena Konvencijom. Te mere obuhvataju uspostavljanje delotvornih pravnih okvira kojima se obezbeđuju

poštovanje, zaštita i ostvarivanje ljudskih prava. Na primer, stvaranjem i održavanjem delotvornog regulatornog sistema, države mogu da spreče nastanak zagađenja životne sredine koje bi moglo da naruši prava pojedinaca. Države mogu da prekrše svoje pozitivne obaveze ukoliko ne preduzmu adekvatne mere za zaštitu prava pojedinaca. Do toga može doći u praksi ako nisu uspostavile pravni okvir kojim se obezbeđuje istraga, kažnjavanje i delotvorno odvracanje od kršenja Konvencije^[6] ili delotvorni regulatorni sistem za sprečavanje zagađenja životne sredine^[7]. Države takođe mogu da prekrše svoje pozitivne procesne obaveze (za razliku od opisanih materijalnih obaveza) ako ne istraže sopstvenu potencijalnu odgovornost u okolnostima u kojima je došlo do moguće povrede Konvencije. To znači da iako neko privatno preduzeće ili neko lice ne može samo da prekrši Konvenciju, njegovo delo može negativno da utiče na prava drugih zajemčena Konvencijom. Ovo može dovesti do zaključka da je država prekršila Konvenciju jer nije ispunila svoju pozitivnu obavezu da stvori okruženje u kojem ljudi mogu da uživaju prava iz Konvencije.

Apsolutna, nekvalifikovana i kvalifikovana prava

Zadiranje u neko pravo zajemčeno Konvencijom ne znači nužno da je ono i prekršeno. Naime, mnoga mešanja u prava mogu biti opravdana i ona ne predstavljaju povredu Konvencije.

Postoje neka prava zajemčena Konvencijom, kao što je zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, u koja zadiranje nikada ne može biti opravdano. Ta prava poznata su kao apsolutna prava. Međutim, ako je došlo do zadiranja u bilo koje drugo pravo koje nije apsolutno, Sud će razmotriti okolnosti u kojima je do njega došlo kako bi utvrdio da li je ono opravdano ili je došlo do povrede prava i da li žrtvi treba dosuditi naknadu i/ili zadovoljenje.

Zadiranje u neka druga prava zajemčena Konvencijom, kao što su pravo na život i pravo na slobodu i sigurnost, može biti opravdano samo u određenim ograničenim okolnostima. Ta prava poznata su kao nekvalifikovana prava. U Konvenciji je u pogledu ovih prava naveden iscrpan spisak izuzetaka kada bi zadiranje u njih moglo biti opravdano i ne bi predstavljalo povredu. Na primer, država može da naruši pravo na život samo u tri situacije navedene u stavu 2 člana

[6] *Budayeva i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 20. marta 2008, predstavke br. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[7] *Locascia i drugi protiv Italije*, presuda izrečena 19. oktobra 2023, predstavka br. 35648/10 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

2. To su: (a) odbrana nekog lica od nezakonitog nasilja; (b) izvršenje zakonitog hapšenja ili sprečavanje bekstva lica zakonito lišenog slobode; i (c) preduzimanje zakonitih mera u cilju suzbijanja nereda ili pobune.

Zadiranje u preostala prava zajemčena Konvencijom, uključujući pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i doma i pravo na zaštitu imovine, Sudu nameće dužnost da sprovede test ravnoteže između raznih suprotstavljenih faktora pre no što utvrdi da li je neko pravo povređeno. Ova preostala prava poznata su kao kvalifikovana prava. Sud sprovođenjem tog testa ravnoteže između ostalog mora da odmeri da li su negativni efekti zadiranja srazmerni legitimnim ciljevima čijem ostvarenju država možda teži prouzrokoivanjem ili dozvoljavanjem tog zadiranja. Ti legitimni ciljevi mogu uključivati zaštitu prava nekog drugog lica ili delovanje u širem javnom interesu i navedeni su u tekstu relevantnih članova Konvencije. Države imaju polje slobodne procene u oceni da li je ta ravnoteža ostvarena i odabiru načina na koje će je ostvariti. Međutim, svako zadiranje u pravo od strane države mora da podleže vladavini prava. Na primer, ako je nekim ekološkim propisom zabranjena upotreba zagađujuće, ali vredne mašine, legitimni cilj zaštite životne sredine mogao bi, u konkretnim okolnostima, prevagnuti nad povredom prava vlasnika mašine na mirno uživanje svoje imovine.

Status žrtve prema Konvenciji

U članu 35 Konvencije su propisani strogi kriterijumi prihvatljivosti predstavljeni podnetih Sudu. Na primer, Sud može da razmatra samo predstavke koje su podnela lica, nevladine organizacije ili grupe pojedinaca koji su iscrpeli sve potencijalne domaće pravne lekove pre no što su se obratili Sudu. Prema ovim kriterijumima, podnosioci predstavke takođe moraju da budu žrtve kršenja Konvencije, tj. da imaju „status žrtve“. Prema članu 34 Konvencije, u predmetima koji se odnose na životnu sredinu, žrtva mora da tvrdi da je „neposredno pogođena“ povredom o kojoj je reč. U situacijama koje se odnose na potencijalna kršenja prava iz Konvencije koja još nisu nastupila, podnosioci predstavke moraju ipak da budu u stanju da iznesu osnovane i detaljne tvrdnje da su izloženi stvarnom riziku od štete kako bi stekli status žrtve. Podnosioci predstavke i dalje mogu da tvrde da su žrtve povrede prava čak i kada je šteta već prestala. Povreda i status žrtve po Konvenciji prestaju tek kada država utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i žrtvi dodeli odgovarajuću naknadu.^[8] Pravila o statusu žrtve fundamentalno određuju

[8] *López Ostra protiv Španije*, presuda izrečena 9. decembra 1994, predstavka br. 16798/90 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

koje slučajeve ESLJP razmatra i kako se bavi navodnim povredama Konvencije. Ova procesna pravila ne moraju nužno da odražavaju način rada domaćih pravnih sistema, koji obično imaju mnogo šira pravila o tome ko može da podnosi ekološke tužbe i po kojim osnovama. Stoga, iako u ovom vodiču objašnjavamo interakciju između EKLJP i zaštite životne sredine, domaći sudovi će verovatno da razmatraju i odlučuju o znatno širem dijapazonu ekoloških slučajeva i pitanja nego što smo predstavili u ovom vodiču.

Zaštita životne sredine prema EKLJP

Šteta naneta fizičkom okruženju

U Konvenciji ne postoji izričito pravo na čistu i mirnu životnu sredinu.^[9] Niti se njome jemči opšta zaštita životne sredine.^[10] Međutim, šteta naneta fizičkom okruženju, bilo ljudskim delovanjem ili prirodnim silama, može predstavljati zadiranje u prava zajemčena Konvencijom i njihovu povredu. Do toga može doći kada ta šteta negativno utiče na uživanje prava iz Konvencije. Stoga, iako se čisto ekološki efekti zagađenja i industrijskog oštećenja životne sredine nalaze van opsega zaštite Konvencije, efekti takve destrukcije na ljude jesu zaštićeni Konvencijom. Prava iz Konvencije, koja naizgled nisu povezana sa životnom sredinom, u određenim okolnostima mogu dovesti do toga da Konvencija pruža određeni nivo posredne zaštite životne sredine.

Prirodne katastrofe

Iako države možda ne uzrokuju neposredno prirodne katastrofe, one u skladu sa Konvencijom imaju pozitivnu obavezu da preduzimaju odgovarajuće mere kako bi zaštitile pojedince od njihovih negativnih efekata.

Jedna od situacija u kojoj prirodne katastrofe mogu dovesti do povrede Konvencije jeste slučaj u kojem država nije preduzela odgovarajuće mere kako bi zaštitila pojedince od fizičke štete izazvane katastrofom. U takvim su slučajevima od značaja pravo na život (član 2) i pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8).

Pravo na život (član 2) je nekvalifikovano pravo. U situacijama kada je život pojedinaca u opasnosti, državi se Konvencijom nameće obaveza da preduzima mere kako bi obezbedila da je učinila sve što je mogla kako bi sprečila nepotrebno

[9] *Hatton i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog veća izrečena 8. jula 2003, predstavka br. 36022/97 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[10] *Kyrtatos protiv Grčke*, presuda izrečena 22. maja 2003, predstavka br. 41666/98.

ugrožavanje tih života.^[11] Čak i kada ne dođe do smrti, jemstva iz člana 2 mogu da važe i kada je život nekog lica bio ili mogao biti izložen ozbiljnoj, stvarnoj i neposrednoj pretnji. Jemstva iz člana 2 takođe državi nameću obavezu da obezbede adekvatan odgovor na prirodne katastrofe koje su dovele do gubitka ili ugrožavanja života. Jedan od ključnih zahteva na osnovu člana 2 kada se dogodi prirodna katastrofa jeste da država sprovede sudsku istragu o katastrofi i njenim posledicama. Ova istraga mora biti nezavisna, nepristrasna i zvanična. Ako istraga dovede do krivičnog gonjenja ili parničnog postupka, vođenje tih postupaka će takođe biti obuhvaćeno procesnim aspektom člana 2.

Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8) je kvalifikovano pravo. Ovo pravo državama nameće obavezu da preduzimaju pozitivne korake kako bi sprečile da prirodne katastrofe utiču na privatni i porodični život pojedinaca. Sud je priznao da se obim pozitivnih obaveza koje član 8 nameće državama u velikoj meri poklapa sa navedenim obavezama na osnovu člana 2. Stoga se načela koja se primenjuju kako bi se utvrdila povreda jednog od ovih članova mogu koristiti za utvrđivanje povrede i ovog drugog.^[12]

Da li je država preduzela odgovarajuće mere kako bi ispunila svoje pozitivne obaveze prema Konvenciji zavisice od toga koji su preventivni propisi bili na snazi i da li je prirodna katastrofa o kojoj je reč bila predvidiva. Na primer, kada su izvori opasnosti relativno predvidivi, od državnih organa će se zahtevati da procene sve potencijalne rizike i preduzmu praktične mere kako bi obezbedili delotvornu zaštitu pojedinaca koje bi ti rizici mogli ugroziti.^[13] Te bi mere na osnovnom nivou mogle da uključuju sisteme ranog upozorenja i evakuacije kada je reč o potencijalnim katastrofama poput poplava, dok bi na višem nivou mogle obuhvatati skupe i opsežne inženjerske radove za sprečavanje poplava.^[14] Uprkos ovim obavezama, a budući da je broj mera koje države mogu da preduzmu kako bi se zaštitile od potencijalnih opasnosti prirodnih katastrofa koje su van ljudske kontrole praktično neograničen, Sud državama daje šire polje slobodne procene u određivanju odgovarajuće reakcije na rizik od ovih događaja. Sud jasno stavlja do znanja da

[11] *L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 9. juna 1998, predstavka br. 23413/94 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[12] *Budayeva i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 20. marta 2008, predstavke br. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[13] *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 28. februara 2012, predstavke br. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 i 35673/05 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[14] *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 28. februara 2012, predstavke br. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 i 35673/05 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Konvencija ne bi trebalo da preko pozitivnih obaveza nameće nesrazmeran teret državnim organima.^[15]

Druga oblast u kojoj prirodne katastrofe mogu dovesti do povrede Konvencije odnosi se na situacije kada države nisu preduzele odgovarajuće mere kako bi zaštitile imovinu pojedinaca od fizičke štete. Prema pravu na zaštitu imovine (član 1 Protokola br. 1) i pravu na poštovanje doma (član 8), države imaju pozitivnu obavezu da preduzimaju odgovarajuće korake kako bi zaštitile imovinu i domove pojedinaca od štete izazvane predvidivim prirodnim katastrofama. Kako bi ispunile ovu pozitivnu obavezu, države moraju da preduzimaju korake za zaštitu imovine pojedinaca koji su razumni u datim okolnostima. Što se tiče člana 1 Protokola br. 1, Sud je u predmetima u kojima je došlo do štete na imovini jer država nije preduzela ove korake utvrdio da bi obezbeđivanje odgovarajuće naknade žrtvi osiguralo da ne dođe do povrede Konvencije.^[16]

Zagađenje

Isključivo su ljudi odgovorni za zagađenje koje šteti prirodnom okruženju. Izvori zagađenja mogu uključivati industrijske aktivnosti, upravljanje otpadom, svetlosno i zvučno zagađenje, kao i poljoprivredu. Prevencija zagađenja stoga obuhvata i negativne i pozitivne obaveze država prema Konvenciji.

Kada je zagađenje dovelo do gubitka života ili predstavlja ozbiljnu, stvarnu i neposrednu pretnju po život, žrtve zagađenja mogu da se pozivaju na zaštitu prava na život (član 2). Kao i kod prirodnih katastrofa, države imaju pozitivnu obavezu da učine sve u svojoj moći kako bi sprečile nepotrebno ugrožavanje života zagađenjem. Kada dođe do gubitka života, one su dužne da obezbede adekvatan odgovor na događaj, uključujući sprovođenje sudske istrage. Za razliku od prirodnih katastrofa, možda će biti teže uspostaviti uzročno-posledičnu vezu između zagađenja i gubitka života. Državni će organi u takvim slučajevima ispuniti svoje obaveze u skladu sa procesnim aspektom člana 2 ako pažljivo i u okviru postojećih i dostupnih naučnih saznanja preispitaju dovoljno dokaza kako bi utvrdili da li zagađenje predstavlja pretnju po život.^[17]

[15] *Budayeva i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 20. marta 2008, predstavke br. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[16] *Budayeva i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 20. marta 2008, predstavke br. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[17] *Smaltini protiv Italije*, odluka usvojena 24. marta 2015, predstavka br. 43961/09 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Da bi dokazali da je zagađenje dovelo do povrede prava na poštovanje privatnog života zajemčenog članom 8, podnosioci predstavke moraju dokazati da zbog incidenta o kojem je reč ne mogu da uživaju u svom pravu na privatni i porodični život. U praksi, takvo zagađenje može proisteći iz industrijskih ili neindustrijskih izvora i nije potrebno da neposredno utiče na zdravlje pojedinca da bi doseglo taj prag.^[18] Na primer, zagađenje bukom može dovesti do povrede člana 8 ako nivo buke dostigne minimalni prag ozbiljnosti i ako se može dokazati da je neposredno uticao na privatni život podnosioca predstavke.^[19] Međutim, da bi utvrdio povredu člana 8, Sudu moraju biti predočeni snažni naučni dokazi o tome kako je i u kojoj meri zagađenje neposredno i trenutno uticalo na kvalitet života podnosioca.^[20] Stoga se član 8 ne aktivira automatski svaki put kada dođe do zagađenja životne sredine.^[21]

Države imaju obavezu da spreče da zagađenje naruši kvalitet života pojedinaca kada takvo narušavanje predstavlja povredu njihovih prava. Države stoga moraju da preduzimaju pozitivne korake kako bi sprečavale zagađenje koje stvara privatna industrija, što podrazumeva uspostavljanje odgovarajućih i delotvornih propisa u cilju njegovog sprečavanja.^[22] Međutim, prilikom procene odgovornosti države za sprečavanje zagađenja se mora ostvariti pravična ravnoteža između suprotstavljenih interesa pojedinca koji trpi zagađenje i interesa zajednice u celini. Države uživaju određeno polje slobodne procene u određivanju odgovarajućih mera kojima će obezbediti postizanje te ravnoteže i da ne dolazi do kršenja Konvencije.^[23]

Slučajevi zagađenja takođe mogu predstavljati povredu zabrane mučenja i nečovečnog i ponižavajućeg postupanja iz člana 3 Konvencije. Primeri ovih povreda mogu se naći u predmetima u kojima države nisu zaštitile zatvorenike od zagađenja, ekološke štete ili zagađene životne sredine u zatvoru. Na primer,

[18] *López Ostra protiv Španije*, presuda izrečena 9. decembra 1994, predstavka br. 16798/90 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[19] *Mileva i drugi protiv Bugarija*, presuda izrečena 25. novembra 2010, predstavke br. 43449/02 i 21475/04.

[20] *Fadeyeva protiv Rusije*, presuda izrečena 9. juna 2005, predstavka br. 55723/00 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[21] *Çiçek i drugi protiv Turske*, odluka usvojena 27. februara 2020, predstavka br. 44837/07.

[22] *Hatton i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog veća izrečena 8. jula 2003, predstavka br. 36022/97 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[23] *Martínez Martínez i Pino Manzano protiv Španije*, presuda izrečena 3. jula 2012, predstavka br. 61654/08.

Sud je smatrao da je konstantna izloženost zatvorenika pasivnom pušenju do te mere da je razvio plućnu fibrozu dovoljno ozbiljna da se okvalifikuje kao mučenje ili nečovečno i ponižavajuće postupanje. Zaključio je da je država prekršila član 3 jer nije zaštitila podnosioca predstavke od ovog zagađenja.^[24]

Industrijske aktivnosti

Kao i kada je reč o zagađenju, isključivo je čovek odgovoran za industrijske aktivnosti koje štete životnoj sredini. Stoga prevencija štete nanete životnoj sredini industrijskim aktivnostima obuhvata negativne i pozitivne obaveze država prema Konvenciji. Međutim, može postojati određeno preklapanje između industrijskih aktivnosti i prirodnih katastrofa, u slučajevima kada industrijska aktivnost izazove ili pogorša prirodnu katastrofu, kao što je poplava.^[25]

Kao što smo već naveli, kada industrijske aktivnosti predstavljaju opasnost po život, države su u skladu sa članom 2 Konvencije u obavezi da preduzimaju sve mere koje mogu kako bi sprečile nepotrebno ugrožavanje života. Prilikom ocenjivanja da li su države preduzele sve korake koje su mogle, Sud će razmotriti da li su državni organi znali ili su morali znati da se lice o kome je reč nalazilo u životnoj opasnosti. Država je u takvim slučajevima dužna da uspostavi adekvatne zdravstvene i bezbednosne mere kako bi sprečila tu opasnost. Ove mere mogu uključivati režime licenciranja i propise kojima se regulišu rad, bezbednost i nadzor nad industrijskom aktivnošću.^[26]

Iako opasnost po podnosioca predstavke u određenim situacijama može biti smrtonosna, ona možda neće dosegnuti prag ozbiljnosti iz člana 2, koji zahteva ozbiljnu, stvarnu i neposrednu pretnju po život. Sud u takvim slučajevima može da pređe na procenu da li je podnosilac predstavke doveden u situaciju u kojoj je pogođen njegov privatni i/ili porodični život zajemčen članom 8.^[27]

[24] *Elefteriadis protiv Rumunije*, presuda izrečena 25. januara 2011, predstavka br. 38427/05 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[25] *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 28. februara 2012, predstavke br. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 i 35673/05 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[26] *Brincat i drugi protiv Malte*, presuda izrečena 24. jula 2014, predstavke br. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11 i 62338/11 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[27] *L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 9. juna 1998, predstavka br. 23413/94 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Da bi industrijske aktivnosti zadirale u prava pojedinca iz člana 8, te aktivnosti moraju tako da ga ometaju u uživanju života da utiču na njegov privatni i porodični život. Prilikom razmatranja efekata industrijskih aktivnosti, često se u obzir uzimaju procene uticaja na životnu sredinu koje su morale biti izrađene i koje mogu uspostaviti dovoljno blisku vezu između aktivnosti i nanete štete. U ovim procenama uticaja se takođe može utvrditi ozbiljnost štete po privatni i porodični život podnosioca predstavke. Ovakve procene mogu se koristiti za osporavanje razvoja industrije iz ugla člana 8, čak i kada je dotična industrijska aktivnost još u fazi planiranja.

Nijedna osoba nema pravo na mirno uživanje svoje imovine u prijatnom okruženju. Međutim, industrijske aktivnosti mogu biti protivne članu 1 Protokola br. 1 ako štete životnoj sredini, a ta šteta dovodi do smanjenja vrednosti imovine pojedinaca. Sud može da utvrdi da je država prekršila Konvenciju u takvim okolnostima ako nije preduzela odgovarajuće pozitivne korake, poput regulisanja privatne industrije, kako bi sprečila da te aktivnosti ugroze vrednost imovine.^[28] Ako relevantne industrijske aktivnosti sprovodi država ili neki njen entitet, tada država može da prekrši svoje negativne obaveze prema članu 1 Protokola br. 1, odnosno obavezu da se uzdrži od zadiranja u imovinska prava pojedinaca.^[29]

Klimatske promene

Već postoje ustaljena sudska praksa i pravna načela kojima se uređuje odnos između EKLJP i zaštite životne sredine. Međutim, jedan sve važniji aspekt zaštite životne sredine, borba protiv klimatskih promena, tek je nedavno postao deo okvira EKLJP. Tri presude u predmetima o klimatskim promenama, o kojima je Veliko veće odlučilo u aprilu 2024. godine, naročito presuda u predmetu *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske* (predmet *KlimaSeniorinnen*),^[30] uvele su nova načela koja će, makar u početku, odrediti pristup Suda tumačenju načina na koje Konvencija pruža zaštitu pojedincima od efekata klimatskih promena.

[28] *Öneryıldız protiv Turske*, presuda Velikog veća izrečena 30. novembra 2004, predstavka br. 48939/99 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[29] *Dimitar Jordanov protiv Bugarske*, presuda izrečena 6. septembra 2018, predstavka br. 3401/09 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[30] *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske*, presuda Velikog veća izrečena 9. aprila 2024, predstavka br. 53600/20 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Pravo na zaštitu od efekata klimatskih promena

Veliko veće je u presudi u predmetu *KlimaSeniorinnen* odlučilo da će efekti klimatskih promena imati ozbiljne negativne posledice na zdravlje, blagostanje i kvalitet života pojedinaca. Shodno tome, države u skladu sa pravom na poštovanje privatnog i porodičnog života (zajemčenim članom 8) imaju pozitivnu obavezu da štite pojedince od ozbiljnih negativnih efekata klimatskih promena.

Sud je prihvatio da, na globalnom nivou, neadekvatne mere država za smanjenje emisija ugljen-dioksida i ublažavanje klimatskih promena pogoršavaju njihove ozbiljne negativne posledice. Stoga, po njegovom mišljenju, države moraju da usvoje i sprovede propise i mere koji će delotvorno ublažiti posledice klimatskih promena kako bi ispunile svoje pozitivne obaveze prema članu 8.

Sud je priznao da države imaju određeno polje slobodne procene u izboru načina na koji će ispunjavati svoje obaveze na osnovu člana 8. Stao je, međutim, na stanovište da one u najmanju ruku moraju da uspostave domaći regulatorni okvir koji je racionalan, zasnovan na nauci i uključuje relevantne ciljeve i rokove za sprovođenje mera ublažavanja. Sud takođe zahteva da ovaj okvir obuhvata procesne garantije. Konkretno, države su u obavezi da javnosti saopštavaju informacije o načinu i osnovama na kojima će se sprovoditi mere ublažavanja, kao i da omogućuju javnosti da delotvorno učestvuje i iznosi svoje stavove prilikom odlučivanja o pitanjima u vezi sa klimatskim promenama. Sud je u predmetu *KlimaSeniorinnen* zaključio da je Švajcarska prekršila član 8 jer nije adekvatno sprovedila relevantni domaći regulatorni okvir i nije ispunila ranije ciljeve smanjenja emisija.

Klimatske tužbe i status žrtve

S obzirom na univerzalni efekat klimatskih promena na pojedince širom sveta, Sud je u presudi u predmetu *KlimaSeniorinnen* utvrdio da neko lice mora biti lično i neposredno pogođeno činjenjem ili nečinjenjem svoje države u vezi sa klimatskim promenama kako bi moglo da tvrdi da ima status žrtve na osnovu člana 34 Konvencije. To treba ocenjivati prema tome da li je ono intenzivno izloženo negativnim efektima klimatskih promena, kao i prema tome da li država stoga ima goruću potrebu da obezbedi njegovu zaštitu. Nijedna osoba u tri predmeta o klimatskim promenama nije sama stekla status žrtve. Sud je, međutim, smatrao da organizacija *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz* efektivno predstavlja grupu pojedinaca, starijih žena koje su se žalile na zdravstvene probleme koji utiču na njihov privatni život, pogoršane tokom toplotnih talasa, i koje su kolektivno zadovoljile uslove za status žrtve. Stoga je pritužbu udruženja proglasio prihvatljivom.

Ekološki propisi i zaštita

Države poseduju pravna ovlašćenja i nadležnosti da kontrolišu uništavanje prirode u javnom interesu. One to čine uspostavljanjem i sprovođenjem mera poput ustavnih prava na zaštitu i uživanje u prirodi, nacionalnih parkova, prostornih planova i ograničenja industrijskog zagađenja. Odražavajući promene u sudskoj praksi i javnom mnjenju, Sud je pak priznao da je zaštita životne sredine od strane države pitanje od sve većeg značaja za društvo. Međutim, sprovođenje ekoloških propisa i interakcija između države i ekologa često mogu zadirati u prava zajemčena Konvencijom.

Pravo na mirno uživanje imovine

Ekološki propisi samom svojom prirodom ograničavaju slobodu pojedinaca da koriste i raspolazu svojom imovinom. Oni stoga mogu zadirati u zaštitu propisanu članom 1 Protokola br. 1. Kada dođe do zadiranja u član 1 Protokola br. 1, koji predstavlja kvalifikovano pravo, država mora da ostvari ravnotežu kako bi utvrdila da li to zadiranje predstavlja povredu Konvencije.

Sud smatra da države uživaju široko polje slobodne procene u ostvarivanju ravnoteže između zadiranja u pravo na zaštitu imovine i legitimnog cilja zaštite životne sredine.^[31] On prepoznaje da je očuvanje životne sredine „izuzetno važno“ i da zaštita javnog zdravlja i životne sredine, kao i sprečavanje prirodnih opasnosti i pružanje pomoći ljudima pogođenim tim opasnostima, predstavljaju opšti/javni interes.^[32] Nadalje, Sud je utvrdio da javni organi imaju odgovornost prema životnoj sredini koja u praksi iziskuje njihovo angažovanje kako bi osigurali delotvornost zakonskih propisa i zaštite životne sredine.^[33]

To znači da Sud neće smatrati da zadiranje u imovinska prava u ime zaštite životne sredine predstavlja povredu Konvencije u okolnostima u kojima je to zadiranje (a) ocenjeno kao opšti/javni interes a (b) za tu ocenu postoji razuman činjenični i pravni osnov i uspostavljena je pravična ravnoteža između prava pojedinca i zahteva opšteg/javnog interesa.^[34]

[31] S.C. *Fiercolect Impex S.R.L. protiv Rumunije*, presuda izrečena 13. decembra 2016, predstavka br. 26429/07 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[32] *Tarim protiv Turske*, odluka usvojena 9. marta 2010, predstavka br. 54948/07.

[33] S.C. *Fiercolect Impex S.R.L. protiv Rumunije*, presuda izrečena 13. decembra 2016, predstavka br. 26429/07, st. 65 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[34] *Sakskoburggotski i Chrobok protiv Bugarske*, presuda izrečena 7. septembra 2021, predstavke br. 38948/10 i 8954/17.

Ekološki propisi kojima se zadire u imovinska prava pojedinaca možda neće biti opravdani kada obuhvataju eksproprijaciju imovine bez naknade. Do povreda Konvencije može doći i u situacijama kada država koristi ekološke razloge kako bi opravdala zadiranje u uživanje imovine, ali potom ne uspeva da sprovede bilo kakvu zaštitu životne sredine koja je bila osnov za to zadiranje.^[35]

Zabrana diskriminacije

Ekološki propisi mogu da utiču na određene grupe ljudi više nego na druge. Posledice tih propisa mogu stoga predstavljati zadiranje u zabranu diskriminacije (član 14 i član 1 Protokola br. 12). Član 14, kojim se garantuje uživanje prava zajemčenih Konvencijom bez diskriminacije, uvek se razmatra u vezi sa drugim pravima iz Konvencije. U ekološkim predmetima, to je obično član 1 Protokola br. 1. Sud je, na primer, utvrdio diskriminaciju i povredu člana 14 u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 u situacijama u kojima se veliki zemljoposednici suočavaju s drugačijim ograničenjima u korišćenju zemljišta od vlasnika manjih imanja i u kojima bi poštovanje ekoloških propisa bilo skuplje za određene grupe ljudi.^[36] Ekološki propisi takođe mogu da imaju diskriminatorni efekat na narode zbog njihovog načina života i/ili tradicije, kao, na primer, u slučajevima u kojima zakoni o korišćenju zemljišta nepovoljno utiču na ljude koji vode nomadski stil života.^[37]

Članom 1 Protokola br. 12 je uvedena samostalna zabrana diskriminacije, budući da se njime jemči ostvarivanje bez diskriminacije svakog prava zajemčenog zakonom, ne samo onih zajemčenih Konvencijom. Ratifikovalo ga je samo 20 država članica Saveta Evrope,^[38] a one moraju da obezbede da se uživanje svih prava na životnu sredinu zajemčenih domaćim pravom ostvaruje bez diskriminacije. Iako još uvek ne postoji značajan broj odluka Suda u vezi sa članom 1 Protokola br. 12, ESLJP je jasno stavio do znanja da će pojam diskriminacije primenjivati na isti način kao kod člana 14.

[35] *Z.A.N.T.E. – Marathonisi A.E. protiv Grčke*, presuda izrečena 6. decembra 2007, predstavka br. 14216/03.

[36] *Chassagnou i drugi protiv Francuske*, presuda Velikog veća izrečena 29. aprila 1999, predstavke br. 25088/94, 28331/95 i 28443/95, i *Chabauty protiv Francuske*, presuda Velikog veća izrečena 4. oktobra 2012, predstavka br. 57412/08.

[37] *Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 18. januara 2001, predstavka br. 27238/95.

[38] [Full list - Treaty Office \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/48/48_000_2009_en.asp)

Društvo, životna sredina i sudovi

Delovanje lica angažovanih u organizacijama građanskog društva već dugo uživa zaštitu prema Konvenciji. Sud, na primer, ima bogatu praksu o pravu na protest, slobodi informisanja i pravu na pravično suđenje. Sud takođe prepoznaje posebnu važnost civilnog društva u vezi sa zaštitom životne sredine. On pored toga potvrđuje da je zaštita životne sredine pitanje od opšteg društvenog značaja.^[39] Shodno tome, Sud razvija specifično tumačenje i jurisprudenciju u vezi sa predmetima koji se odnose na ekološki aktivizam, izveštavanje o pitanjima životne sredine i ekološke parnice.

Ekološki aktivizam

Garantije ekološkog aktivizma i ekoloških aktivističkih grupa na osnovu EKLJP uglavnom proizlaze iz prava na slobodu izražavanja (član 10) i prava na slobodu okupljanja i udruživanja (član 11). Ovo su kvalifikovana prava, što znači da države pod određenim okolnostima mogu da zadiru u njihovo uživanje kako bi ostvarile druge legitimne ciljeve, uključujući sprečavanje remećenja reda i potrebu poštovanja zakona u opštem/javnom interesu.

Ekološke demonstracije

Sud ekološke kampanje i demonstracije smatra izražavanjem mišljenja te su zaštićene u skladu sa pravom na slobodu izražavanja (član 10). Ekološke demonstracije su takođe zaštićene u skladu sa pravom na slobodu okupljanja i udruživanja (član 11). Iako su svi oblici izražavanja i okupljanja zaštićeni članovima 10 i 11, Sud je u svojoj praksi utvrdio da neki oblici i teme govora i delovanja uživaju viši nivo zaštite zbog svog značaja za društvo. Kada postoji taj viši nivo zaštite, države imaju uže polje slobodne procene u oceni opravdanosti zadiranja u prava pojedinca. Budući da se zaštita prirode i životne sredine, zdravlje i poštovanje prema životinjama smatraju pitanjima od opšteg značaja, ekološke kampanje i demonstracije uživaju ovaj viši nivo zaštite shodno članovima 10 i 11. Izražavanje političkih ili aktivističkih stavova, uključujući ekološki aktivizam, takođe uživa viši nivo zaštite prema članu 10.^[40]

[39] *Bumbes protiv Rumunije*, presuda izrečena 3. maja 2022, predstavka br. 18079/15 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[40] *Bumbes protiv Rumunije*, presuda izrečena 3. maja 2022, predstavka br. 18079/15 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Pojedinci koji učestvuju u ekološkim demonstracijama uživaju ovaj viši nivo zaštite i u okolnostima kada demonstracija uključuje fizičko sprečavanje određenih aktivnosti. Međutim, ovaj viši nivo zaštite se gubi ako demonstracija i/ili izražavanje ekoloških stavova poprimi oblik prisile. Primeri prisilnih demonstracija uključuju one u kojima demonstranti primoravaju druge osobe da odustanu od neke zakonite aktivnosti.^[41] Kada se izgubi viši nivo zaštite, države imaju široko polje slobodne procene da ocenjuju opravdanost zadiranja u prava pojedinca zajemčena članom 10 i/ili 11. Ovo široko polje slobodne procene važi i u situacijama u kojima demonstracije i/ili izražavanje ekoloških stavova uzrokuju štetu na imovini. U tim okolnostima, država mora da odmeri svoje zadiranje u prava iz člana 10 i/ili 11 u odnosu na svoj legitimni cilj sprečavanja zadiranja u pravo na zaštitu imovine zajemčeno članom 1 Protokola br. 1.

Ekološke organizacije

Pravo na slobodu udruživanja zajemčeno članom 11 takođe se odnosi na članstvo u ekološkim organizacijama. Sud je priznao važnost člana 11 zaključivši da postoji neposredna veza između demokratije, pluralizma i zaštite prava na slobodu udruživanja. Da bi uživali pravo na slobodu udruživanja, pojedinci moraju imati mogućnost da osnuju pravno lice kako bi kolektivno delovali. Država će zadirati u prava iz Konvencije ako odbije da odobri status pravnog lica nekoj ekološkoj grupi ili joj postavi neopravdane uslove za odobravanje tog statusa.^[42] Kada je organizacija osnovana, nerazumna ograničenja njenog funkcionisanja i/ili finansiranja takođe mogu predstavljati zadiranje u član 11.^[43] Do mešanja u član 11 može doći i u situacijama u kojima je država neopravdano raspustila ekološku grupu. Pravom na slobodu udruživanja je takođe osigurano da pojedinci nisu primorani da se priključe ili uključe druge ljude u određene grupe ili udruženja.^[44] Države takođe imaju pozitivne obaveze u vezi sa članom 11. Države moraju da jemče valjano funkcionisanje udruženja, čak i kada njihovo delovanje uznemirava ili vređa druge. To znači da države moraju da obezbede da ta udruženja mogu da održavaju sastanke bez straha od nasilja ili zastrašivanja i da članovi udruženja nisu diskriminisani zbog svog članstva.^[45]

[41] *Drieman i drugi protiv Norveške*, odluka usvojena 4. maja 2000, predstavka br. 33678/96.

[42] *Sidiropoulos i drugi protiv Grčke*, presuda izrečena 10. jula 1998, predstavka br. 26695/95.

[43] *Yordanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 3. septembra 2020, predstavka br. 11157/11.

[44] *Ecodefence i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 14. juna 2022, predstavke br. 998/13 i druge.

[45] *Zhdanov i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 16. jula 2019, predstavke br. 12200/08, 35949/11 i 58282/12.

Pružanje i pristup informacijama o životnoj sredini

Članom 10, kojim se jemči pravo na slobodu izražavanja, se štiti sloboda saopštavanja i primanja informacija i ideja. Kao što smo ranije objasnili u ovom vodiču, članom 10 se određenim oblicima izražavanja u određenim okolnostima pruža viši nivo zaštite zbog njihovog značaja za društvo. Kada ovaj viši nivo zaštite postoji, države imaju uže polje slobodne procene u oceni opravdanosti zadiranja u nečiju mogućnost da saopštava i prima informacije.

Viši nivo zaštite na osnovu člana 10 odnosi se i na novinare i medijske poslenike kada njihov rad uključuje saopštavanje informacija od javnog interesa. Sud je objasnio da ključni razlog zašto ovaj rad uživa viši nivo zaštite leži u tome što uključuje novinare i medijske poslenike koji nadziru rad države i objavljuju informacije o njenim aktivnostima i ponašanju, uključujući u vezi sa životnom sredinom. Sud je ovo opisao kao ispunjavanje uloge „javnog psa čuvara“. Sud tu istu ulogu pripisuje i nevladinim organizacijama (NVO) koje su posvećene pitanjima od javnog interesa, poput zaštite životne sredine. To znači da i sredstva javnog informisanja i ekološke NVO uživaju sličan visok nivo zaštite u skladu sa članom 10. Države stoga imaju uže polje slobodne procene u oceni opravdanosti zadiranja u njihovu mogućnost da saopštavaju i primaju informacije u vezi sa pitanjima životne sredine.^[46]

Kada je reč o pravu na primanje informacija, članom 10 se opšte uzev pojedincima ne garantuje pravo pristupa informacijama u posedu javnog organa. U kontekstu životne sredine, takve informacije bi mogle uključivati podatke iz naučnih istraživanja i ispitivanja, kao i rezultate procene uticaja na životnu sredinu. Međutim, odbijanje pristupa informacijama predstavlja zadiranje u član 10 ako je objavljivanje tih informacija naložilo neko sudsko telo i/ili ako je pristup tim informacijama ključan za mogućnost lica da uživa svoja prava iz člana 10. Faktori koje Sud uzima u obzir prilikom utvrđivanja da li bi odbijanje pristupa informacijama predstavljalo zadiranje u član 10 su: (1) svrha zahteva za informacijama; (2) priroda traženih informacija; (3) uloga podnosioca zahteva; i (4) dostupnost traženih informacija.^[47] Primeri okolnosti u kojima je Sud odbijanje pristupa informacijama o životnoj sredini smatrao povredom člana 10 uključuju predmet u kojem je podnet zahtev za pristup informacijama o pitanjima od javnog interesa i predmet u kojem

[46] *Steel i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 15. februara 2005, predstavka br. 68416/01 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[47] *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske*, presuda Velikog veća izrečena 8. novembra 2016, predstavka br. 18030/11.

je podnosilac bio član i predstavnik NVO koja ima ulogu „javnog psa čuvara“, a informacije nisu bile tajne.^[48] Članom 10 se državi ili javnom organu takođe nameće obaveza da informacije koje pruža budu iskrene, tačne i adekvatne.^[49]

U određenim okolnostima, Sud može da zaključi da je došlo do zadiranja u prava pojedinaca zajemčena članom 8 jer im javni organ nije pružio informacije o životnoj sredini. Ove okolnosti obuhvataju situacije kada država odluči da postupi na način kojim se meša u član 8, ali ne pruži javnosti relevantne informacije o procesu u kojem je donela tu odluku. Budući da su prava iz člana 8 kvalifikovana, države mogu zadirati u prava pojedinaca zajemčena tim članom sve dok je to zadiranje opravdano. Jedan od aspekata utvrđivanja opravdanosti takvog zadiranja jeste da li je odluka o zadiranju u prava iz Konvencije doneta na pravedan način tokom kojeg su u obzir uzeta prava iz člana 8 osoba na koje bi to zadiranje uticalo. Prema Konvenciji, ovaj postupak odlučivanja mora da obuhvata odgovarajuća istraživanja i studije o tome kako će zadiranje uticati na pojedince, država zatim mora da rezultate tih studija učini dostupnim javnosti. Ovi rezultati moraju da omoguće javnosti da tačno razume i proceni rizik kojem je izložena zbog postupaka države. Time bi pogođeni pojedinci dobili priliku da se žale na odluku države, čime bi se obezbedila važna procesna garantija i omogućilo dovoljno uzimanje u obzir interesa i stavova pojedinaca tokom procesa odlučivanja.^[50] U situacijama kada je do zadiranja došlo zbog ekološke štete, Konvencijom se efektivno od država zahteva da sprovedu procenu uticaja na životnu sredinu i/ili studiju izvodljivosti, a zatim da rezultate te procene/studije učine dostupnim javnosti. Te informacije moraju biti tačne i od značaja za pogođene osobe kako bi one bile u mogućnosti da na osnovu informacija donesu odluke o zaštiti svog zdravlja i dobrobiti.^[51]

[48] *Cangi protiv Turske*, presuda izrečena 29. januara 2019, predstavka br. 24973/15, i *Association Burestop 55 i drugi protiv Francuske*, presuda izrečena 1. jula 2021, predstavke br. 56176/18 i druge.

[49] *Association Burestop 55 i drugi protiv Francuske*, presuda izrečena 1. jula 2021, predstavke br. 56176/18 i druge.

[50] *Tatar protiv Rumunije*, presuda izrečena 27. januara 2009, predstavka br. 67021/01 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[51] *Grimkovskaya protiv Ukrajine*, presuda izrečena 21. jula 2011, predstavka br. 38182/03 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Osporavanje ekološke štete i klimatskih promena pred sudom

Ekološke parnice predstavljaju oblast jurisprudencije koja se razvija u globalu. Pravo na pravično suđenje (član 6) i pravo na delotvorno pravno sredstvo (član 13) predstavljaju najrelevantnija prava zajemčena Konvencijom u ekološkim parnicama i za delotvorno osporavanje štete nanete životnoj sredini.

Da bi uživao garantije prava na pravično suđenje, pojedinac mora pred Sudom da dokaže da učestvuje u domaćem sudskom postupku koji se odnosi na stvaran, ozbiljan i odlučujući spor o postojanju građanskog prava koje bi mu moglo biti od koristi i/ili o obimu i načinu na koji bi se to pravo moglo ostvarivati. Sud je potvrdio da član 6 može takođe da važi i u slučaju NVO i ekoloških udruženja, pod uslovom da je njihovu tužbu podjednako moglo da podnese i pogođeno lice u čije ime NVO ili udruženje nastupa.^[52] NVO i ekološka udruženja, kao akteri civilnog društva, mogu da imaju pravni subjektivitet, kao što je predviđeno Arhuskom konvencijom o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine.

Ove procesne prepreke znače da primena člana 6 na ekološke parnice zavisi od postojanja građanskih prava u vezi sa životnom sredinom u domaćem pravu svake države ugovornice Konvencije. Neke zemlje, uključujući 19 država članica EU^[53], garantuju puno ustavno pravo na zdravu životnu sredinu, dok druge jemče samo pojedine aspekte tog prava.

Nepostojanje neposrednog građanskog prava u vezi sa životnom sredinom ne znači da član 6 ne važi u predmetima koji se odnose na životnu sredinu. Na primer, građanska prava koja se odnose na zaštitu života, fizičkog integriteta ili zaštitu imovine mogu biti ugrožena usled ekološke štete. U jednom predmetu pred Sudom se podnosilac predstavke pozvao na član 6 kako bi potvrdio građansko pravo na korišćenje bunara na svom posedu, koji je zagadilo obližnje postrojenje za preradu otpada.^[54] Član 6 takođe pruža procesne garantije u ekološkim parnicama. Pravom na pravično suđenje se štiti načelo jednakosti oružja, uključujući pravo podnosioca

[52] *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox i Mox protiv Francuske*, odluka usvojena 28. marta 2006, predstavka br. 75218/01.

[53] Istraživački rad Službe za istraživanje Evropskog parlamenta "[A universal right to a healthy environment](#)", decembar 2021.

[54] *Zander protiv Švedske*, presuda izrečena 25. novembra 1993, predstavka br. 14282/88 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

predstavke na pravnog zastupnika.^[55] Njime se podnosiocima predstavke takođe omogućuje da dobiju sudsku odluku u razumnom vremenskom roku.

Parnice o klimatskim promenama takođe uživaju zaštitu građanskog aspekta prava na pravično suđenje (član 6). Sud je u predmetu *KlimaSeniorinnen* zaključio da domaći sudovi moraju ozbiljno da razmatraju ubedljive naučne dokaze u vezi sa klimatskim promenama te da moraju da pruže uverljive razloge za odbacivanje predmeta o klimatskim promenama a da nisu razmotrili meritum predmeta. Sud je naglasio važnu ulogu domaćih sudova u oblasti parnica o klimatskim promenama koja se razvija i njihovu ulogu u obezbeđivanju delotvornog sprovođenja mera ublažavanja posledica klimatskih promena koje su propisane važećim švajcarskim propisima.

Članom 13 se nadopunjuje član 6 i njime se jemči pravo na delotvorno pravno sredstvo. Njime se pojedincima obezbeđuje pravo na pristup domaćim sudovima i sudsku odluku kojom će se zaustaviti povreda njihovih prava i/ili obezbediti naknada za te povrede. Sud stoga može da utvrdi povredu člana 13 ako države ne dozvole pojedincima da podnesu ekološku tužbu ili ne omogućavaju pravičan sudski epilog kojim se zaustavlja kršenje Konvencije.^[56] Međutim, Sud jasno stavlja do znanja da činjenica da domaći sud nije presudio u korist podnosioca ekološke tužbe ne znači da on nije na raspolaganju imao pravno sredstvo putem suda.^[57]

[55] *Steel i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 15. februara 2005, predstavka br. 68416/01 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[56] *Hatton i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog veća izrečena 8. jula 2003, predstavka br. 36022/97 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

[57] *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 28. februara 2012, predstavke br. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 i 35673/05 (sažetak dat u ovoj publikaciji).

Zaključak

Uprkos nepostojanju izričitog prava na zdravu životnu sredinu u EKLP, u ovom vodiču pokazujemo kako je Konvencijom ipak obuhvaćen širok dijapazon ekoloških pitanja. Ključno za interakciju Konvencije sa pitanjima životne sredine jeste priznanje Suda da se dobrobit pojedinaca i zaštita njihovih prava ne mogu odvojiti od okruženja u kojem žive. Stoga države ne samo da moraju da se uzdržavaju od kršenja prava pojedinaca narušavanjem životne sredine, već moraju i da rade na tome da životna sredina omogućuje pojedincima da ostvaruju svoja prava.

Sud priznaje da su zaštita životne sredine i angažovanje javnosti u pitanjima životne sredine od velikog i sve većeg značaja. To se, između ostalog, ogleda u višim nivoima zaštite koju ekološki protesti imaju u skladu sa članom 10. Međutim, Sud neće nužno da stavi zaštitu životne sredine iznad drugih važnih pitanja, budući da smatra da je potrebno odmeriti efekte ekoloških propisa i aktivizma kako bi se obezbedilo da ostala prava iz Konvencije i legitimni ciljevi nisu nepravedno ili negativno pogođeni.

Pristup Suda zadiranju u prava iz Konvencije u ekološkim predmetima se u većini situacija ne razlikuje značajno od njegovog pristupa u predmetima koji se ne odnose na zaštitu životne sredine. Međutim, proliferacija novih domaćih propisa i zakona u vezi sa klimatskim promenama i zaštitom životne sredine ukazuje na to da ova oblast nije ustaljena, ni iz ugla društva ni iz ugla prava. Presuda u predmetu *KlimaSeniorinnen* takođe jasno ukazuje na to da je Sud spreman da ozbiljno razmatra ekološka pitanja i razvija prilagodljive pristupe kako bi osigurao zaštitu ljudskih prava pred novim i sve većim pretnjama po životnu sredinu.

Sažeci odabranih odluka Evropskog suda za ljudska prava

S obzirom na ozbiljnost posledica dugotrajne izloženosti azbestu po zdravlje radnika, Sud je smatrao da tužena država nije ispunila svoje pozitivne obaveze, što je dovelo do povrede članova 2 i 8

PRESUDA U PREDMETU BRINCAT I OSTALI PROTIV MALTE

(Predstavke br. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11 i 62338/11)

Izrečena 24. jula 2014. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo ukupno 21 ljudi, rođenih u periodu od 1931. do 1981. godine, koji su živeli na različitim lokacijama u centralnoj i severoistočnoj Malti. Većina njih je u periodu od pedesetih i šezdesetih godina 20. veka do ranih 2000-ih bila zaposlena u državnom preduzeću *Malta Drydocks Corporation* (MDC), a predstavku br. 62338/11 su podneli članovi uže porodice gospodina Attarda, koji je radio u MDC-u tokom istog perioda.

MDC je u velikoj meri koristio azbest za izolaciju na brodovima i u skladištima. Popravke su često uključivale upotrebu azbesta, tokom kojih su ispuštane čestice u vazduh, koje su kontaminirale odeću radnika i potencijalno ugrožavale njihove porodice. Zaposleni u MDC-u nisu bili ni obavješteni ni zaštićeni od opasnosti od azbesta uprkos članstvu Malte u Međunarodnoj organizaciji rada (MOR) i Svetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO) od šezdesetih godina 20. veka. Tužena država je osporavala vreme kada je međunarodna zajednica postala svesna opasnosti od azbesta, tvrdeći da su MOR i SZO kasnije počele da upozoravaju na nju. Prva značajna svest o opasnostima azbesta u MDC-u pojavila se nakon što je 1989. podneta tužba u vezi sa smrću radnika prouzrokovanom azbestom 1979. godine a taj postupak je okončan dosuđivanjem odštete 1990. godine. Nakon presude su preduzete samo minimalne mere, kao što su uverenja o adekvatnoj ventilaciji i maske od tkanine.

Gospodin Attard je preminuo 2006. godine od mezotelioma povezanog sa izloženošću azbestu. Njegove su kolege podvrgnute medicinskim pregledima koji su ukazali na stanja poput pleuralnih plakova i potencijalnog azbesta u digestivnom sistemu, povezanih sa dugotrajnom izloženošću azbestu. Većina podnosilaca predstavke nisu bili pušači, usled čega su lekari isključili pušenje kao uzrok njihovih respiratornih problema. Jedan podnosilac predstavke je patio od ozbiljnih respiratornih problema, bio je prikovan za krevet i zavisio od kiseonika. Za razliku od svih ostalih, rezultati pregleda jednog drugog podnosioca predstavke nisu ukazivali na znakove bolesti povezanih sa azbestom.

Podnosioci predstavke (izuzev članova porodice gospodina Attarda) su maja 2009. podneli ustavnu žalbu, tvrdeći da su povređeni članci 2, 3 i 8 Konvencije jer ih država nije zaštitila od zdravstvenih rizika, što je predstavljalo nečovečno postupanje i mešanje u privatni i porodični život. U novembru 2010. godine, Građanski sud, koji je bio nadležan za ovu ustavnu stvar, je odlučio da ne iskoristi svoja ovlašćenja i odbacio je žalbe jer podnosioci predstavke nisu iscrpeli redovne domaće pravne lekove. Ovaj je sud naveo da je trebalo da podnosioci predstavke pokrenu građansku parnicu za naknadu štete zbog protivpravnog dela ili kršenja ugovorne obaveze.

Ustavni sud je aprila 2011. potvrdio odluke prvostepenog suda. Taj je sud takođe naveo da se ustavna zaštita treba tražiti samo ako o povredama prava nije na odgovarajući način odlučeno u građanskom postupku, te je zaključio da bi redovni pravni lek bio delotvoran. Ustavni sud je takođe konstatovao da podnosioci predstavke nisu konkretno zatražili naknadu nematerijalne ili moralne štete u svojim ustavnim žalbama, već da su samo tražili naknadu materijalne štete.

Članovi porodice gospodina Attarda su aprila 2010. pokrenuli postupak žalenci se na povredu članova 2, 3 i 8 Konvencije. Građanski sud je odlučio da ne iskoristi svoja ustavna ovlašćenja i odbacio je žalbu jer podnosioci predstavke nisu iscrpeli redovne pravne lekove. Taj je sud konstatovao da neiscrpljivanje redovnih pravnih lekova nije dovoljan razlog da ne iskoristi svoj ovlašćenja ako ti lekovi ne mogu u potpunosti da reše problem. On je, međutim, naglasio da se ta ovlašćenja moraju obazrivo koristiti, naročito kada je došlo ili može doći do teške povrede osnovnih ljudskih prava. Uprkos tome, taj je sud utvrdio da su podnosioci predstavke pretežno tražili novčanu naknadu, koju su mogli potraživati izjavljivanjem redovnih pravnih lekova u građanskom postupku. Ustavni sud je potvrdio prvobitnu odluku.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da Država, kao poslodavac, nije zaštitila njihova prava zajemčena članovima 2, 3, 8 i 13 Konvencije.

Prihvatljivost – iscrpljenost domaćih pravnih lekova

Sud je prvo razmotrio pitanja prihvatljivosti u vezi sa iscrpljenošću domaćih pravnih lekova, koja je predviđena članom 35 Konvencije kako bi državama omogućila da reše probleme na domaćem nivou. Sud je pojasnio da pravni lekovi moraju da se odnose na konkretne navodne povrede, da budu dostupni i dovoljni, te da pružaju stvarnu mogućnost obeštećenja, pri čemu država mora dokazati da je delotvorni pravni lek dostupan i pristupačan, nakon čega podnosilac predstavke mora pokazati da je bio neadekvatan ili da su posebne okolnosti opravdavale njegovo neiskorišćavanje.

Pravilo o iscrpljenosti mora se primenjivati fleksibilno, uzimajući u obzir širi kontekst i da pravni lekovi moraju da budu delotvorni u praksi, a ne da samo formalno postoje. Prema članovima 2 i 3, naknada nematerijalne štete obično treba da bude dostupna u slučaju kršenja ovih članova. Ovo se načelo proteže i na situacije kada vlasti ne uspeju da zaštite pojedince od dela trećih strana. Isto tako, u slučaju kršenja člana 8, naknada i materijalne i nematerijalne štete bi trebalo da bude deo spektra pravnih lekova prema članu 13, što odražava suštinski značaj obezbeđivanja delotvornog obeštećenja za povrede ljudskih prava.

Sud je smatrao da je Ustavni sud iskoristio svoje diskreciono pravo da odbije nadležnost, očekujući da podnosioci predstavke prvo iskoriste redovna građanska pravna sredstva, iako taj redosled nije bio propisan zakonom. Suočeni sa izborom između delimične naknade štete putem građanske tužbe i potpunog obeštećenja u ustavnom postupku, podnosioci predstavke su se odlučili za potonji postupak, što je Sud smatrao opravdanim s obzirom na okolnosti i nedelotvornost tužbi za delikt. Stoga je Sud zaključio da su podnosioci predstavke pokretanjem ustavnog postupka iscrpeli domaće pravne lekove u vezi sa žalbama o povredi članova 2, 3 i 8.

Član 2 i član 8

Sud je ponovio da država ima pozitivnu obavezu da preduzme razumne i odgovarajuće mere kako bi osigurala prava podnosilaca predstavke zajemčena članovima 2 i 8 Konvencije u državnom preduzeću. Član 2 važi u slučajevima ozbiljne opasnosti ili smrti, uključujući i one vezane za teške bolesti. U ovom predmetu

važi član 2 jer je smrt gospodina Attarda bila povezana sa izloženošću azbestu u brodogradilištu. Ostali podnosioci predstavke, koji su imali respiratorne probleme ali ne i dijagnozu malignog mezotelioma, nisu potpadali pod član 2, usled čega su njihove žalbe o kršenju tog člana bile neprihvatljive. Sud je primetio da se pozitivne obaveze iz članova 2 i 8 u velikoj meri preklapaju u kontekstu opasnih aktivnosti, što mu omogućuje da pritužbe ostalih podnosilaca predstavke razmotri prema članu 8.

Sud je pojasnio da pozitivne obaveze države obuhvataju osiguranje prava javnosti na informacije i obezbeđivanje postupaka za identifikaciju i rešavanje procesnih nedostataka i grešaka. Sud je utvrdio da je tužena država znala ili morala znati za opasnosti od izlaganja azbestu u najmanju ruku od ranih sedamdesetih godina 20. veka, s obzirom na domaći kontekst, kao i na naučne i medicinske stavove koji su joj bili dostupni u to vreme. Zakonodavstvom iz 1987. godine nisu adekvatno uređene aktivnosti vezane za azbest, niti su u njemu propisane praktične mere za zaštitu zaposlenih čiji su životi mogli biti ugroženi. Distribucija maski, koje su bile neadekvatne, predstavljala je jedinu praktičnu meru koju je država preduzela. Dodatno, država nije predočila neophodne informacije ili studije o rizicima od azbesta na radnom mestu podnosilaca predstavke, a informacije od strane Agencije za zdravlje i bezbednost na radu postale su dostupne tek nakon 2000. godine, kada su podnosioci predstavke već prestali da rade u MDC-u. Podnosioci predstavke su bili ostali bez ikakvih adekvatnih zaštitnih mera od opasnosti od azbesta, bilo u obliku zaštite ili informacija o rizicima.

Što se tiče pritužbe o procesnoj povredi člana 2, Sud je ponovio da se ona može razmatrati samo u kontekstu smrti gospodina Attarda. Po mišljenju Suda, vlasti moraju prilježno i hitno da postupaju kada dođe do incidenata u vezi sa opasnim aktivnostima prema članu 2 i da pokreću istrage radi utvrđivanja okolnosti i identifikacije odgovornih službenika (za razliku od slučajeva lekarskog nemara gde građanska pravna sredstva mogu biti dovoljna). Pozivajući se na svoju raniju praksu, Sud je naglasio potrebu za službenim istragama ubistava, jer državni službenici često poseduju ključne informacije o smrti. Ovo važi i za opasne aktivnosti za koje su odgovorne javne vlasti a koje su dovele do gubitka života. Tužba se, opšte uzev, podnosi kako bi se pokrenula istraga, ali to nije obavezno ako su vlasti u boljem položaju da znaju uzrok. Sud je smatrao da smrt gospodina Attarda nije prouzrokovana jednim događajem, već okolnostima koje su trajale decenijama, a rizici su postali javno poznati pre njegove smrti 2006. godine. Stoga ta saznanja nisu bila ograničena samo na saznanja države i nije bila potrebna istraga po službenoj dužnosti. Podnosioci predstavke su mogli da podnesu tužbu i traže od države da pokrene istragu, ali to nisu učinili. Zbog toga je ovaj deo pritužbe odbijen jer nisu iscrpeli domaće pravne lekove u skladu sa članom 35, st. 1 i 4.

Po mišljenju Suda, s obzirom na ozbiljnost pretnje koju predstavlja azbest i uprkos polju slobodne procene države u pogledu izbora sredstava, država nije ispunila svoje pozitivne obaveze da zakonom propiše ili preduzme druge praktične mere u skladu sa članovima 2 i 8, čime je prekršila član 8, kao i materijalni, ali ne i procesni, aspekt člana 2.

Član 3

Nakon pregleda medicinskih izveštaja podnosioca predstavke, Sud je utvrdio da, iako su njihovi životni uslovi uzrokovali neugodnosti i poteškoće, ti uslovi nisu dosegli nivo ponižavajućeg postupanja iz člana 3. Sud je smatrao da je ova pritužba neosnovana i odbacio je u skladu sa članom 35 st. 3(a) i 4 Konvencije.

Kada je reč srodnicima gospodina Attarda, Sud je primetio da čak i ako je patnja gospodina Attarda dosegla prag iz člana 3, ova se pritužba ne može preneti na njegove naslednike zbog strogo lične prirode člana 3. Sud je naglasio da nije postojao ni opšti ni snažan moralni interes koji bi omogućio takav prenos, te je zaključio da pritužba nije saglasna *ratione personae* sa odredbama Konvencije i odbacio ju je u skladu sa članom 35 st. 4.

Član 13

Podnosioci predstavke su tvrdili da ih je Ustavni sud presudom lišio delotvornog pravnog leka iz člana 13 u vezi sa članovima 2, 3 i 8 Konvencije.

Sud je napomenuo da je u ranijim odlukama o predmetima protiv Malte konstatovao da, iako je domaćim zakonodavstvom omogućeno izjavljivanje pravnog leka protiv pravosnažne presude Ustavnog suda, delotvornost ovog leka je smanjena zbog dugotrajnosti postupka. Zbog toga su podnosioci predstavke opravdano podneli pritužbu Sudu a da prethodno nisu iskoristili drugo ustavno pravno sredstvo.

Kada je reč o pritužbama o povredi članova 2 i 8, Sud je utvrdio da su podnosiocima predstavke bili dostupni delotvorni pravni lekovi. Činjenica da ta pravna sredstva nisu u korist podnosioca predstavke ili da nisu iskorišćena ne čini ih nedelotvornim. Sud je zaključio da je pritužba o povredi člana 13 očigledno neosnovana u skladu sa članom 35 st. 4 Konvencije.

Član 41

Sud je dosudio članovima porodice gospodina Attarda zajedno €30.000 na ime nematerijalne štete, jednom drugom podnosiocu predstavke €12.000 na ime nematerijalne štete, još jednom podnosiocu predstavke €1.000 na ime nematerijalne štete, drugom podnosiocu predstavke €9.000 na ime nematerijalne štete i €6.000 svim podnosiocima predstavke zajedno na ime sudskih troškova i izdataka.

Država na osnovu člana 2 ima pozitivne obaveze da preduzima preventivne mere kako bi zaštitila život u slučaju ekološke katastrofe i da sprovodi delotvorne istrage. Te su obaveze, međutim, manje kada je reč o zaštiti prava na imovinu zajemčenog članom 1 Protokola br. 1.

PRESUDA U PREDMETU BUDAYEVA I DRUGI PROTIV RUSIJE

Predstavke br. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02)

Izrečena 20. marta 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo šestoro ljudi koji su rođeni između 1953. i 1961. godine i koji su živeli u gradu Tirnauzu, koji se nalazi u planinskom području u Republici Kabardino-Balkariji (u Rusiji).

U tom su području skoro svake godine od 1937. godine evidentirana klizišta, a 1999. godine prouzrokovana je ozbiljna šteta zemljanoj brani. Nakon tog ozbiljnog klizišta su date preporuke za unapređenje zaštitne infrastrukture i preduzimanje drugih zaštitnih mera, ali nijedna od preporučenih mera nije sprovedena.

Dana 18. jula 2000. godine je bujica blata i krhotina pogodila grad Tirnaz i poplavila deo stambene oblasti. Prema tvrdnjama podnosioca predstavke, stanovnici su jedva izbegli katastrofu na koju ih niko nije upozorio. Jedna podnositeljka predstavke i njena ćerka bile su povređene i zadobile ozbiljne opekotine od trenja. Vlasti su tvrdile da su naredile hitnu evakuaciju Tirnauza posle prvog klizišta. Policija i lokalni zvaničnici su obilazili domove ljudi a policijska vozila opremljena zvučnicima kružila su gradom, pozivajući stanovnike da se evakušu.

Uprkos upozorenjima putem zvučnika, na terenu nije bilo ni spasilačkih ekipa ni hitne pomoći. Dana 19. jula 2000. godine, kad je nivo blata opao, stanovnici, uključujući jednu podnositeljku predstavke i njenu porodicu, vratili su se kući jer nisu naišli ni na kakve barijere ili službenike hitne pomoći a nisu uopšte znali da je izdat nalog za evakuaciju. Kasnije tog dana, drugo, snažnije klizište je pogodilo grad i prouzrokovalo teške povrede sinu jedne podnositeljke predstavke i smrt njenog supruga kada se srušila njihova stambena zgrada. Klizišta su nastavila da pogađaju grad sve do 25. jula 2000. godine, što je za rezultat imalo osam zvanično prijavljenih smrtnih slučajeva i 19 nestalih. Podnosioci predstavke su prijavili da su im uništeni domovi i imovina i da su im nakon katastrofe pogoršani uslovi života i zdravlje.

Prema tvrdnjama države, bilo je nemoguće predvideti i zaustaviti klizišta zbog njihove izuzetne siline a bile su preduzete sve potrebne mere kako bi se spasile žrtve, preselili stanovnici i dopremile hitne zalihe.

Dana 3. avgusta 2000. godine, Tužilaštvo okruga Elbrus odlučilo je da ne pokrene krivičnu istragu u vezi sa katastrofom ili smrću suprugajedne podnositeljke predstavke, koja je označena kao nesrećni slučaj.

Svim podnosiocima predstavke je u skladu sa odlukom Vlade Republike Kabardino-Balkarije od 12. avgusta 2000. godine dodeljen besplatni alternativni smeštaj i jednokratna hitna novčana pomoć (13.200 rubalja što je u to vreme bilo ekvivalentno €530).

Podnosioci predstavke su naknadno pokrenuli građanske postupke za naknadu štete. Njihovi su zahtevi odbijeni uz obrazloženje da su vlasti preduzele sve razumne mere kako bi ublažile rizik od klizišta. Podnosioci predstavke su osporili ovu odluku i optužili vlasti za tri osnovna propusta u funkcionisanju sistema zaštite od prirodnih nepogoda u Tirnauzu: neodržavanje objekata za zaštitu od odrona, neizdavanje javnog upozorenja i nesprovođenje istrage o delotvornosti postupaka vlasti pre i tokom klizišta. Priložili su novinske članke, izjave svedoka i zvanična pisma i dokumente koji su dokazivali da u budžetu okruga nisu bila izdvojena sredstva za popravke nakon klizišta 1999. godine i da su vlasti primile niz upozorenja o predstojećoj katastrofi od Zavoda za planine, državne agencije zadužene za praćenje razvoja opasnih vremenskih pojava u područjima na visokim nadmorskim visinama. Zavod je preporučio popravku oštećene brane i postavljanje osmatračnica kako bi se osiguralo funkcionisanje sistema upozorenja na klizišta.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da su ruske vlasti prekršile njihova prava iz članova 2, 8 i 13 Konvencije, kao i iz člana 1 Protokola br. 1.

Član 2

Sud je potvrdio da države imaju pozitivne obaveze da preduzimaju odgovarajuće korake kako bi zaštitile život ljudi u njihovoj nadležnosti, kao što je uspostavljanje zakonodavnog i administrativnog okvira za delotvorno odvracanje od pretnji po pravo na život. Sud je primetio da su vlasti 1999. godine primile nekoliko upozorenja o rizicima od velikog klizišta. Trebalo je da preduzmu ključne

praktične mere kako bi obezbedile bezbednost lokalnog stanovništva, uključujući upozoravanje javnosti i organizovanje hitne evakuacije.

Međutim, podnosioci predstavke su dosledno tvrdili, a država je potvrdila, da stanovnici nisu dobili nikakvo upozorenje sve dok klizište zapravo nije stiglo u grad 18. jula 2000. godine. Štaviše, uprkos stalnim zahtevima Zavoda za planine, privremene osmatračnice nisu postavljene u planinama, tako da vlasti nisu imale način da procene vreme, silinu ili trajanje klizišta. Konačno, nisu sprovedene nikakve alternativne mere zaštite pre katastrofe, a budžetska sredstva za obnovu su izdvojena tek nakon katastrofe, što potkrepljuje tvrdnju da su mere mogle da budu preduzete ranije. Njihovi podnesci su se isključivo odnosili na zemljanu branu i kolektor, koji nisu bili adekvatno održavani.

Sud je zaključio da su propusti vlasti u sprovođenju politika prostornog planiranja i hitnih mera doveli do smrtnih slučajeva i povreda, čime je došlo do kršenja materijalnog aspekta člana 2.

Sud je pojasnio da je zvanična krivična istraga od suštinskog značaja u slučaju opasnih aktivnost jer javne vlasti često imaju najviše saznanja kako bi razumele šta je prouzrokovalo neki incident. Ako su vlasti znale za rizike ali nisu preduzele potrebne mere da ih spreče, neprocesuiranje odgovornih može predstavljati povredu člana 2, čak i ako su dostupna druga sredstva, čak i u slučaju prirodne katastrofe. Ako su životi izgubljeni zbog propusta države da preduzme preventivne mere, član 2 iziskuje nezavisnu i nepristrasnu istragu koja ispunjava minimalne standarde delotvornosti i omogućuje izricanje krivičnih sankcija ako nalazi to opravdavaju. Vlasti moraju brzo i prilježno da istražuju okolnosti incidenta i sve nedostatke regulatornog sistema i da identifikuju sve odgovorne državne službenike.

Tužilaštvo nije sprovedo temeljnu istragu o okolnostima smrti supruga jedne podnositeljke predstavke i nije se bavilo poštovanjem bezbednosnih propisa ili odgovornošću vlasti. Domaći su sudovi odbacili zahteve podnosioca predstavke za naknadu štete jer ovi nisu dokazali u kojoj je meri nemar države prouzrokovao štetu koja je prevazilazila ono što je bilo neizbežno u prirodnoj katastrofi, što je iziskivalo složeno stručno veštačenje kojem oni nisu imali pristupa. Domaći sudovi nisu u potpunosti iskoristili svoja ovlašćenja da utvrde činjenice ili zatraže stručna mišljenja, usled čega su postupci bili neadekvatni za rešavanje smrtnih slučajeva.

Sud je zaključio da nije sprovedena sveobuhvatna istraga niti ispitivanje odgovornosti države za nesreću, te da je prekršen procesni aspekt člana 2.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je utvrdio da je država u obavezi da štiti imovinske interese u slučaju opasnih aktivnosti, kada usled njenog nemara dolazi do gubitka života i imovine. Međutim, prirodne katastrofe, koje su van ljudske kontrole, ne zahtevaju isti nivo angažmana države. Pozitivne obaveze vezane za zaštitu imovine od vremenskih nepogoda su manje po obimu od onih vezanih za aktivnosti izazvane ljudskim faktorom. Obaveza zaštite prava na mirno uživanje u imovini nije apsolutna i omogućava državi šire polje slobodne procene zaštitnih mera. Po mišljenju Suda, uzročno-posledična veza između nečinjenja države i materijalne štete nije bila jasna iako su održavanje infrastrukture za odbranu od klizišta i uspostavljanje sistema upozorenja bili ključni za zaštitu života.

Nije bilo dokaza da bi sistem upozorenja mogao sprečiti štetu na imovini. Odsustvo nezavisne istrage i pravosudnog odgovora nema isti značaj kada je reč o uništenoj imovini koji ima kada je reč o gubitku života. Podnosioci predstavke su dobili besplatni alternativni smeštaj i hitnu novčanu pomoć a vlasti su obnovile javne objekte. Štaviše, obaveza države da zaštiti privatnu imovinu ne može se poistovetiti sa obavezom da nadoknadi punu tržišnu vrednost uništene imovine.

Sud je na osnovu toga zaključio da smeštaj i naknada za pukućstvo na koje su podnosioci predstavke imali pravo nisu bili očigledno nesrazmerni njihovim izgubljenim domovima. Stoga nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 13

Sud je utvrdio da se ne otvaraju posebna pitanja povrede člana 13.

Član 8

Sud je smatrao da nije potrebno posebno da ispita pritužbu o kršenju člana 8.

Član 41

Sud je na ime neimovinske štete dosudio €30.000 podnositeljki predstavke čiji je suprug poginuo a sin bio teško povređen, €15.000 podnositeljki predstavke koja je bila povređena zajedno sa svojom ćerkom i po €10.000 ostalim podnosiocima predstavke.

Sankcija u obliku novčane kazne izrečena podnosiocu predstavka nakon ekološkog protesta pred vladinom zgradom predstavljala je povredu njegovih prava iz člana 10 tumačenih u svetlu člana 11 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU BUMBES PROTIV RUMUNIJE

(Predstavka br. 18079/15)

Izrečena 3. maja 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1981. godine i živeo je u mestu Kurtea de Argeș (*Curtea de Arges*). Bio je jedan od osnivača i predsednik Udruženja građanskog pokreta „Duhovna milicija“ i poznat po svom angažmanu u kampanji pod nazivom „Sačuvajmo Rošia Montanu“; u pitanju je bio pokret koji je protestovao protiv predložene eksploatacije srebra i zlata korišćenjem cijanida u regionu Rošia Montana, na severozapadu Rumunije.

Podnosilac predstavke i još tri lica su 27. avgusta 2013. odlučili su da protestuju tako što su se liscama vezali za jednu od barijera na ulazu u državnu zgradu i drže transparente. Takođe, sačinjen je video snimak događaja koji je postavljen na YouTube-u. Demonstranti su odbili da se povuku kada je to od njih zatražio policajac. Na kraju je policija uspjela da preseče šipke za koje su bili vezani i smestila ih u policijsko vozilo. Demonstranti su tokom intervjua u snimku postavljenom na YouTube-u jasno rekli da žele da podignu svest i učine nešto konkretno povodom problema eksploatacije ruda, s obzirom na to da vlasti ignorišu prethodne peticije.

Podnosiocu predstavke je u policijskoj stanici izrečena novčana kazna od €113 zbog kršenja određenih normi društvenog suživota i remećenja javnog reda i mira. Podnosilac predstavke se žalio na izveštaj i kaznu pred domaćim sudovima. Tvrdio je da je trebalo da bude kažnjen u skladu sa Zakonom br. 60/1991 o organizaciji i sprovođenju javnih okupljanja, a ne prema Zakonu br. 61/1991, jer slobodno izražavanje mišljenja ne može predstavljati antisocijalni čin.

Međutim, Okružni sud u Bukureštu je stao na stanovište da je sankcija zakonita budući da je oblik protesta za koji se podnosilac predstavke opredelio bio protivan Zakonu br. 60/1991, kao i da je u skladu sa članom 11 Konvencije. Žalba na ovu odluku je odbačena uz obrazloženje da su dva domaća zakona komplementarna i da se međusobno ne isključuju.

Parlament je kasnije nakon masovnih protesta odbacio predlog zakona koji bi dozvolio rudarenje u Rošia Montani.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su pravosnažnom presudom Okružnog suda u Bukureštu od 10. juna 2015. godine, kojom je potvrđena sankcija koja mu je izrečena, prekršena njegova prava na slobodu izražavanja i mirnog okupljanja, zajemčena članovima 10 i 11 Konvencije.

Članovi 10 i 11

Država je tvrdila da ovaj predmet treba ispitati samo sa aspekta člana 11 Konvencije, koji je *lex specialis* u odnosu na član 10. Podnosilac predstavke je bio kažnjen jer je počinio radnje kojima je ugrozio javni red zbog načina na koji je izabrao da protestuje, posebno što se liscama vezao za barijeru, a član 11 nije primenljiv u ovom predmetu budući da se njime jemči samo pravo na mirno okupljanje.

Sud je primetio da je podnosilac predstavke u žalbama o povredi članova 10 i 11 Konvencije izložio svoju verziju događaja, kao i da je predočio pisane i video dokaze koji je potkrepljuju. Bilo je jasno da su i sam događaj i transparenti imali za cilj da pošalju poruku i vlastima i široj javnosti. Sud u tim okolnostima nije mogao da prihvati da se kazna izrečena podnosiocu predstavke može odvojiti od stavova koje je izneo. Iako je ponašanje podnosioca predstavke uključivalo vezivanje liscama za barijeru i izvesnu štetu na šipkama te barijere, ono nije predstavljalo nasilje niti ga je izazivalo i niko nije bio povređen tokom događaja. Stoga su činjenice u predmetu podnosioca predstavke potpadale pod polje dejstva članova 10 i 11 Konvencije, te je Sud odbacio prigovor Vlade o primenljivosti ovih članova.

Sud je ponovio da sloboda izražavanja zajemčena članom 10 predstavlja jedan od osnovnih temelja demokratskog društva, i da njome nisu obuhvaćene samo izražene ideje, već i način na koji su one izražene. Međutim, članom 11 se štiti samo pravo na mirne proteste. Sud je izjavio da su sloboda izražavanja i sloboda mirnog okupljanja u ovom predmetu usko povezane. Kazna je predstavljala mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, jer nije bila u vezi samo sa njegovim ponašanjem, već i sa njegovim pokušajem da širi poruku.

Ponovivši da je njegovo ovlašćenje da preispituje poštovanje domaćeg prava ograničeno, Sud je zaključio da će samo razmotriti da li su efekti odluke domaćeg suda bili u skladu sa Konvencijom. Podnosilac predstavke je osporavao pravnu

kvalifikaciju incidenta, navodeći da je trebalo da bude kvalifikovan prema Zakonu br. 60/1991 a ne Zakonu br. 61/1991, te da je zato kazna bila nezakonita. Međutim, Sud se uverio da je relevantni domaći pravni okvir, kako je primenjen, bio dovoljno jasno formulisan da ispuni legitiman cilj sprečavanja javnog nereda i da je stoga „propisan zakonom“. Dva zakona o kojima je reč bila su komplementarna i mogla su se tumačiti zajedno.

Radnje podnosioca predstavke i njegovih saradnika bile su usmerene na skretanje pažnje javnosti i zvaničnika na projekat rudarenja u Rošia Montani, koji je bio od opšteg interesa. U članu 10, st. 2 Konvencije ima malo prostora za ograničenja političkog govora o pitanjima od javnog interesa. Podnosiocu predstavke je dato malo vremena da izrazi svoje stavove, a sudovi su se načelno bavili pitanjem prethodne najave okupljanja, te nisu ispitivali stvarno remećenje reda koje je podnosilac predstavke prouzrokovao i stoga nisu odmerili pravo na slobodu izražavanja i potrebu za očuvanjem javnog reda. Sprovođenje pravila o javnim okupljanjima je zapravo postalo samo sebi cilj u ovom predmetu. Pored toga, izrečena kazna imala je odvraćajući efekat na javno izražavanje.

S obzirom na navedeno, Sud je zaključio da zadiranje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“, što je dovelo do povrede člana 10 tumačenog u svetlu člana 11.

Član 41

Sud je dosudio podnosiocu predstavke €113 na ime materijalne štete, €5.000 na ime nematerijalne štete, kao i €1.872 na ime sudskih troškova i izdataka.

Država nije zaštitila imovinu od nezakonite eksploatacije rude, protivno članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju

PRESUDA U PREDMETU DIMITAR YORDANOV PROTIV BUGARSKE

(Predstavka br. 3401/09)

Izrečena 6. septembra 2018. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1939. godine i živeo je u Sofiji. Država je 1990. donela odluku o otvaranju rudnika uglja u blizini sela Golemo Bučino, u kojem je podnosilac predstavke posedovao zemlju. Zato je država eksproprisala njegovo imanje, kao i druga imanja.

Podnosilac predstavke je dve godine čekao na naknadu u obliku druge parcele, koja mu je obećana kao deo postupka eksproprijacije. Budući da je prošlo mnogo vremena, podnosilac predstavke je prekinuo postupak pred lokalnim vlastima i ostao u kući dok je u međuvremenu državni rudnik počeo sa radom i postepeno se širio.

Rudnik je bio udaljen nekih 160-180 metara od njegove kuće, a ugaj se eksploatisao miniranjem, uprkos zakonskom zahtevu o održavanju "sanitarne zone" od 500 metara između neindustrijskih zgrada, kao što su stambeni objekti, i mesta eksploatacije. Zbog blizine rudnika su se na zidovima kuće podnosioca predstavke pojavile pukotine, a njegova štala i tor su se urušili.

Podnosilac predstavke je napustio svoju imanje 1997. godine, smatrajući da je dalji ostanak na njemu previše opasan. Kuća se kasnije urušila a imanje je i dalje bilo napušteno u vreme kada je Sud izrekao presudu.

Podnosilac predstavke je 2001. podneo tužbu protiv rudarske kompanije, tražeći naknadu štete nanete njegovoj imovini. Sudovi su saslušali svedoke iz komšiluka podnosioca predstavke i naručili stručne izveštaje, u kojima je utvrđeno da je njegova imovina pretrpela ozbiljnu štetu i da su detonacije u obližnjem rudniku sprovedene unutar tampon zone od 500 metara, što je bilo u suprotnosti sa domaćim zakonom.

Međutim, domaći sudovi su 2007. godine zaključili da nisu u mogućnosti da utvrde uzročno-posledičnu vezu između rudarskih aktivnosti i štete, koja je takođe

mogla biti prouzrokovana uobičajenim habanjem ili nedostacima u izgradnji kuće. Ovo je bilo dodatno otežano činjenicom da je zbog protoka vremena i uništenja nekih dokumenata bilo nemoguće utvrditi tačnu udaljenost između kuće i mesta gde su detonacije sprovedene 1997. godine.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su sudovi pogrešno odbacili njegovu tužbu za naknadu štete i da država nije zaštitila njegovu imovinu od nezakonitih rudarskih aktivnosti, čime su povređena njegova prava zajemčena članom 6 st. 1 i članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 6 st. 1

Sud je naglasio da se ne bavi pogrešno utvrđenim činjeničnim stanjem ili pogrešnom primenom prava koje su navodno počinili nacionalni sudovi, jer nije "sud četvrtog stepena". On zato ne preispituje nalaze nacionalnih sudova, pod uslovom da su razumno ocenili dokaze. Stoga obično nije na Sudu da preispituje pitanja poput značaja koji se pridaje određenim dokazima ili ocenama podnetim sudovima.

Ipak, Sud može ponovo da razmotri dokaze ako se može smatrati da su odluke nacionalnih sudova proizvoljne ili očigledno nerazumne. Ovaj predmet nije predstavljao „očigledno pogrešnu procenu“ od strane nacionalnih sudova, niti „grubo pogrešno tumačenje“ relevantnih okolnosti, niti su sudovi u obrazloženju zanemarili većinu dostavljenih dokaza ili nisu uspeali da povežu utvrđene činjenice, merodavno pravo i ishod postupka. Predmet se odnosio na ocenu koju su nacionalni sudovi dali u vezi sa tvrdnjama podnosioca predstavke, u svetlu predočenih dokaza. Sudovi su razmotrili i uzeli u obzir nalaze veštaka koje su sami angažovali, kao i izjave svedoka podnosioca predstavke i sami su procenili njihovu dokaznu vrednost, navodeći posebno da svedočenja nisu dovoljna da dokažu uzročno-posledičnu vezu na koju se podnosilac predstavke pozivao.

Sud je stoga zaključio da nije došlo do povrede člana 6 st. 1, jer odluke nacionalnih sudova, naročito njihovi zaključci o postojanju uzročno-posledične veze između detonacija u rudniku i štete na imovini podnosioca predstavke, nisu dosegle prag proizvoljnosti i očigledne nerazumnosti, niti su predstavljale "uskraćivanje pravde".

Član 1 Protokola br. 1

Zemljište podnosioca predstavke predstavljalo je "imovinu" u smislu člana 1 Protokola br. 1. Iako je podnosilac predstavke zatražio poništenje eksproprijacije, on nije mogao biti kriv za neuspeh postupka, jer Država nije dokazala da su vlasti nameravale da ispune svoje zakonske obaveze vezane za eksproprijaciju.

Rudnik, u kojem je ugalj eksploatisan miniranjem, predstavljao je ekološku opasnost. Bilo je nesporno da su se na njega odnosili uslovi vezani za zdravlje i bezbednost sadržani u domaćim propisima, konkretno postojanje zone sanitarne zaštite od 500 metara. Međutim, rudnik se postepeno širio i funkcionisao na oko 160-180 metara od kuće podnosioca predstavke.

Rudnikom je upravljalo preduzeće koje je bilo u potpunosti u državnom vlasništvu. Ovo se preduzeće nije bavilo uobičajenim komercijalnim poslovima, već veoma regulisanom oblašću koja je podlegala uslovima za zaštitu životne sredine i zdravlja i bezbednosti. Značajno je to što je odluku o otvaranju rudnika donela država, koja je takođe eksproprijisala brojne privatna imanja u toj oblasti kako bi omogućila rad rudnika. Stoga se smatralo da preduzeće predstavlja sredstvo kojim država sprovodi državnu aktivnost.

S obzirom na neuspehu eksproprijaciju imovine podnosioca predstavke i rad rudnika (pod delotvornom kontrolom države), vlasti su bile odgovorne za to što je imovina podnosioca predstavke ostala u zoni ekološke opasnosti, uključujući svakodnevene detonacije u blizini njegove kuće.

Ta situacija, koja je dovela do toga da podnosilac predstavke napusti svoje imanje, predstavljala je zadiranje države u mirno uživanje njegove „imovine“. Detonacije unutar sanitarne zone bile su očigledno protivne domaćim zakonima. Zadiranje u mirno uživanje imovine podnosioca predstavke stoga nije bilo zakonito prema članu 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio €8.000 na ime materijalne i nematerijalne štete i €1.922 na ime sudskih troškova i izdataka.

Povreda člana 6 Konvencije zbog dugotrajnog pravnog postupka i nepoštovanja sudskih odluka o buci koju su prouzrokovali susedovi psi

PRESUDA U PREDMETU EKHOLM PROTIV FINSKE

(Predstavka br. 68050/01)

Izrečena 24. jula 2007. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, rođeni 1922. i 1951. godine, bili su finški državljani koji su uglavnom živeli u Esbou. Imali su još jednu kuću na Olandskim ostrvima, koju su oboje koristili. U njoj su provodili odmor, izdavali su je turistima i održavali poslovne sastanke. Na susednom imanju se nalazio ograđeni prostor za pse, a buka koju su stvarali lavežom postala je predmet dugotrajnog pravnog spora.

Leta 1991. godine, podnosioci predstavke su podneli zahtev Opštinskom odboru za zdravlje Južnog Olanda, tražeći da se prostor za pse premesti zbog buke. Odbor za zdravlje je 12. septembra 1991. godine odlučio da lavež ne predstavlja smetnju. Podnosioci predstavke su se žalili olandskom pokrajinskom Upravnom sudu, koji je potvrdio odluku Odbora za zdravlje, dok je Vrhovni upravni sud je utvrdio da lavež predstavlja smetnju podnosiocima predstavke i vratio predmet Odboru za zdravlje na dalje postupanje.

Odbor za zdravlje je tokom drugog ispitivanja naložio susedima da oko prostora za pse postave zidove koji apsorbuju zvuk i psima naprave prostor za vežbanje. Nova inspekcija izvršena je 22. juna 1995. nakon daljih žalbi obeju strana, iako podnosioci predstavke nisu o njoj bili obavješteni. Odbor za zdravlje je 24. avgusta 1005. ponovo je odlučio da lavež pasa ne predstavlja smetnju. Susedi i podnosioci predstavke nastavili su da se žale na razne odluke, ali su te žalbe bile odbijene.

Nakon daljih postupaka i podnošenja novih dokaza, olandski Upravni sud vratio je predmet Odboru za zdravlje 30. juna 2003. godine, naloživši mu da reši problem smetnje i delimično pokrije pravne troškove podnosilaca predstavke. Odbor za zdravlje je susedima naložio da do decembra poboljšaju mere za sprečavanje buke, ali je Upravni sud u aprilu 2004. godine utvrdio da mere Odbora za zdravlje nisu dovoljne i vratio mu predmet na ponovno odlučivanje.

Odbor za zdravlje je 10. juna 2004. godine prihvatio predlog suseda da ponovo izgrade zid, uprkos preporuci da se psi premeste. Međutim, Upravni sud je

utvrdio da je odlučivanje Odbora za zdravlje bilo pristrasno i vratio mu predmet na ponovno odlučivanje sa odgovarajućim uputstvima. Odbor za zdravlje izdao je nova uputstva aprila 2006, naloživši susedima da ukinu postojeći prostor za pse. Obe strane su se žalile, ali je Upravni sud 27. februara 2007. godine odbio žalbe. Postupci su još uvek bili u toku u trenutku kada je Sud izrekao presudu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da je dužina postupka bila protivna njihovom pravu na pravično suđenje u razumnom roku zajemčenom članom 6 i da postupak nije bio pravičan jer se Odbor za zdravlje nije povinovao sudskim odlukama i nije njihovim susedima izdao dovoljno precizna uputstva o načinima smanjenja buke koju uzrokuju psi. Podnosioci predstavke su takođe tvrdili da je buka narušila njihovo pravo na mirno uživanje imovine zajemčeno članom 1 Protokola br. 1, jer zbog nje nisu mogli da koriste ili prodaju svoju imovinu.

Član 6

Sud je prvo konstatovao da je imovina podnosilaca predstavke bila predmet sudskih postupaka od jeseni 1991. godine i da su postupci još uvek bili u toku u vreme postupka pred Sudom u Strazburu, što znači da treba u obzir uzeti period od skoro šesnaest godina. Država je tvrdila da se radi o nekoliko zasebnih postupaka, ali je Sud utvrdio da se svi ovi postupci mogu posmatrati zajedno za potrebe člana 6.

Imajući u vidu relevantne kriterijume, tj. složenost predmeta, ponašanje podnosilaca predstavke i relevantnih vlasti, kao i šta je bilo u pitanju za podnosiocce predstavke u sporu, i pozivajući se na sudsku praksu u sličnim presudama u kojima su često utvrđene povrede, Sud je stao na stanovište da država nije predočila nijednu činjenicu ili argument koji bi ga naveo da donese drugačiji zaključak u ovom predmetu te je konstatovao da je došlo do povrede člana 6 Konvencije zbog dužine postupka.

Sud je potom razmotrio pitanje da li su vlasti poštovale relevantne odluke u ovom predmetu. Članom 6 se svima obezbeđuje pravo da iznesu pred sud svaki zahtev u vezi sa njihovim građanskim pravima i obavezama te otelotvoruje „pravo na sud“, a pravo na pristup sudu predstavlja aspekt tog prava. Međutim, to pravo bi bilo iluzorno ako bi domaći pravni sistem dozvoljavao da pravosnažna, obavezujuća sudska odluka ostane neizvršena na štetu jedne strane. Izvršenje presude bilo kog suda se stoga smatra sastavnim delom suđenja za potrebe člana 6.

Ova su načela od suštinskog značaja u kontekstu upravnih postupaka koji se odnose na spor čiji je ishod presudan za građanska prava tužioca. Podnošenjem žalbe najvišem upravnom sudu države, podnosilac ne traži samo poništenje sporne odluke, već pre svega uklanjanje njenih posledica. Delotvorna zaštita strane u tom postupku i restauracija zakonitosti podrazumevaju obavezu upravnih organa da se povinuju presudi tog suda.

U ovom predmetu, Odbor za zdravlje je izbegavao da postupi po odlukama Vrhovnog upravnog suda i Upravnog suda skoro deset godina, tačnije sve dok Sud nije poslao predstavku državi. Stoga je Sud zaključio da je pravo na pravično suđenje bilo lišeno svih korisnih efekata i došlo je do povrede člana 6.

Član 1 Protokola br. 1

S obzirom na raniji zaključak da je nepoštovanje sudskih odluka od strane Odbora za zdravlje predstavljalo povredu prava podnosioca predstavke na pravično suđenje iz člana 6, Sud je zaključio da nije potrebno da posebno odlučuje o pritužbi o kršenju člana 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je dosudio oboma podnosiocima predstavke zajedno €10.000 na ime nematerijalne štete, kao i €5.000 evra na ime materijalne štete podnositeljki predstavke i €5.000 na ime sudskih troškova i izdataka.

Rumunske vlasti su prekršile član 3 jer nisu zaštitile zatvorenika koji je oboleo od plućne bolesti jer je prevožen i morao da deli ćeliju i sedi u prostorijama za čekanje u sudovima sa pušačima

PRESUDA U PREDMETU ELEFTERIADIS PROTIV RUMUNIJE

(Predstavka br. 38427/05)

Izrečena 25. januara 2011. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo rumunski državljanin rođen 1966. godine, koji je služio doživotnu kaznu zatvora zbog ubistva u zatvoru u mestu Poarta Alba.

Podnosilac predstavke je proglašen fizički zdravim kada je prvi put dospao u zatvor 1992. godine. Između 1994. i 2000. godine je služio kaznu u ćeliji od 13,81m² zajedno sa tri pušača. Dana 25. januara 1999. godine mu je dijagnostikovana plućna fibroza.

Podnosilac predstavke je u više navrata bezuspešno tražio premeštaj od 1994. godine. Premešten je u nepušačku ćeliju 1999. godine. Između 2000. i 2005. godine je kaznu služio u različitim ustanovama. Prema lekarskim uverenjima izdatim 2005. godine, njegovo opšte zdravstveno stanje bilo je dobro.

Nakon premeštaja u zatvor Rahova 25. februara 2005. godine je ponovo smešten u ćeliju sa dvojicom zatvorenika koji su puno pušili. U novembru je prebačen u nepušačku ćeliju.

Podnosilac predstavke je tokom celokupnog boravka u zatvoru više puta prevožen između zatvora i sudova kako bi prisustvovao javnim pretresima. Putovao je u kombijima sa velikim brojem zatvorenika u skućenim uslovima bez ventilacije. Pušenje je navodno bilo dozvoljeno tokom putovanja, kao i u sudskim prostorijama u kojima su zatvorenici čekali pretres, te je podnosilac predstavke udisao dim cigareta drugih zatvorenika.

Prva pritužba podnosioca predstavke protiv direktora zatvora Rahova podneta 22. aprila 2005. godine bila je odbijena, jer zatvor Rahova nije mogao da obezbedi posebne ćelije za nepušače. Drugu žalbu od 31. januara 2006. godine je odbio Okružni sud u Bukureštu, koji je konstatovao da je nacionalna zatvorska uprava zabranila zatvorenicima da puše u transportnim vozilima. Što se tiče prostorija

za čekanje, Okružni sud je naveo da, iako u tim prostorijama mogu da borave zatvorenici koji puše, zatvori nisu odgovorni za način na koji sudovi organizuju svoje aktivnosti.

Podnosilac predstavke je u međuvremenu 11. oktobra 2005. godine pokrenuo treći postupak protiv zatvora Rahova, tražeći da iz zdravstvenih razloga bude smešten u nepušačku ćeliju. Međutim, nacionalna zatvorska uprava je izjavila da nije moguće razdvojiti pušače i nepušače u skladu sa domaćim zakonodavstvom. Lišenje slobode podnosioca predstavke bilo je u skladu sa kriterijumima zatvorskog pravilnika i važećeg zakonodavstva, te je sud odbacio žalbu a to je učinio još dva puta kad mu je predmet vraćen na ponovno odlučivanje posle odbijanja žalbi o pogrešnoj primeni prava. Isto je učinio i kada mu je predmet vraćan na ponovno razmatranje nakon dve revizije. Sud je primetio da je podnosilac predstavke bio smešten sa pušačima zbog fizičke nemogućnosti vlasti da obezbede ćelije za nepušače. Pored toga, podnosilac predstavke je kasnije premešten u ćeliju sa nepušačem, jer je zatvor tada imao dovoljno kapaciteta. Podnosilac predstavke pored toga nije pružio dokaz o navodnoj šteti.

Medicinska ispitivanja iz 2008. godine pokazala su da podnosilac predstavke pati od hronične opstruktivne bronhopneumopatije drugog stepena.

Podnosilac predstavke je 19. januara 2009. prebačen u zatvor u Poarta Albi i smešten u ćeliju u kojoj je boravio sam.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da je bio primoran da deli ćeliju sa pušačima, da je oboleo od plućnih bolesti a da nije lečen i da je bio transportovan i držan u prostoriji suda pre pretresa sa pušačima, protivno njegovim pravima iz člana 3.

Prihvatljivost

Pritužba podnosioca predstavke u vezi sa periodom od juna 1994. do decembra 2000. godine odbačena je kao zastarela. Njegova pritužba o neadekvatnom lečenju odbačena je jer nije iscrpeo domaće pravne lekove. Sud je stoga ispitao uslove lišenja slobode u zatvoru Rahova i njegovog prevoza od zatvora do suda i obratno u tom periodu.

Član 3

Sud je izjavio da države imaju pozitivnu obavezu da obezbede da je svaki zatvorenik lišen slobode u uslovima koji su kompatibilni sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da način na koji se mera izvršava ne izlaže lice o kojem je reč uznemirenosti ili tegobama koje po intenzitetu premašuju neizbežni nivo patnje svojstven lišenju slobode, te da zdravlje i blagostanje zatvorenika budu adekvatno osigurani, posebno pružanjem potrebne medicinske nege imajući u vidu praktične uslove zatvora. Dakle, lišenje slobode bolesnog lica u neadekvatnim uslovima može u načelu da predstavlja postupanje protivno članu 3.

Države moraju da organizuju svoje zatvorske sisteme na način kojim obezbeđuju poštovanje dostojanstva zatvorenika, bez obzira na logističke ili finansijske prepreke. Ovo može podrazumevati obavezu preduzimanja mera za zaštitu zatvorenika od štetnih efekata pasivnog pušenja kada na osnovu medicinskih pregleda i preporuka lekara njegovo zdravstveno stanje to iziskuje.

Podnosilac predstavke je od februara do novembra 2005. godine nesporno bio smešten u ćeliji zajedno sa pušačima, uprkos njegovim zahtevima da bude premešten u nepušačku ćeliju. Iako mu se zdravlje stabilizovalo između 2003. i 2005. godine, plućna fibroza od koje je bolovao je bila hronična bolest — u lekarskom uverenju iz 1999. godine je jasno ukazano na to da podnosilac predstavke boluje od ovog oboljenja. Vlasti su stoga bile dužne da preduzmu mere za zaštitu njegovog zdravlja, konkretno, tako što bi ga odvojile od pušača, kao što je podnosilac predstavke zahtevao i kao što su lekari savetovali da bi se izbeglo njegovo izlaganje dimu. Ovo nije bilo samo poželjno, već i moguće s obzirom na postojanje nepušačke ćelije u istom zatvoru.

Prenaseljenost zatvora Rahova — koju je Evropski komitet za sprečavanje mučenja potvrdio u svojim izveštajima — nije oslobađala vlasti obaveze da zaštite zdravlje podnosioca predstavke. Dnevne vežbe u zatvorskom dvorištu, sportske aktivnosti i relativno velika neprenaseljena ćelija sa prirodnim svetlom i ventilacijom nisu bile dovoljne da nadoknade štetne efekte pasivnog pušenja kojem je podnosilac predstavke bio izložen.

Lekarska uverenja koja su izdali razni lekari nakon 2005. godine ukazivala su na pogoršanje stanja podnosioca predstavke i na pojavu novog hroničnog opstruktivnog bronhitisa, za koji je podnosilac predstavke tvrdio da se pogoršao jer je bio izložen pušačima u transportnim vozilima i prostorijama u kojima su čekali na pretres.

Po mišljenju Suda, kada je neko lice stavljeno u nadležnost države u dobrom zdravstvenom stanju, a to više nije slučaj kada je pušteno ili, kao u ovom slučaju, nakon određenog perioda lišenja slobode pre puštanja, na državi je da pruži uverljivo objašnjenje za poreklo ove situacije, a u suprotnom se može otvoriti pitanje povrede člana 3.

Iako nije bilo preciznih pokazatelja da je podnosilac predstavke bio izložen efektima dima cigareta tokom prevoza u sud, činjenicu da je bio držan u prostorijama za čekanje sa pušačima potvrdila je presuda Okružnog suda u Bukureštu od 14. juna 2006. godine. Iako nije bilo poznato koliko je često podnosilac predstavke bio zatvoren u tim prostorijama, jasno je da se to dogodilo u više navrata kada je bio pozivan da se pojavi pred domaćim sudovima. Čak i pod pretpostavkom da je boravak u tim prostorijama svaki put kratko trajao, uslovi o kojima je reč bili su u suprotnosti sa savetom lekara da izbegne izlaganje dimu.

Činjenica da je podnosilac predstavke kasnije smešten u ćeliju sa nepušačem i da je u trenutku izricanja ove presude boravio sam u ćeliji u drugom zatvoru, nije predstavljala posledicu objektivnih kriterijuma u zakonodavstvu, već kombinacije okolnosti (postojanja dovoljnih kapaciteta u zatvoru u dotično vreme) a nije bilo indikacija da će podnosilac predstavke i dalje biti lišen slobode u tako povoljnim uslovima ukoliko ubuduće dođe do prenaseljenosti.

Na kraju, domaći sudovi su odbacili zahtev podnosioca predstavke za naknadu štete jer nije pružio dokaze o navodnoj šteti, a njegovi uslovi su se poboljšali nakon premeštaja. Činjenica da je situacija prestala da postoji u međuvremenu zbog njegovog premeštaja u bolje okruženje nije oslobađala domaće sudove obaveze da ispitaju da li je ta situacija imala štetne efekte po njega. Nije bilo razumno nametnuti podnosiocu predstavke teret dokazivanja nanete patnje. Usvajanje takvog pristupa bi isključilo mogućnost naknade u mnogim slučajevima u kojima lišenje slobode nije praćeno objektivno merljivim pogoršanjem fizičkog ili mentalnog zdravlja zatvorenika.

Sud je stoga zaključio da je došlo do povrede člana 3.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio €4.000 na ime nematerijalne štete.

Rusija nije ispunila svoje pozitivne obaveze jer nije stala na put opasnim nivoima zagađenja iz čeličane i nije preselila podnositeljku predstavke, koja je živela u blizini, te nije ostvarila pravičnu ravnotežu između interesa zajednice i prava podnositeljke predstavke zajemčenih članom 8

PRESUDA U PREDMETU FADEYEVA PROTIV RUSIJE

(Predstavka br. 55723/00)

Izrečena 9. juna 2005. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1949. godine i tokom relevantnog perioda je živela u ruskom gradu Čerepovcu.

Čeličana Severstal izgrađena je u sovjetsko doba. Bila je to najveća železara u Rusiji. Da bi se ograničila područja u kojima je zagađenje izazvano proizvodnjom čelika bilo prekomerno, vlasti su oko Severstala uspostavile tampon zonu, tzv. „sanitarnu sigurnosnu zonu“. Podnositeljka predstavke je sa svojom porodicom živela u stanu unutar ove zone od 1982.

Iako je fabrika ovom zonom trebalo da bude odvojena od stambenih delova grada, hiljade ljudi su nastavile da žive u njoj. Komitet ministara Ruske Sovjetske Federativne Socijalističke Republike je Ukazom iz 1974. godine naložio Ministarstvu crne metalurgije da do 1977. preseli stanovnike određenih okruga sanitarne sigurnosne zone, što to ministarstvo nije učinilo. Država je narednih godina usvojila nekoliko novih programa usmerenih na smanjenje toksičnih emisija iz čeličane na bezbedne nivoe i na smanjenje rizika po zdravlje žitelja koji stanuju blizu nje. U Ukazu iz 1996. godine je navedeno da je „ekološka situacija u gradu dovela do kontinuiranog pogoršanja javnog zdravlja“, uključujući dramatičan porast broja respiratornih, krvnih i kožnih bolesti kod dece, kao i smrti od raka odraslih.

Podnositeljka predstavke je podnela različite medicinske dokaze. Njena medicinska istorija iz klinike u Čerepovcu uključivala je naznake o „profesionalnoj bolesti“ prouzrokovanoj radom i raznim bolestima nervnog sistema. Uzroci nisu bili izričito navedeni, ali su lekari izjavili da će se bolest pogoršavati ako nastavi da radi u uslovima toksičnog zagađenja. Zatim je podnositeljka predstavke dostavila izveštaj koji je pripremio ekološki toksikolog, koji je zaključio da će stanovnici unutar zone verovatno patiti od iznadprosečne učestalosti mnogih različitih medicinskih stanja. Podnositeljka predstavke je na kraju dostavila informativnu

belešku ekološkog odeljenja Čerepovca, koja je sadržala preporuke o postupanju tokom perioda izuzetno visokih nivoa zagađenja kada vetar nosi emisije prema gradu.

Čeličana je privatizovana 1993. a stambene zgrade u njenom vlasništvu koje su se nalazile unutar zone predate su lokalnom veću.

Podnositeljka predstavke i drugi stanovnici unutar zone su 1995. podneli su tužbu protiv čeličane, tražeći preseljenje van sigurnosne zone. Gradski sud u Čerepovcu je aprila 1996. utvrdio da podnositeljka predstavke u načelu ima pravo na preseljenje o trošku lokalnih vlasti prema domaćem pravu. On, međutim, nije izdao konkretan nalog za preseljenje, već je naložio lokalnim vlastima da je stave na „prioritetnu listu čekanja“ za novi smeštaj kada za to budu dostupna sredstva. Apelacioni sud je potvrdio odluku, ali je uklonio uslov vezan za dostupnost sredstava. Izdato je rešenje o izvršenju ali je izvršni postupak obustavljen jer nije postojala „prioritetna lista čekanja“ ljudi koji žive u sigurnosnoj zoni za dobijanje novog smeštaja. Podnositeljka predstavke je stavljena na opštu listu čekanja za novi smeštaj pod rednim brojem 6.820.

Podnositeljka predstavke je 1989. pokrenula novi postupak protiv lokalnog veća, tražeći hitno preseljenje u skladu sa prethodnom presudom. Međutim, Gradski sud u Čerepovcu je odbacio njenu tužbu jer nije postojala „prioritetna lista čekanja“, veće nikome nije dodelilo stan a presuda iz aprila 1996. godine je već bila izvršena stavljanjem podnositeljke predstavke na opštu listu čekanja. Regionalni sud je potvrdio ovu odluku 1999. godine.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je tvrdila da su prekršena njena prava zajemčena članom 8 Konvencije jer država nije zaštitila njen privatni život i dom od ozbiljne ekološke smetnje prouzrokovane radom čeličane u blizini njenog doma.

Član 8

Da bi se otvorilo pitanje povrede člana 8, negativni efekti zagađenja životne sredine moraju dostići određeni minimalni nivo da bi potpali pod polje dejstva tog člana. Procena tog minimuma je relativna i zavisi od okolnosti slučaja, uključujući intenzitet i trajanje smetnje i njene fizičke ili psihičke posledice. Kontekst životne sredine, poput opasnosti svojstvenih modernom gradu, takođe je relevantan, jer šteta ne može biti zanemarljiva u poređenju sa opasnostima po životnu sredinu

svojtvenim gradu. Stoga se u pritužbama zbog ekoloških smetnji mora pokazati da je došlo do stvarnog zadiranja u privatnu sferu tužioca i da je dostignut nivo ozbiljnosti. Sud je u obzir uzeo samo period od 1998. godine, kada je Konvencija stupila na snagu u pogledu Rusije.

Izveštaj o medicinskoj istoriji sam po sebi nije sadržao dovoljno dokaza da se utvrdi uzročno-posledična veza između ekološkog zagađenja i bolesti podnositeljke predstavke. Međutim, koncentracija različitih toksičnih elemenata (uključujući disulfid, formaldehid, mangan, benzopiren i sumpor-dioksid) u vazduhu u blizini kuće podnositeljke predstavke ozbiljno je premašivala bezbedne koncentracije toksičnih elemenata određene u ruskom zakonodavstvu. Ekološki toksikolog je u svom izveštaju takođe otkrio potencijalno štetne efekte formaldehida i ugljen-disulfida, koji su stalno prelazili maksimalno dozvoljene granice propisane zakonodavstvom. Država nije dostavila dokaze o koncentracijama van proseka niti je objasnila taj propust, te je Sud izveo negativan zaključak da su koncentracije mogle biti gore u nekim trenucima nego što se činilo iz dostupnih dokaza. Budući da su domaći sudovi priznali pravo na preseljenje i da je zona zakonom proglašena neprikladna za život, Sud je zaključio da se postojanje mešanja u privatnu sferu podnositeljke predstavke podrazumevalo na domaćem nivou. Ovi faktori su zajedno stvorili pretpostavku da je zagađenje potencijalno štetno po zdravlje i blagostanje onih koji su mu izloženi.

Veoma snažna kombinacija posrednih dokaza i pretpostavki omogućila je zaključak da se zdravlje podnositeljke predstavke pogoršalo zbog dugotrajne izloženosti industrijskim emisijama iz čeličane Severstal. Čak i pod pretpostavkom da zagađenje nije prouzrokovalo merljivu štetu njenom zdravlju, podnositeljka predstavke je zbog njega neizbežno postala podložnija raznim bolestima. Štaviše, nije bilo sumnje da je to negativno uticalo na njen kvalitet života kod kuće. Stoga je Sud prihvatio da je stvarna šteta po zdravlje i blagostanje podnositeljke predstavke dosegla nivo dovoljan da potpada pod polje dejstva člana 8.

Kada je reč o pripisivanju navodnog zadiranja državi, fabrika je privatizovana 1993. godine, i nije bilo neposrednog mešanja Ruske Federacije. Međutim, prema praksi Suda, država može biti odgovorna ako nije u stanju da reguliše privatnu industriju u ekološkim slučajevima. Sud je ispitao da li se od države moglo razumno očekivati da deluje kako bi sprečila ili okončala navodno kršenje prava podnositeljke predstavke. Država je nakon privatizacije fabrike 1993. godine nastavila da vrši kontrolu nad njom tako što je nametala uslove rada i vršila nadzor nad njom. Opštinske vlasti su bile svesne stalnih ekoloških problema i primenjivale su određene sankcije kako bi poboljšale situaciju. Stoga je Sud zaključio da su vlasti

bile u položaju da procenjuju opasnosti od zagađenja i preduzimaju adekvatne mere da ih spreče ili smanje. Kombinacija ovih faktora bila je dovoljna da se otvori pitanje ispunjenja pozitivne obaveze države prema članu 8.

Sledeće pitanje se odnosilo na to da li je država ostvarila pravičnu ravnotežu između interesa prava podnositeljke predstavke i šire zajednice, kako se iziskuje u članu 8 st. 2. Sud je utvrdio da je država odobrila rad fabrike koja je proizvodila zagađenje usred gusto naseljenog grada. S obzirom na to da su toksične emisije iz ove fabrike premašivale dozvoljene granice utvrđene domaćim zakonodavstvom, država je usvojila propise o stvaranju tampon zone. Međutim, ove mere nisu bile sprovedene u praksi. Država nije nužno bila u obavezi da podnositeljki predstavke obezbedi besplatan stan a nije uloga Suda da diktira precizne mere koje država treba da usvoji kako bi ispunila svoje pozitivne obaveze iz člana 8.

Ipak, Sud može da proceni da li je država pristupila problemu sa dužnom pažnjom i razmotrila sve suprotstavljene interese. Na državi je da koristeći detaljne i rigorozne podatke opravda situaciju u kojoj određeni pojedinci nose veliki teret u ime ostatka zajednice. Iako je situacija vezana za fabriku iziskivala posebno postupanje prema onima koji žive unutar zone, država nije ponudila podnositeljki predstavke nikakvo delotvorno rešenje kako bi joj pomogla da se preseli iz opasnog područja. Pored toga, iako je preduzeće koje je proizvodilo zagađenje radilo u suprotnosti sa domaćim ekološkim standardima, nije bilo informacija da je država osmislila ili primenila delotvorne mere kojima bi u obzir bili uzeti interesi lokalnog stanovništva pogođenog zagađenjem a koje bi mogle da smanje industrijsko zagađenje na prihvatljive nivoe.

Sud je zaključio da, uprkos širokom polju slobodne procene koje tužena država ima, ona nije uspeła da ostvari pravičnu ravnotežu između interesa zajednice i delotvornog uživanja prava podnositeljke predstavke na poštovanje njenog doma i privatnog života. Sud je stoga utvrdio da je došlo do povrede člana 8.

Član 41

Sud je dosudio podnositeljki predstavke €6.000 na ime nematerijalne štete. Dosudio joj je i iznos od €6.500, umanjen za €1.732 evra već plaćene pravne pomoći, na ime sudskih troškova i izdataka, kao i 5.540 britanskih funti (približno €8.182,80) na ime troškova i izdataka koje su podnositeljki predstavke naplatili njeni britanski advokati i savetnici.

Povreda člana 8 jer država nije ostvarila ravnotežu između prava pojedinaca i interesa zajednice budući da nije sprovela sveobuhvatnu studiju stanja životne sredine, nije obezbedila dovoljno učešće javnosti i nije adekvatno upravljala zaštitom životne sredine

PRESUDA U PREDMETU GRIMKOVSKAYA PROTIV UKRAJINE

(Predstavka br. 38182/03)

Izrečena 21. jula 2011. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1966. godine i živela je u Krasnodonu u Ukrajini. Bila je vlasnica kuće u ulici K., gde je živela sa roditeljima i maloletnim sinom.

Ukrajina je 1998. rekategorisala bivši sovjetski put od Kišinjeva do Volgograda u auto-put M04. Podnositeljka predstavke tvrdi da auto-put nije prolazio kroz ulicu K. pre 1988. godine, već kroz drugu ulicu, te da je ulica K., u kojoj su se nalazili stambeni objekti ali nije postojala adekvatna infrastruktura (drenaža, trotoar i odgovarajući asfalt) bila neprikladna za gust saobraćaj. Gust saobraćaj (uključujući prolazak stotina kamiona) je od 1998. izazivao snažne vibracije kuća, buku, povećano zagađenje vazduha i oštećenja na putu. Uslovi su pogoršani i došlo je do zagađenja teškim metalima zbog nekvalitetnih popravki puta za koje su korišćeni materijali iz obližnjih rudnika.

Regionalni sanitarni odsek je 2002. godine utvrdio je da su nivoi zagađenja u ulici K. znatno iznad dozvoljenih granica i da prašina sadrži opasne nivoe bakra i olova. Grupa, koju su činili zamenik gradskog veća, predsednik lokalnog udruženja građana i jedno fizičko lice, je 2002. godine sprovela procenu tokom koje je potvrđeno da je kuća podnositeljke predstavke pretrpela strukturna oštećenja (pukotine u podrumu, ugljana prašina na zidovima), što je pripisano saobraćaju i nekvalitetnim popravkama puta. Loše stanje puta dodatno je pojačavalo vibracije i posledično oštećenje kuća.

U lekarskim uverenjima iz 2001. i 2002. godine je potvrđeno da porodica podnositeljke predstavke pati od brojnih zdravstvenih problema koji su verovatno povezani sa stanjem životne sredine. Njenom ocu je dijagnostikovano više hroničnih bolesti i utvrđen mu je umereni invaliditet, majka je imala razne hronične bolesti, a sin je bolovao od više stanja koja su neposrednije povezana sa ekološkim

toksinima, kao što je hronično trovanje teškim metalima. Godine 2003. je zbog teških ekoloških uslova je preporučeno preseljenje sina podnositeljke predstavke iz zdravstvenih razloga.

Podnositeljka predstavke je podnela pritužbe o zagađenju i smetnjama raznim vlastima, uključujući predsednika Ukrajine i lokalne zdravstvene i pravne službe, a slične su pritužbe podneli i drugi stanovnici ulice K. Nakon procena zagađenosti, glavni sanitarni inspektor Luganske oblasti je naložio gradonačelniku Krasnodona da razmotri obustavljanje tranzitnog saobraćaja kroz ulicu K. i popravku puta, pri čemu se pozvao na Zakon o čistom vazduhu i ukazao na zdravstvene rizike od zagađenja vazduha. Tužilaštvo Krasnodona odbacilo je zahtev podnositeljke predstavke da pokrene krivičnu istragu. Ono je potvrdilo postojanje zagađenja, ali je utvrdilo da nema nezakonitosti u korišćenju ulice K. za tranzit. Ulica K. je blokirana za saobraćaj u junu 2002. godine, ali je podnositeljka predstavke u novembru 2010. godine obavestila Sud da je ulica K. ponovo otvorena za saobraćaj bez neophodnih popravki, pri čemu nije dostavila dokaze koji potkrepljuju njenu tvrdnju.

Podnositeljka predstavke je pokrenula parnični postupak protiv Izvršnog odbora Gradskog veća Krasnodona. Sud u Krasnodonu je odbacio njen imovinski zahtev, navodeći da nije dokazala odgovornost Izvršnog odbora za to što je put otvoren iako ne zadovoljava tehničke uslove niti za povredu njenih zakonskih prava, konkretno za uništenje njene kuće i zdravstvene probleme njene porodice. Apelacioni sud Luganske oblasti je odbio njenu žalbu na ovu odluku i potvrdio da se auto-put nalazi pod upravom Agencije za auto-puteve, a ne gradskog veća, te je ukazao na nedostatak dokaza o pretrpljenoj nematerijalnoj šteti i pravnom osnovu za naknadu ili preseljenje. Vrhovni sud Ukrajine odbio je žalbu podnositeljke predstavke na ovu odluku, uprkos tome što je predočila dokaze iz Agencije za auto-puteve da se ulica K. nalazi pod upravom opštine.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da su opštinske vlasti prekršile njena i prava njene porodice iz člana 8, člana 6, st. 1 i člana 13 Konvencije.

Član 8

Pozivajući se na svoju ustaljenu praksu, Sud je izjavio da ekološki problemi mogu predstavljati povredu člana 8 Konvencije ako značajno ugrožavaju porodični i privatni život. Kada postoji opasnost po životnu sredinu, tvrdnja o povredi člana

8 može biti osnovana samo ako ta opasnost doseže ozbiljnost koja značajno ometa uživanje doma, privatnog ili porodičnog života podnosioca predstavke. Utvrđivanje ovog minimalnog nivoa ozbiljnosti zavisi od konkretnih okolnosti predmeta, uključujući intenzitet i trajanje smetnje i njen fizički ili psihički efekat na zdravlje ili kvalitet života pojedinca.

Iako nije bilo dovoljno dokaza koji bi u potpunosti potkrepili sve tvrdnje podnositeljke predstavke, utvrđeno je da su postojale verodostojne indicije da su njeni životni uslovi pogođeni auto-putem, posebno s obzirom na dokumentovane visoke nivoe zagađenja vazduha i tla. Dijagnoza njenog sina bila je posebno važna jer je ukazivala na neposrednu vezu sa zagađenjem koje je uzrokovao auto-put. Pored toga, ukrajinska država nije pružila nikakve dokaze o alternativnom uzroku bolesti njenog sina. Sud je smatrao da je kumulativni efekat buke, vibracija i zagađenja vazduha i tla izazvanih auto-putem M04 značajno ometao uživanje prava podnositeljke predstavke garantovanih članom 8 Konvencije. Potom je razmotrio pozitivne obaveze države - da li je pružila dovoljne dokaze da opravda situaciju u kojoj je podnositeljka predstavke podnela veliki teret u ime ostatka zajednice.

Iako je ulica K. bila zatvorena za saobraćaj nakon istrage organa zaduženih za zdravlje i životnu sredinu, postojala je neizvesnost oko sprovođenja ove zabrane i da li je ulica K. bila ponovo otvorena za saobraćaj. Sud je priznao značajnu ulogu države u upravljanju infrastrukturom, priznajući da ekološka politika podrazumeva donošenje složenih odluka koje iziskuju znatno vreme i resurse. Napomenuo je da, iako su države članice dužne da smanjuju zagađenje, član 8 Konvencije ne zahteva da pojedincima budu zagarantovani savršeni ekološki uslovi za život. Međutim, zabrinutost je izazivala činjenica da nije sprovedena preliminarna studija izvodljivosti pre nego što je auto-put M04 preusmeren kroz ulicu K. Javnost nije učestvovala u donošenju ove odluke 1998. godine. Niti je sprovedena adekvatna procena uticaja na životnu sredinu, što bi omogućilo stanovnicima da iznesu svoju zabrinutost i doprinelo odlučivanju zasnovanom na većem broju informacija. Sud se pozvao na Arhusku konvenciju, koja je stupila na snagu u pogledu Ukrajine, posebno ukazujući na ključnu ulogu učešća javnosti u upravljanju životnom sredinom. Pored toga, mere za upravljanje ekološkim efektom auto-puta na ulicu K. primenjene su tek nakon značajnih pritužbi stanovnika, što ukazuje na to da je pristup vlasti bio reaktivan, a ne proaktivan.

Sud je kritikovao domaće sudove zbog njihove ograničene analize, posebno zbog toga što nisu razmotrili da li je Izvršni odbor ili neki drugi organ odgovoran za ulicu K. U presudama su nedostajale temeljne procene adekvatnosti zaštite

važućih ekoloških politika ili zakonitosti i opravdanosti odluke iz 1998. godine o preusmeravanju auto-puta.

Sud je na kraju utvrdio da je došlo do povrede člana 8 jer nije uspostavljena ravnoteža između prava pojedinaca zajemčenih članom 8 i interesa zajednice, jer nije sprovedena sveobuhvatna studija izvodljivosti, jer javnost nije bila dovoljno uključena u odlučivanje i jer država nije proaktivno upravljala životnom sredinom.

Član 6, st. 1 i član 13

Podnositeljka predstavke se takođe žalila na povredu njenih prava zajemčenih članovima 6, st. 1 i 13 Konvencije, tvrdeći da su parnični postupci u njenom slučaju bili nepravićni zbog nedovoljnih obrazloženja koje su sudovi dali kada su odbacivali njene zahteve. Po mišljenju Suda, iako se interesi zaštićeni članovima 6 i 8 Konvencije mogu razlikovati i obićno iziskuju zasebne procene, s obzirom na nalaze vezane za član 8 – posebno štura sudska obrazloženja – smatrao je da nije potrebno da ponovo razmatra iste činjenice sa aspekta članova 6, st. 1 i 13.

Član 41

Sud je dosudio podnositeljki predstavke €10.000 evra na ime nematerijalne štete.

Država nije prekršila član 8 jer su njeni organi ostvarili pravičnu ravnotežu u domaćem zakonodavstvu kada su usvojili kvote za buku koju avioni proizvode iznad aerodroma Hitrou, ali jeste prekršila član 13 jer nije obezbedila pravni lek

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU HATTON I DRUGI PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavka br. 36022/97)

Izrečena 8. jula 2003. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo osam britanskih državljana koji su tokom relevantnog perioda živeli u blizini aerodroma Hitrou (*Heathrow*), nedaleko od Londona u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Buka koju su izazivali noćni letovi na Hitrou se pre oktobra 1993. godine kontrolisala putem ograničenja na ukupan broj poletanja i sletanja. Tada je na snagu stupio plan vlasti kojim je promenjena regulacija buke i uveden je sistem kvota buke; svakom tipu aviona dodeljen je takozvani kvotni broj: što je avion bio bučniji, to je kvotni broj bio veći. To je omogućilo avio operaterima da se opredele za veći broj tiših aviona ili manji broj bučnih aviona, pod uslovom da ne prekorače kvotu buke. Navedeno je da ova promena ima za cilj smanjenje ukupne buke. Dodatna ograničenja primenjivala su se tokom „noćnog kvotnog perioda“, između 23:30 i 6:00.

Nakon zahteva za sudsko preispitivanje novog sistema koji su podneli pogođeni lokalni organi, utvrđeno je da on nije u skladu sa zakonskom odredbom po kojoj mora precizno da se navede broj aviona a ne kvota buke. Stoga je država uključila ograničenje broja aviona koji smeju noću da se kreću. Tokom drugog sudskog preispitivanja je utvrđeno da su konsultacije države o ovom sistemu bile nezakonite paje država u martu i junu 1995. godine objavila dodatne konsultativne dokumente. Ministar saobraćaja je 16. avgusta 1995. godine izjavio da će se primenjivati novi sistem koji će obuhvatati prethodno najavljene kvotne brojeve. Pokušaj lokalnih vlasti da ospore ovu odluku bio je neuspešan a Apelacioni sud je zaključio da je ministar dovoljno obrazložio i opravdao svoj zaključak da je ostvarena pravična ravnoteža. Dom lordova je odbio zahtev za žalbu na tu odluku.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da je plan iz 1993. godine doveo do povrede njihovih prava iz člana 8 Konvencije i da im je, suprotno članu 13 Konvencije, uskraćen delotvorni pravni lek za ovu pritužbu.

Veće ESLJP je u presudi u ovom predmetu zaključilo da je došlo do povrede članova 8 i 13. Predmet je u skladu sa članom 43 upućen Velikom veću na zahtev Vlade.

Član 8

Prvo pitanje pred Sudom odnosilo se na primenjivost člana 8. Sud je dao državi široko polje slobodne procene a razmotren je čitav niz materijalnih faktora. Podnosioci predstavke su dostavili ograničene dokaze kojima potkrepljuju ozbiljnost neprijatnosti koju trpe zbog veće buke koju prave avioni. Međutim, studija o spavanju iz 1992. godine, prema kojoj osetljivost na buku sadrži subjektivni element a neki su ljudi podložniji poremećaju sna, uverila je Sud da je plan iz 1993. godine mogao negativno da utiče na privatni život podnosilaca predstavke i njihovo uživanje u domu, te da se otvara pitanje povrede člana 8.

Smetnje nisu izazivali državni organi, već privatni operateri, ali je bilo osnovano tvrditi da je plan iz 1993. godine predstavljao neposredno mešanje. Odgovornost države za ekološke probleme može proizaći i iz propusta da reguliše privatnu industriju na način kojim se obezbeđuje valjano poštovanje prava zajemčenih članom 8. Bez obzira na to, Sud nije morao da odluči u koju kategoriju spada ovaj predmet, jer je sledeća faza analize prema članu 8, st. 2 bila ista.

Sud je potom prešao na pitanje da li je država postigla pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa pojedinaca pogođenih noćnom bukom i zajednice u celini kada je primenjivala politiku noćnih letova na aerodromu Hitrou iz 1993. godine. Ovo je pitanje razmotrio u skladu sa svojom nadzornom funkcijom. Prema članu 8 st. 2 Konvencije, ograničenja prava na poštovanje privatnog i porodičnog života dozvoljena su u interesu ekonomske dobrobiti zemlje i radi zaštite prava i sloboda drugih. Dakle, država je legitimno uzela u obzir ekonomske interese avio-operatera i drugih preduzeća, kao i ekonomske interese zemlje u celini.

U prethodnim predmetima u kojima su ekološka pitanja dovela do kršenja Konvencije, nacionalne vlasti nisu poštovala neki aspekt domaćeg prava. Međutim, Sud je u ovom predmetu utvrdio da je politika noćnih letova bila u skladu sa

domaćim pravom. Domaće vlasti pri postupanju u okviru polja slobodne procene i ESLJP prilikom preispitivanja tog polja moraju da uzimaju u obzir zaštitu životne sredine. Bilo bi, međutim, neprimereno da Sud usvoji poseban pristup zaštitu životne sredine pozivanjem na poseban status ekoloških ljudskih prava.

Među ostalim relevantnim faktorima za ocenu ostvarenosti pravične ravnoteže su se nalazili i ekonomski interesi koje je sistem navodno podržavao. Sud je smatrao da je razumno pretpostaviti da su noćni letovi barem u izvesnoj meri doprinosili opštoj ekonomiji. Veoma je teško povući granicu između interesa avio-industrije i ekonomskih interesa zemlje u celini. Sledeći bitan činilac prilikom procene postojanja pravične ravnoteže jeste raspoloživost mera u cilju izbegavanja dejstva avionske buke uopšte, od kojih su mnoge već bile preduzete. Dodatno, cene kuća u relevantnim oblastima nisu bile pogođene noćnom bukom, tako da su podnosioci predstavke mogli da se presele negde drugde bez finansijskog gubitka. Ovaj faktor bio je značajan za procenu opšte razumnosti sistema, s obzirom na to da je samo ograničeni broj ljudi bio pogođen (samo dva do tri procenta ljudi koji su, prema studiji o spavanju iz 1992. godine, bili podložniji poremećajima sna).

Kada je reč o procesnom aspektu predmeta, država je dosledno pratila situaciju i sprovela niz istraga i studija pre usvajanja sistema 1993. godine. Sud je primetio da proces donošenja odluka u vezi sa složenim ekološkim i ekonomskim pitanjima nužno mora obuhvatati odgovarajuće istrage i studije kako bi se postigla pravična ravnoteža između suprotstavljenih interesa. To, međutim, ne znači da odluke mogu biti donete samo nakon što budu dostupni sveobuhvatni i merljivi podaci za svaki aspekt pitanja o kojem se odlučuje. Nadalje, nove mere uvedene sistemom iz 1993. godine bile su stavljene na raspolaganje javnosti u konsultacionom dokumentu objavljenom januara 1995. godine, tako da su podnosioci predstavke mogli da podnesu sve primedbe koje su smatrali prikladnim i da osporavaju naknadne odluke. Stoga je Sud utvrdio da nije bilo suštinskih procesnih manjkavosti u pripremi propisa iz 1993. godine.

Imajući u vidu sve ove faktore, Sud je zaključio da vlasti nisu prekoračile svoje polje slobodne procene time što nisu ostvarile pravičnu ravnotežu. Dakle, nije došlo do povrede člana 8.

Član 13

Kada je reč o pritužbi o povredi člana 13, postavljalo se pitanje da li su podnosioci predstavke imali pristup domaćem pravnom leku kako bi ostvarili svoja prava iz Konvencije. Kao što je i veće Suda napomenulo u svojoj odluci, jasno je da su

domaći sudovi bili ovlašćeni da ispituju da li su organi vlasti postupali iracionalno, nezakonito ili očigledno nerazumno (klasični koncepti javnog prava u Engleskoj). Pre nego što je Zakon o ljudskim pravima stupio na snagu 1998. godine, engleski sudovi nisu bili ovlašćeni da razmatraju da li je navedeno povećanje broja noćnih letova predstavljalo opravdano ograničenje prava na poštovanje privatnog i porodičnog života ili domova stanovnika koji su živeli blizu aerodroma.

Dakle, nije postojao domaći pravni lek pomoću kojeg bi podnosioci predstavke mogli da ostvaruju svoja prava iz člana 8. Stoga je Sud utvrdio da je došlo do povrede člana 13.

Član 41

Sud je stao na stanovište da utvrđivanje povrede samo po sebi predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje za bilo kakvu štetu koju su podnosioci predstavke pretrpeli. Dosudio im je €50.000 na ime sudskih troškova i izdataka.

Povreda člana 8 jer država nije adekvatno reagovala na poznate rizike i nije blagovremeno usvojila propise, te nije uspostavila ravnotežu između energetske zajednice i prava podnosioca predstavke na zdravu životnu sredinu koja pogoduje uživanju privatnog i porodičnog života

PRESUDA U PREDMETU JUGHELI I DRUGI PROTIV GRUZIJE

(Predstavka br. 38342/05)

Izrečena 13. jula 2017. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke su rođeni 1946. odnosno 1947. odnosno 1957. godine. Živeli su u Tbilisiju, glavnom gradu Gruzije.

Podnosioci predstavke su stanovali u različitim stanovima u jednoj stambenoj zgradi koja je izgrađena 1952. godine. Zgrada se nalazila približno četiri metra od termoelektrane "Tboelectrocentrali" u centru grada. U elektrani su se dogodile brojne nesreće, uključujući jednu veliku 1996. godine zbog koje je obustavila rad duže od trideset dana. U stručnom izveštaju je utvrđeno da osnovni uzrok ove nesreće leži u nesprovođenju većih popravki od 1986. godine. Elektrana je privatizovana 2000. godine i delimično je prestala sa radom naredne godine. Rukovodstvo elektrana nikad nije ispunilo zahtev Gradske uprave da instalira filtere za dimnjake.

Podnosioci predstavke i ostali stanovnici su lokalnim vlastima neodređenih datuma prijavili smetnje, kao što su zagađenje vazduha, buka i elektromagnetno zagađenje, kao i curenje vode iz obližnje elektrane. Gradska uprava Tbilisija je u službenim dopisima iz marta i oktobra 2000. i januara 2001. godine priznala smetnje koje su prijavili stanovnici. Izvestila je centralnu vladu da preseljenje elektrane nije preporučljivo zbog akutne energetske krize i predložila je da se pogođenim stanovnicima kao naknada besplatno obezbede struja i grejanje. Podnosioci predstavke i drugi stanovnici su 2000. godine tužili su elektranu za ekološku štetu. Sklopili su prijateljsko poravnanje, prema kojem će tužioci odustati od svojih zahteva u zamenu za to da im uprava elektrane obezbedi besplatnu toplu vodu, struju i grejanje. Prijateljsko poravnanje nije sprovedeno zbog tehničkih problema i nedostatka saradnje među relevantnim vlastima. Gradska uprava je 1. oktobra 2001. odgovorila na upit podnosioca predstavke potvrđujući da su aktivnosti elektrane svrstane u "prvu kategoriju" prema Zakonu o ekološkim dozvolama, što je značilo da je Ministarstvo životne sredine i prirodnih resursa odgovorno za izdavanje potrebne ekološke dozvole.

Podnosioci predstavke su zajedno sa tri druga stanovnika 25. oktobra 2001. godine podneli tužbu protiv termoelektrane i drugih organa, uključujući Gradsko veće i Ministarstvo životne sredine, zahtevajući naknadu štete po zdravlje i dobrobit izazvane zagađenjem i curenjem vode iz elektrane.

Domaći sud je 2002. naložio ispitivanja tokom kojih su veštaci utvrdili i značajno zagađenje vazduha zbog nedostatka tampon zone, prekomernu buku u nekim stanovima koja utiče na zdravlje, i opšte uzev prihvatljive ali povremeno neujednačene nivoe elektromagnetnog zagađenja. Taj je sud 2004. odbacio većinu zahteva, ali je odobrio nadoknadu za prekomerno zagađenje bukom u dva stana. Priznao je odgovornost elektrane za curenje vode, ali je odbio da naloži postavljanje instalacija za kontrolu zagađenja, pozivajući se na činjenicu da su se tužioci bili usredsredili isključivo na naknadu.

Podnosioci predstavke su se žalili Vrhovnom sudu, koji je potvrdio odluke nižeg suda u vezi sa naknadom za zagađenje bukom i odgovornošću elektrane za štetu od curenja vode. Odbacio je zahteve vezane za elektromagnetno zagađenje i zagađenje vazduha kao neosnovane. Taj je sud napomenuo da su se podnosioci predstavke doselili u kraju u blizini elektrane znajući za rizike te da stoga nisu mogli da traže naknadu za zagađenje vazduha. Uz to je istakao i da je elektrana uglavnom prestala sa radom, što dodatno umanjuje relevantnost tekućih zahteva za naknadu za zagađenje.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da je država povredila njihova prava zajemčena članom 8 Konvencije.

Član 8

Sud je prvo pojasnio da ne postoji eksplicitno pravo na čistu i mirnu životnu sredinu. Međutim, ozbiljni neposredni efekti zagađenja, poput buke, mogu da otvore pitanje povrede člana 8. Značajni ekološki efekti moraju dostići minimalni nivo ozbiljnosti da bi potpali pod polje dejstva član 8. Procena tog minimuma je relativna i zavisi od svih okolnosti predmeta, poput intenziteta, trajanja i fizičkih ili psiholoških efekte smetnje.

Zbog poteškoća u utvrđivanju preciznih efekata zagađenja, Sud se prvenstveno, ali ne i isključivo, oslanja na nalaze domaćih sudova i nadležnih vlasti. Sud može sam da sprovede procenu kada postoje nedosledne ili kontradiktorne domaće odluke. U ovom je slučaju Sud bio ograničen samo na razmatranje perioda posle ratifikacije Konvencije

od strane Gruzije, od 1999. godine. Sud je utvrdio da, čak i ako zagađenje vazduha nije očigledno naškodilo zdravlju podnosioca predstavke, verovatno je povećalo njihovu podložnost raznim bolestima i nesumnjivo smanjilo kvalitet njihovog života kod kuće. S obzirom na blizinu termoelektrane domovima podnosioca predstavke i na trajanje izloženosti štetnim emisijama, Sud je smatrao da je ovo zadiranje u prava podnosioca predstavke dovoljno ozbiljno da potpada pod polje dejstva člana 8. Iako je elektrana radila od 1939. godine, a stanovi su izgrađeni 1952. godine, Sud je smatrao da bi bilo nerealno očekivati da su stanovnici mogli da donesu odluku da tamo žive na osnovu sveobuhvatnih informacija, naročito tokom sovjetskog perioda; stoga se ne može smatrati da su se dobrovoljno izložili takvim uslovima.

Sud je smatrao da aktivnosti elektrane potpadaju pod polje dejstva člana 8 kada je reč o obavezi države da štiti pojedince od zagađenja, bez obzira na to da li je država neposredno izazvala zagađenje ili je do njega došlo zbog njenog neregulisanja privatne industrije. Ukazao je na odsustvo regulatornog okvira kojim se uređuje rad elektrane sve do 1. januara 2009. godine, pri čemu je istakao da su aktivnosti elektrane klasifikovane kao aktivnosti koje mogu imati teške posledice po životnu sredinu i javno zdravlje. Veštaci su u procenama potvrdili postojanje značajnih rizika zbog nepostojanja tampon zone i nedovoljne kontrole emisija iz elektrani. I pored ove klasifikacije, elektrana je radila bez potrebnih ekoloških zaštitnih mehanizama. Sud je kritikovao nedostatak regulatornog okvira pre i nakon privatizacije elektrane, usled čega opasne aktivnosti elektrane nisu bile regulisane. Zbog ovog propusta je došlo do značajnog zagađenja vazduha koje je negativno uticalo na zdravlje i dobrobit podnosioca predstavke, što je potvrđeno i stručnim ispitivanjima. Država nije uspela da sprovede propise koji bi mogli da ublaže efekte zagađenja iz elektrane, kao što je instaliranje potrebne opreme za prečišćavanje i sprovođenje procena uticaja na životnu sredinu.

Sud je utvrdio da tužena država nije predočila odgovarajuću dokumentaciju ili podatke da opravda svoje postupke, što ukazuje na to da nije uspela proaktivno da reši ekološki problem za koji je znala. Pored toga, uprkos poznatim rizicima, država nije preduzela delotvorne korake kako bi ublažila zagađenje ili njegove efekte na stanovnike. Zaključio je da država nije ostvarila pravičnu ravnotežu između operativnih potreba elektrane i zdravstvenih i ekoloških prava pogođenih pojedinaca, što je dovelo do povrede člana 8 Konvencije.

Član 41

Sud je podnosiocima predstavke dosudio po €4.500 na ime nematerijalne štete i €3.848 evra drugom i trećem podnosiocu predstavke na ime troškova i izdataka.

Ruski organi su doveli u opasnost život podnosilaca predstavke i prouzrokovali štetu njihovim domovima i imovini jer su bez upozorenja izazvali poplavu, jer sudstvo nije adekvatno odreagovalo na incident, te je država prekršila svoje pozitivne obaveze iz članova 2 i 8 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju

PRESUDA U PREDMETU KOLYADENKO I DRUGI PROTIV RUSIJE

(Predstavke br. 17423/05, 20534/05, 20678/05,
23263/05, 24283/05 i 35673/05)

Izrečena 28. februara 2012. godine

1. Osnovne činjenice

Šestoro ruskih podnosilaca predstavke živelo je u Vladivostoku i svi su bili pogođeni jakim poplavnim talasom koji je 7. avgusta 2001. godine potekao iz obližnje reke Pionerskaja i rezervoara. Do poplave je došlo jer je državna vodovodna kompanija odlučila da ispusti veliku količinu vode u reku nakon obilnih padavina i rizika od provale brane.

Podnosioci predstavke nisu bili upozoreni da će doći do ispuštanja vode. Voda iz reke je stigla do njihovih stanova i brzo se podigla 1,2-1,8 metara. Troje podnosilaca predstavke bilo je kod kuće i gotovo su umrli; jedna od njih je bila 63-godišnja žena koja nije znala da pliva. Svo šestoro podnosilaca predstavke je pretrpelo štetu na svojim domovima i imovini. Poplava je pogodila područje u kojem je živelo više od 5.000 ljudi.

Podnosiocima predstavke su u vanparničnom postupku 2002. godine dosuđeni mali iznosi novca kao naknada za gubitke koje su pretrpeli zbog poplave.

Pokrenut je krivični postupak protiv direktora državne vodovodne kompanije i podnosiocima predstavke je priznat status žrtve. Međutim, postupak je obustavljen u januaru 2003. godine jer su istražni organi zaključili da je direktor postupao u skladu sa relevantnim propisima kada je naredio ispuštanje vode.

Stručnjaci su u izveštaju iz januara 2003. godine objasnili je da je glavni uzrok poplave ležao u tome što je korito reke Pionerskaja bilo obraslo i zatrpano kućnim otpadom. Pored toga, prema relevantnim propisima, nije se smela dozvoliti bilo kakva gradnja nizvodno od rezervoara bez zaštite područja od poplava.

Direktor vodovodne kompanije je 7. juna 1999. godine upozorio gradske vlasti na loše stanje korita reke Pionerskaja i napomenuo da bi u slučaju jakih kiša kompanija mogla biti prinuđena da ispusti vodu iz rezervoara, što bi moglo izazvati poplave. Dana 6. septembra 1999. godine, Komisija za vanredne situacije Vladivostoka je konstatovala da, iako se čišćenje reke pominjalo svake godine, nisu preduzete nikakve mere. Komisija je pozvala gradske i okružne vlasti da očiste i prodube korito.

Izveštaj stručnjaka je podstakao istražne organe da pokrenu krivične postupke protiv gradskih službenika i regionalnih vlasti u vezi sa održavanjem korita. Oni su se suočili s dodatnim krivičnim postupcima zbog sumnje da su prekoračili ovlašćenja i dodelili parcele za izgradnju individualnih stanova unutar vodozaštitne zone reke Pionerskaja.

Postupci su obustavljeni u julu 2004. Istražni organi su zaključili da nema dokaza da je izvršeno krivično delo iako su uočili nekoliko propusta u radu gradskih i regionalnih službenika (uključujući njihovu nemogućnost da identifikuju područja podložna poplavama kako bi se mogle primeniti odgovarajuće urbanističke restrikcije).

Podnosioci predstavke su pokrenuli parnične postupke protiv regionalnih vlasti i vodovodne kompanije, zahtevajući naknadu za svoju izgubljenu imovinu i patnju. Ove su tužbe odbijene 2004. godine. Sudovi su smatrali da je vodovodna kompanija ispravno postupila zbog jakih padavina a ukazali su i na obustavljanje krivičnih postupaka.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da su vlasti ispuštanjem vode bez upozorenja i neodržavanjem korita ugrozile njihove živote i da sudstvo nije adekvatno odreagovalo na to, protivno njihovim pravima iz člana 2. Takođe su se žalili da su im domovi i imovina pretrpeli ozbiljnu štetu i da nisu na raspolaganju imali delotvorne pravne lekove u vezi pritužbi o kršenju člana 8, člana 1 Protokola br. 1 i člana 13.

Član 2

Materijalni aspekti

Sud je ovu pritužbu prihvatio samo u pogledu troje podnosilaca predstavke koji su se nalazili kod kuće tokom poplave. Sud je prihvatio da se ispuštanje vode

nije moglo izbeći s obzirom na izuzetne vremenske uslove. Međutim, poplava se nije mogla pripisati samo nepovoljnim vremenskim uslovima budući da rad i održavanje rezervoara, industrijskog objekta, predstavlja opasnu aktivnost. Vlasti su bile svesne da će možda biti neophodno ispustiti vodu u slučaju jakih kiša i da bi to moglo izazvati poplave.

Sud je utvrdio da su vlasti na osnovu člana 2 imale pozitivnu obavezu da procene sve potencijalne rizike koje rad rezervoara nosi sa sobom i da preduzmu praktične mere za osiguranje delotvorne zaštite onih čiji bi životi time mogli biti ugroženi.

Iako su stručnjaci u izveštaju iz januara 2003. godine naveli da je svaka gradnja zabranjena nizvodno od rezervoara bez zaštite od poplava, vlasti nisu sprečile naseljavanje tog područja a nisu ni preduzele delotvorne mere da ga zaštite. Iako je Sud mogao da razmatra samo događaje koji su se desili nakon 5. maja 1998. godine kada je Konvencija stupila na snagu u pogledu Rusije, bilo je jasno da vlasti nisu primenile nikakva urbanistička ograničenja nakon ovog datuma, kao i da nisu preduzele potrebne korake za zaštitu ljudi koji žive u tom području.

Vlasti su bile svesne stanja korita reke i njegovog održavanja dve godine pre poplave, ali preporučene mere nisu sprovedene. Bilo je razumno očekivati da će vlasti upozoriti stanovnike na rizike života u području podložnom poplavama, ali one to nikada nisu učinile. Čak i nakon poplave, vlasti nisu preduzele nikakve korake kako bi očistile korito. Sud je zaključio da tužena država nije ispunila svoju obavezu da zaštiti život podnosilaca predstavke, protivno članu 2.

Procesni aspekti

Ruska Država nije dostavila kopiju spisa predmeta istrage gradskih i regionalnih vlasti, tako da je ocena delotvornosti te istrage od strane Suda bila ograničena. Sud je sumnjao da se istraga može smatrati adekvatnim sudskim odgovorom, posebno s obzirom na to da je imala za cilj da utvrdi zloupotrebe u urbanističkom planiranju, a ne da identifikuje odgovorne za loše održavanje korita reke.

U odluci o obustavljanju postupka je navedeno da su regionalne organi i vodovodna kompanija nadgledale bezbedno funkcionisanje rezervoara, ali nije učinjen nikakav pokušaj da se razmotri da li bi oni trebali da budu pozvani na odgovornost (ili da se identifikuju odgovorni službenici) za loše stanje korita. Istražitelji su naveli propuste vlasti, ali su ipak zatvorili istragu pozivajući se na nepostojanje krivičnog dela, a Sudu nije objašnjen razlog što su obustavili postupak. Stoga Sud nije bio uveren da je sudskim odgovorom na događaje

osigurana potpuna odgovornost relevantnih službenika ili organa. Prema tome, došlo do povrede člana 2 i u tom pogledu.

Član 8 i član 1 Protokola br. 1

Sud je utvrdio da se uzročno-posledična veza utvrđena prema članu 2, između nemara koji se može pripisati državi i rizika po živote ljudi koji žive u blizini, takođe odnosi na štetu koju je poplava nanela domovima i imovini podnosilaca predstavke. Naknada koja je dodeljena svim žrtvama poplave nije predstavljala priznanje odgovornosti vlasti, tako da su podnosioci predstavke zadržali status žrtve. Vlasti su propustile da učine sve u svojoj moći da zaštite prava podnosilaca predstavke zajemčena članom 8 i članom 1 Protokola br. 1, te je Sud zaključio da je došlo do njihove povrede.

Član 13

Sud nije utvrdio povredu člana 13 u vezi sa članom 8 i članom 1 Protokola br. 1. Prema ruskom zakonodavstvu, podnosioci predstavke su mogli da pokrenu parnične postupke za naknadu štete, ruski sudovi su mogli da se bave odgovornošću države i bili su ovlašćeni da pripišu odgovornost u krivičnom postupku. To što je ishod domaćih postupaka bio nepovoljan za podnosiocima predstavke nije dokazivalo da su dostupni pravni lekovi bili nedovoljni u smislu člana 13.

Član 41

Sud je dosudio prvoj, trećoj i petoj podnositeljki predstavke po €20.000, a četvrtoj podnositeljki i podnosiocu predstavke po €10.000 na ime nematerijalne štete. Sud je dosudio prvoj podnosiocu predstavke €1.500, trećoj i četvrtoj podnositeljki predstavke zajedno €11.500 evra i podnosiocu predstavke €4.700 evra na ime materijalne štete.

Nije utvrđena povreda člana 8 jer podnosioci predstavke nisu predložili dokaze da su nivoi buke i prašine sa obližnjih industrijskih objekata prekoračili prag ozbiljnosti

PRESUDA U PREDMETU KOŽUL I DRUGI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE

(Predstavka br. 38695/13)

Izrečena 22. oktobra 2019. godine

1. Osnovne činjenice

Lokalne vlasti su 4. februara 2002. naložile privatnoj kompaniji, Paškić d.o.o. Široki Brijeg (u daljem tekstu: Paškić), da ukloni svoje industrijske objekte, koje su bili nezakonito podignuti pored domova pet podnosilaca predstavke u Širokom Brijegu.

Ustavni sud je 13. oktobra 2005. utvrdio povredu prava podnosilaca predstavke na pravično suđenje i naložio lokalnim vlastima da izvrše nalog bez daljeg odlaganja. Taj je sud smatrao da nije neophodno da razmatra žalbe podnosilaca predstavke o povredi člana 8 i člana 13 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Ova odluka još uvek nije bila sprovedena do 27. maja 2006. godine, a lokalne vlasti su objavile više od trideset poziva za ponude kako bi pronašle preduzeće koje će srušiti sporne objekte. Više od trideset kazni je tokom tog perioda izrečeno Paškiću zbog nepoštovanja naloga za rušenje.

Javni tužilac je dvaput istražio predmet (budući da neizvršenje odluke Ustavnog suda može da predstavlja krivično delo) ali je 15. maja 2007. i 30. januara 2017. godine odlučio da obustavi gonjenje zbog nedostatka dokaza o krivičnoj nameri. Odluka Ustavnog suda i dalje nije bila izvršena 18. marta 2019. godine.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da su povređena njihova prava zajemčena članom 6, st. 1 i članom 13 Konvencije jer nije izvršena odluka Ustavnog suda od 13. oktobra 2005. godine. Takođe su se žalili da država nije zaštitila njihove domove od buke i prašine nastalih zbog rada Paškića a u skladu sa članom 8 Konvencije.

Član 6 st. 1 i Član 13

Sud je ispitao da li su mere koje su preduzele domaće vlasti s ciljem sprovođenja odluke u korist podnosioca predstavke bile adekvatne i dovoljne da tužena država ispuni svoje pozitivne obaveze iz člana 6 st. 1.

Napomenuo je da je slučaj složen ali da to samo po sebi ne može predstavljati opravdanje što presuda toliko dugo nije izvršena. Zaključio je da nijedno odlaganje ne može da se pripiše podnosiocima predstavke. Sud je potvrdio da lokalne vlasti nisu bile neaktivne, jer su tražile kompaniju za rušenje objekata i izricale novčane kazne Paškiću. Međutim, država ima pozitivnu obavezu da organizuje sistem za izvršenje presuda koji je delotvoran i u pravu i u praksi, kao i da obezbedi njihovo izvršenje bez nepotrebnog odlaganja.

Odluka je predugo ostala neizvršena te je Sud utvrdio povredu člana 6 st. 1 Konvencije.

Član 8

Iako Konvencijom nije zajemčeno izričito pravo na čistu i mirnu životnu sredinu, pitanje povrede člana 8 može se otvoriti kada je neki pojedinac neposredno i ozbiljno pogođen bukom ili drugim zagađenjem.

Član 8 može važiti u ekološkim slučajevima, bez obzira na to da li je država neposredno izazvala zagađenje ili je odgovorna za to što nije valjano regulisala aktivnosti privatnog sektora. Sud je ukazao na potrebu za pravičnom ravnotežom koja mora biti ostvarena između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao celine, te da država u svakom slučaju uživa određeno polje slobodne procene.

Zadiranje mora neposredno da utiče na dom, porodicu ili privatni život podnosioca predstavke, a negativni efekti ekološkog zagađenja moraju dostići minimalni nivo ozbiljnosti. Ova procena je relativna i zavisi od svih okolnosti slučaja, kao što su intenzitet i trajanje uznemiravanja i njegovi fizički ili mentalni efekti. Tvrdnja o povredi člana 8 je neosnovana ako je pretrpljena šteta neznatna u poređenju sa ekološkim opasnostima inherentnim u bilo kom savremenom gradu.

Sud je prihvatio da su podnosioci predstavke i njihove porodice mogli biti pogođeni aktivnostima koje je sprovodio Paškić, ali prema izveštaju veštaka koji je dostavila Država, kvalitet vazduha i nivo buke u relevantnom području bili su u zakonom propisanim granicama. Podnosioci predstavke nisu predložili dokaze da

su nivo buke i kvalitet vazduha u njihovim kućama prekoračili norme postavljene domaćim zakonodavstvom ili međunarodnim ekološkim standardima.

Stoga se nije moglo zaključiti da država nije preduzela razumne mere kako bi obezbedila prava podnosioca predstavke, a nivo zagađenja na koji su se žalili nije bio toliko ozbiljan da bi dosegao visoki prag iz člana 8 Konvencije.

Član 41

Sud nije dosudio nikakve iznose na ime štete, budući da nije bilo zahteva za pravično zadovoljenje. Naložio je, međutim, državi da obezbedi izvršenje odluke Ustavnog suda od 13. oktobra 2005. godine u roku od tri meseca.

Prava podnositeljke predstavke zajemčena članovima 2 i 3 nisu prekršena jer država nije obavestila njenog oca o opasnostima od zračenja budući da nije bilo dovoljno dokaza da je opasno ozračen niti pouzdanih dokaza povezanosti očeve izloženosti zračenju i oboljenja podnositeljke predstavke

PRESUDA U PREDMETU L.C.B. PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavka br. 23413/94)

Izrečena 9. juna 1998. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1966. godine. Ujedinjeno Kraljevstvo je od 1952. do 1967. sprovodilo nuklearne testove u atmosferi u Tihom okeanu i Maralingi u Australiji. Vojnom osoblju je navodno bilo naređeno da se poređaju na otvorenom, okrenu leđima prema eksplozijama, sa zatvorenim i pokrivenim očima dvadeset sekundi nakon eksplozije, navodno kako bi se ispitale posledice izlaganja radijaciji, što je država negirala. Otac podnositeljke predstavke bio je prisutan na Božićnom ostrvu tokom četiri nuklearna testa 1957. i 1958. godine i učestvovao je u programu čišćenja nakon testova. Podnositeljka predstavke je rođena 1966. godine a 1970. joj je dijagnostikovana leukemija, pri čemu je u dijagnozi izloženost radijaciji njenog oca navedena kao mogući uzrok oboljenja.

Podnositeljka predstavke je propustila polovinu svog osnovnoškolskog obrazovanja i drugih uobičajenih dečjih aktivnosti jer se lečila od leukemije. U vreme presude Suda je i dalje morala da ide na preglede i plašila se da ima decu zbog potencijalne genetske predispozicije za leukemiju. Podnositeljka predstavke je decembra 1992. saznala za izveštaj Britanskog udruženja veterana nuklearnih testova, u kojem se ukazivalo na veliku učestalost karcinoma, uključujući leukemiju, među decom veterana sa Božićnog ostrva.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila Evropskoj komisiji za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija)^[58] da je Ujedinjeno Kraljevstvo povredilo njena prava zajemčena

[58] Pojedinci nisu mogli neposredno da se obrate Evropskom sudu za ljudska prava pre no što je Protokol br. 11 uz Konvenciju stupio na snagu 1998. godine. Prvo bi Komisija ocenila prihvatljivost pritužbe i usvojila mišljenje o njoj.

članovima 2 i 3 Konvencije jer je nije upozorilo na posledice navodnog izlaganja njenog oca radijaciji, što je sprečilo prenatalno i postnatalno praćenje koje bi dovelo do ranije dijagnoze i lečenja njene bolesti. Komisija je proglasila pritužbu prihvatljivom u meri u kojoj se odnosi na pritužbe o propustu države da obavesti i savetuje roditelje podnositeljke predstavke o navodnoj izloženosti njenog oca radijaciji. U svom je izveštaju izrazila jednoglasno mišljenje da nije bilo povreda članova 2 i 3 jer nije našla dokaze da bi ranija dijagnoza i lečenje mogli da promene prirodu oboljenja ili ublaže patnju podnositeljke predstavke.

Nakon zaključka Komisije, podnositeljka predstavke se žalila Sudu da je Ujedinjeno Kraljevstvo povredilo njena prava zajemčena članovima 2, 3, 8 i 13 Konvencije.

Članovi 2 i 3

Podnositeljka predstavke je tvrdila da su vlasti Ujedinjenog Kraljevstva izbegavale da prate izloženost radijaciji vojnog osoblja kako bi izbegle odgovornost za navodno namerno izlaganje vojnika radijaciji u eksperimentalne svrhe i da bi ranije praćenje zdravstvenog stanja moglo dovesti do pravovremene dijagnoze i lečenja njene leukemije. Sud je, međutim, ovu pritužbu proglasio neprihvatljivom jer nije izneta pred Komisijom, a događaji su se desili pre nego što je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo nadležnost Komisije.

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je država prekršila članove 2 i 3 Konvencije jer nije obavestavala i savetovala njene roditelje i nije pratila njeno zdravstveno stanje pre no što joj je 1970. dijagnostikovana leukemija. Sud je razmotrio da li je država s obzirom na okolnosti preduzela sve potrebne mere da zaštiti život podnositeljke predstavke od nepotrebnog ugrožavanja. Sud je proučio opsežne dokaze obeju strana u vezi sa izloženošću oca podnositeljke predstavke radijaciji. Otac podnositeljke predstavke bio je pomoćnik u kuhinji na Božićnom ostrvu tokom nuklearnih testova, ali nijedan dokaz nije ukazivao na to da je prijavio simptome iznadprosečnog izlaganja radijaciji. Evidencija je ukazivala na to da nivoi radijacije na Božićnom ostrvu nisu bili opasni u područjima u kojima su bili smešteni obični vojnici. Stoga je Sud smatrao da je država mogla razumno da veruje da otac podnositeljke predstavke nije bio opasno ozračen između 1966. i 1970. godine.

Pored toga, postojali su suprotstavljeni dokazi u vezi sa tim da li bi praćenje zdravstvenog stanja podnositeljke predstavke od rođenja dovelo do ranije dijagnoze i ublažilo njenu bolest. Po mišljenju Suda, da je postojala poznata opasnost od toga da podnositeljka predstavke oboli od smrtonosne bolesti zbog

prisustva njenog oca na Božićnom ostrvu, država bi možda imala obavezu da o tome obavesti njene roditelje. Međutim, Sud nije utvrdio uzročno-posledičnu vezu između izloženosti oca radijaciji i dečje leukemije, kao što to nije učinio ni Viši sud Ujedinjenog Kraljevstva u jednoj presudi nakon što je razmotrio niz studija.

Prema tome, nije bilo povrede člana 2 ili 3.

Članovi 8 i 13

Podnositeljka predstavke je tvrdila da su prekršena njena prava zajemčena članovima 8 i 13 zato što država nije izmerila izloženost njenog oca radijaciji i zato što je uskratila pristup evidenciji o radijaciji na Božićnom ostrvu iz tog vremena. Sud nije imao nadležnost da razmatra ove pritužbe jer ih podnositeljka predstavke nije iznela pred Komisiju. Sud je napomenuo da bi mogao u načelu da razmotri pritužbu o povredi člana 8 u vezi sa savetovanjem roditelja podnositeljke predstavke i praćenjem njenog zdravlja. Međutim, nakon ispitivanja ovog pitanja sa stanovišta člana 2, Sud nije utvrdio da je otvoreno relevantno posebno pitanje o povredi člana 8.

Povreda prava podnosioca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života i doma zajemčenog članom 8 Konvencije jer vlasti nisu bile kadre da obezbede funkcionisanje službi za upravljanje otpadom i zaštite ih od zagađenja sa deponije

PRESUDA U PREDMETU LOCASCIA I DRUGI PROTIV ITALIJE

(Predstavka br. 35648/10)

Izrečena 19. oktobra 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Činjenice u ovom predmetu se odnose na dva dela: situaciju vezanu za odlaganje otpada u Kampaniji u Italiji i opštinama Kaserta (*Caserta*) i San Nikola (*Nicola*) La Strada i na deponiju pod nazivom Lo Uttaro. Kada je reč o prvom delu, u Kampaniji je od 11. februara 1994. do 31. decembra 2009. na snazi bilo vanredno stanje zbog ozbiljnih problema sa odlaganjem komunalnog čvrstog otpada. U opštinama Kaserta i San Nikola La Strada su na ulicama bile nagomilane ogromne količine otpada zbog prekida u sakupljanju otpada. Paljenje otpada je za posledicu imalo ispuštanje dioksina, a pešački i motorni saobraćaj je bio otežan zbog nagomilanog otpada, koji je ispuštao nepodnošljiv smrad koji se širio po celoj opštini. Kako bi se zaštitilo javno zdravlje, odložene su sve obrazovne aktivnosti, zatvoreno je nekoliko lokalnih pijaca i naloženo je uklanjanje otpada sa ulice na privremena odlagališta. Od 1. januara 2010. je u cilju prevazilaženja ove situacije usvojeno nekoliko uredbi i zakona, kojima su, između ostalog, propisane dodatne mere za izgradnju i odobrenje novih postrojenja za preradu i odlaganje otpada.

Parlamentarni anketni odbor je 5. februara 2013. istakao da je nemoguće izaći na kraj sa problemom otpada i da on izaziva neprocenjivu štetu životnoj sredini. Njegovi su stavovi potkrepljeni u studiji Svetske zdravstvene organizacije o efektu upravljanja otpadom u Napulju i Kaserti na zdravlje. Ta je studija je ukazivala na to da postoji veća opasnost od smrtnosti u područjima Kampanije blizu mesta na kojima se odlaže otpad. Sud pravde Evropske unije (SPEU) je 16. jula 2015. u jednom drugom predmetu zaključio da italijanski organi u regionu Kampanije nisu uspostavili integrisanu i odgovarajuću mrežu postrojenja i objekata za odlaganje otpada.

Kada je reč o drugom delu, deponiji Lo Uttaro, 1994. godine su sprovedene inspekcije objekata za odlaganje otpada u privatnom vlasništvu kako bi se procenila mogućnost da se iskoriste radi ublažavanja krize upravljanja otpadom u Kampaniji. Izvršena je inspekcija deponije u oblasti Lo Uttaro; međutim, šef tehničkog odeljenja

je u izveštaju iz 2001. godine naveo da ova deponija ne zadovoljava propise o zaštiti životne sredine i da je oblast pogođena veoma ozbiljnim zagađenjem. Ovo područje je aprila 2007. adaptirano kako bi poslužilo kao deponija za neopasni otpad. Grupa stanovnika Kampanije je jula 2007. pokrenula građanski postupak, zahtevajući zabranu rada deponije Lo Uttaro. Premda je njihov zahtev odbačen, utvrđeno je da Lo Uttaro može da ugrozi životnu sredinu i javno zdravlje. Istovremeno je 2005. godine javni tužilac pri Okružnom sudu u mestu Santa Maria Kapua (*Capua*) Vetere počeo da istražuje upravljanje ovim objektom za odlaganje otpada a deponija je 2007. godine preventivno zaplenjena.

Opština Kaserta i Ministarstvo za zaštitu životne sredine su nakon inspekcije deponije 2008. godine potpisali operativni sporazum o merama za čišćenje područja Lo Uttaro. Tokom narednih godina su preduzimane razne mere, poput ekološke karakterizacije i zabrane korišćenja podzemnih voda. Pored toga, jedan parlamentarni anketni odbor je 2013. godine konstatovao da je u objektu tokom rada deponije 2007. odlagan opasni otpad, protivno dozvoli i propisima o zaštiti životne sredine, te da nadležni organi nisu nadzirali situaciju i da su čak overavali netačne podatke kako bi opravdali nastavak rada deponije.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke, stanovnici pogođenih oblasti, su se žalili na povredu članova 2 i 8 Konvencije jer država nije preduzela potrebne mere kako bi garantovala valjano funkcionisanje službi za sakupljanje, preradu i odlaganje otpada u regionu Kampanije i kako bi minimizovala ili eliminisala posledice zagađenja koji je uzrokovala deponija Lo Uttaro. Stoga je, tvrdili su, nanela ozbiljnu štetu životnoj sredini i dovela u opasnost njihov život i zdravlje, kao i život i zdravlje lokalnog stanovništva. Pored toga su se žalili da ih vlasti nisu obavestile o opasnostima života u području oko deponije i da je gomilanje velikih količina otpada duž javnih puteva predstavljalo zadiranje u njihova prava zajemčena članom 8. Sud je sve ove pritužbe razmotrio u kontekstu člana 8.

Član 8

Sud je prvo naveo da ozbiljno zagađenje životne sredine može da utiče na dobrobit pojedinaca i da ih spreči u uživanju doma na način koji bi nepovoljno uticao na njihov privatni i porodični život. Pored toga, članom 8 se državama ne nameće samo obaveza da se uzdrže od proizvoljnog mešanja, već im mogu nametnuti i pozitivne obaveze. Kada je reč o opasnim aktivnostima, države su dužne da usvoje propise koji odgovaraju posebnim karakteristikama aktivnosti o

kojoj je reč, kojima se uređuju licenciranje, pokretanje, rad, bezbednost i nadzor nad aktivnošću i kojima se svi akteri obavezuju da preduzimaju praktične mere kako bi obezbedili delotvornu zaštitu građana. Istovremeno, procesne obaveze iz člana 8 naročiti značaj pridaju mogućnosti javnosti da pristupi informacijama kako bi bila u stanju da oceni rizike kojima je izložena.

Sud je analizu podelio na sledeće delove: primenu člana 8 u pogledu pitanja upravljanja uslugama sakupljanja, prerade i odlaganja otpada u Kampaniji od 14. februara 1994. do 31. decembra 2009, kada je ukinuto vanredno stanje i primenu tog člana od 1. januara 2010, nakon okončanja vanrednog stanja, kao i materijalne i procesne aspekte člana 8 u pogledu deponije Lo Uttaro.

Kada je reč o upravljanju uslugama sakupljanja, prerade i odlaganja otpada u periodu od 11. februara 1994. do 31. decembra 2009. godine, Sud je pažnju usmerio na studije stanja životne sredine u Napulju i opštini Kaserta, opasnosti po ljudsko zdravlje koju je potvrdio SPEU i izveštaj parlamentarnog anketnog odbora. Na osnovu njih je zaključio da su podnosioci predstavke bili u većoj opasnosti da obole od raznih bolesti jer su živeli u opštinama Kaserta i San Nikola La Strada. Sud je pored toga izjavio da teško zagađenje životne sredine može nepovoljno da utiče na privatni život nekog pojedinca a da mu pri tom ne ugrozi ozbiljno život. Podnosioci predstavke su bili prinuđeni da nekoliko meseci žive u sredini zagađenoj otpadom koji je bio ostavljen na ulici i koji je odlagan na privremenim odlagalištima, pri čemu je više puta dolazilo do prekida u pružanju usluga sakupljanja otpada. Gomilanje velikih količina otpada je takođe navelo vlasti da uvedu hitne mere, poput privremenog zatvaranja vrtića, škola i pijaca. Stoga su podnosioci predstavke u svakodnevnom životu bili izloženi štetnom uticaju na životnu sredinu, što je nepovoljno i u značajnoj meri uticalo na njihov privatni život. Pored toga, imajući u vidu dugotrajnu nesposobnost vlasti da obezbede valjano funkcionisanje usluga sakupljanja, prerade i odlaganja otpada, Sud je konstatovao da one nisu ispunile svoje pozitivne obaveze da preduzmu sve neophodne mere kako bi obezbedile delotvornu zaštitu prava podnosilaca predstavke na poštovanje doma i privatnog života. Sud je stoga zaključio da je tokom ovog perioda došlo do kršenja člana 8.

Sud se potom usredsredio na period od 1. januara 2010. i konstatovao da je i dalje postojalo nekoliko nedostataka u uslugama upravljanja, prerade i odlaganja otpada u Kampaniji. Izjavio je, međutim, da podnosioci predstavke nisu dokazali da li su i u kojoj meri ti nedostaci neposredno uticali na njihov dom i privatni život u tom periodu. Sud je stoga zaključio da u ovom periodu nije prekršen član 8 budući da nije bio u mogućnosti da utvrdi da su podnosioci predstavke bili lično teško pogođeni zagađenjem prouzrokovanim otpadom od 1. januara 2010.

Sud je potom razmotrio materijalni aspekt člana 8 u vezi sa deponijom Lo Uttaro. Istakao je da je višegodišnjim nezakonitim odlaganjem otpada na toj deponiji prouzrokovano ozbiljno zagađenje životne sredine. Deponija nije imala kapacitet da prerađuje sav otpad koji je na njoj odlagan i na njoj je nezakonito odlagan opasan otpad - to je bilo poznato vlastima od 2001. godine i bilo je opisano u izveštajima anketnog odbora i zaključcima nacionalnih sudova počev od 2007. godine. Premda deponija nije više radila otkad je zapljena 2007. godine, inspekcija je pokazala da ona i dalje zagađuje podzemne vode i vazduh. Uprkos nastojanjima vlasti da osiguraju tu oblast, projekti usmereni na obezbeđenje i čišćenje tog područja nisu u potpunosti bili sprovedeni na dan kada je Sud primio poslednje napomene a ni povezani radovi nisu bili sprovedeni u skladu sa jasnim vremenskim rokom. Stoga je Sud zaključio da pukim zatvaranjem deponije nije sprečen nastavak zagađenja životne sredine i opasnosti po ljudsko zdravlje, te da postupci obezbeđivanja i čišćenja tog područja nisu bili delotvorni. Nacionalni organi, dakle, nisu preduzeli sve potrebne mere kako bi obezbedili delotvornu zaštitu prava podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života. Poremećena je ravnoteža između njihovog interesa da ne trpe veliku ekološku štetu koja može da utiče na njihovu dobrobit i privatni život i interesa celokupnog društva, te je došlo do povrede ovog aspekta člana 8.

Sud je potom prešao na razmatranje procesnog aspekta člana 8 i izjavio da su brojni izvori sadržali informacije koje bi podnosiocima predstavke omogućile da ocene potencijalne rizike kojima su sebe izložili time što su nastavili da žive u opštinama Kaserta i San Nikola. Na primer, parlamentarni anketni odbor je 2013. godine objavio izveštaj o stanju životne sredine na deponiji Lo Uttaro. Dakle, italijanski organi su ispunili svoju obavezu da o mogućim rizicima obaveste ljude na koje je to stanje uticalo, uključujući podnosioc predstave. Stoga nije utvrdio povredu procesnog aspekta člana 8.

Član 41

Sud je smatrao da utvrđenje povreda Konvencije predstavlja dovoljno zadovoljenje, ali je podnosiocima predstavke zajedno dosudio €5.000 na ime sudskih troškova i izdataka.

Državni organi nisu ispunili svoj obaveze i prekršili su član 8 jer su dozvolili da deponija ispušta gasna isparenja, smrad i buku i nisu ostvarili pravičnu ravnotežu između ekonomske dobrobiti grada i delotvornog uživanja prava podnositeljke predstavke na poštovanje doma i privatnog i porodičnog života

PRESUDA U PREDMETU LÓPEZ OSTRA PROTIV ŠPANJE

(Predstavka br. 16798/90)

Izrečena 9. decembra 1994. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je tokom relevantnog perioda živela u španskom mestu Lorca (*Lorca*) zajedno sa svojom porodicom, uključujući dvoje dece, nekoliko stotina metara od centra grada.

SACURSA, društvo sa ograničenom odgovornošću, izgradilo je i upravljalo postrojenjem za preradu tečnog i čvrstog otpada na dvanaest metara od doma podnositeljke predstavke. Postrojenje je počelo sa radom 1988. godine bez dozvole opštinskih vlasti, koja je bila propisana domaćim zakonodavstvom. Zbog kvara su tokom pokretanja postrojenja oslobođeni gasovi, smrad i zagađenje, što je pruzrokovalo zdravstvene probleme i neprijatnosti mnogim stanovnicima u blizini. Opštinsko veće ih je besplatno preselilo u drugi smeštaj od jula do avgusta 1988. godine. Podnositeljka predstavke i njena porodica su se vratili u svoj stan u oktobru 1988. godine i živeli su tamo do februara 1992. godine.

Na osnovu izveštaja zdravstvenih i agencija za zaštitu životne sredine, opštinsko veće je 9. septembra 1988. je naložilo prekid taloženja hemijskih i organskih ostataka u rezervoarima postrojenja. Dozvolilo je, međutim, postrojenju da nastavi sa tretmanom otpadnih voda zagađenih hromom. Stručni izveštaji i pisani dokazi su ukazivali na to da su se određene smetnje nastavile i da su mogle ugroziti zdravlje onih koji žive u blizini postrojenja.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je tvrdila da su španske vlasti prekršile njeno pravo na poštovanje doma i privatnog i porodičnog života zajamčeno članom 8 Konvencije jer su dozvolile rad postrojenja za preradu otpada. Takođe je tvrdila da je bila žrtva ponižavajućeg postupanja protivno članu 3 jer država nije preduzela odgovarajuće mere.

Evropska komisija za ljudska prava je proglasila prijavu prihvatljivom i izrazila mišljenje da je došlo do kršenja člana 8. ^[59]

Prihvatljivost

Sud je odbacio prigovor države da podnositeljka predstavke nije iscrpela domaće pravne lekove. Pored toga je utvrdio da podnositeljka nije prestala da bude žrtva samo zato što je napustila svoj dom i što je postrojenje za preradu otpada privremeno zatvoreno te je odbacio i prigovore države u tom pogledu. Ona je i dalje bila žrtva zbog toga što je godinama trpela štetu dok je živela u blizini postrojenja za preradu otpada i trpela smetnje koje je ono prouzrokovalo.

Član 8

Sud je utvrdio da su smetnje o kojima je reč narušile kvalitet života onih koji žive u blizini postrojenja. Medicinski izveštaji i stručna mišljenja su ukazivala na to da su emisije iz postrojenja prekoračivale dozvoljeni limit, da su mogle da ugroze zdravlje onih koji žive u blizini i da su mogle da budu uzrok zdravstvenih tegoba ćerke podnositeljke predstavke. Pored toga, teško zagađenje životne sredine može da sprečava pojedince da uživaju u svojim domovima i da tako negativno utiče na njihov privatni i porodični život zajemčen članom 8 a da im pri tom ne ugrozi ozbiljno zdravlje.

Prema članu 8, država mora da uspostavi pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice u celini; međutim, u tom procesu, država uživa određene polje slobodne procene. Ovo načelo važi bez obzira na to da li se pitanje analizira kao pozitivna dužnost države da preduzima razumne i odgovarajuće mere kako bi osigurala prava podnositeljke predstavke iz člana 8, st. 1 ili kao „mešanje javne vlasti“ koje treba opravdati u skladu sa stavom 2. Čak i kada se analizira prema stavu 1, ciljevi pominjani u stavu 2 mogu biti relevantni za ostvarenje potrebne ravnoteže.

Primenivši ovaj test ravnoteže, Sud je konstatovao da je postrojenje SACURSA izgrađeno da bi se rešio ozbiljan problem zagađenja. Ipak, postrojenje je prouzrokovalo smetnje i zdravstvene probleme mnogim lokalnim ljudima. Premda španske vlasti nisu bile neposredno odgovorne za emisije, dozvolile su i

[59] Pojedinci nisu mogli neposredno da se obrate Evropskom sudu za ljudska prava pre no što je Protokol br. 11 uz Konvenciju stupio na snagu 1998. godine. Prvo bi Komisija ocenila prihvatljivost pritužbe i usvojila mišljenje o njoj.

subvencionisale izgradnju postrojenja. Iako je opštinsko veće preselilo stanovnike na kratko vreme, članovi veća su dozvolili ponovni rad postrojenja i morali su biti svesni da su se ekološki problemi nastavili i nakon delimičnog zatvaranja. Izveštaj regionalne Agencije za životnu sredinu i prirodu i stručna mišljenja su potkrepljivali ovaj zaključak.

Sud je istakao da je postupak vezan za zakonitost izgradnje i rada postrojenja pokrenut pred domaćim Vrhovnim sudom još 1991. godine i da je prvenstveno na nacionalnim vlastima da tumače i primenjuju domaće pravo. Ipak, čak i da je opština ispunila svoje domaće obaveze, Sud treba samo da utvrdi da li su nacionalne vlasti preuzele mere neophodne za zaštitu prava podnositeljke predstavke na poštovanje njenog doma i privatnog i porodičnog života iz člana 8. Opština ne samo da nije preduzela potrebne korake za zaštitu prava podnositeljke predstavke na poštovanje njenog doma i privatnog i porodičnog života iz člana 8, već se takođe suprotstavljala sudskim odlukama u tom smislu budući da je podnela žalbu na odluku Višeg suda u Mursiji o privremenom zatvaranju postrojenja. Drugi državni organi su doprineli prolongiranju situacije tako što su podnosili žalbe na druge odluke o privremenom zatvaranju postrojenja.

Sud je priznao da je država platila privremeno preseljenje podnositeljke predstavke i njene porodice. Njena porodica je, međutim, i dalje morala da trpi smetnje koje je postrojenje izazivalo još duže od tri godine, dok pedijatar koji je lečio dete podnositeljke predstavke nije preporučio da se presele za stalno, kada je postalo jasno da bi situacija mogla da se nastavi unedogled. Stoga, ponuda opštine nije mogla da obezbedi potpuno obeštećenje za smetnje i neugodnosti kojima su podnositeljka predstavke i njena porodica bile izložene.

Uzimajući sve ovo u obzir, i uprkos polju slobodne procene koje tužena država ima, Sud je zaključio da je država propustila da ostvari pravičnu ravnotežu između interesa ekonomske dobrobiti grada – da ima postrojenje za preradu otpada – i delotvornog uživanja prava podnositeljke predstavke na poštovanje njenog doma i privatnog i porodičnog života. Stoga je Sud zaključio da je došlo do kršenja člana 8.

Član 3

Uslovi u kojima su podnositeljka predstavke i njena porodica živeli nekoliko godina nisu predstavljali ponižavajuće postupanje u smislu člana 3 te taj član nije prekršen.

Član 50 (sada član 41)

Sud je dosudio podnositeljki 4.000.000 ESP (približno €24.040) na ime štete i 1.500.000 ESP, umanjeno za 9.700 francuskih franaka (približno €7.536 evra) na ime troškova i izdataka. Iznos dosuđen na ime štete je smanjen jer je država preselila podnositeljku i njenu porodicu u drugi stan na godinu dana.

Hrvatski organi nisu zaštitili podnositeljku predstavke od prekomerne buke iz bara, protivno članu 8

PRESUDA U PREDMETU OLUIĆ PROTIV HRVATSKE

(Predstavka br. 61260/08)

Izrečena 20. maja 2010. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je živela u Rijeci u kući koju je delimično posedovala sa svojom porodicom. Decembra 1999. godine je u istoj kući otvoren bar.

Podnositeljka predstavke se marta 2001. godine požalila riječkom Uredu za rad, zdravstvo i socijalnu skrb (u daljem tekstu: Sanitarna inspekcija) zbog prekomerne buke iz bara, koji je bio otvoren od 7 ujutru do ponoći svakog dana.

Stručna merenja u maju 2001. godine pokazala su da nivo buke noću prekoračuje dozvoljeni nivo propisan domaćim pravom za čak 8,5 decibela. U junu je Sanitarna inspekcija naložila baru da smanji nivo buke ali se bar nije povinovao tom nalogu.

Nakon daljih merenja u februaru 2002. godine, Sanitarna inspekcija je naložila baru da doda zvučnu izolaciju na zidovima. Ni taj nalog nije ispoštovan, pa je Sanitarna inspekcija naložila njegovo izvršenje. Bar je ugradio neku izolaciju, ali su dalja merenja 20. septembra 2002. pokazala da to i dalje nije dovoljno.

Sanitarna inspekcija je obustavila postupak u martu 2003. godine, jer su vlasti zaključile da nivoi buke nisu prekomerni. Podnositeljka predstavke je ovu odluku osporila pred Upravnim sudom.

Podnositeljka se požalila Vrhovnom sudu na predugačak postupak pred Upravnim sudom. Vrhovni sud je presudio u njenu korist i naložio Upravnom sudu da donese odluku u roku od tri meseca. Dana 24. aprila 2007. godine, Upravni sud je ukinuo odluke nižih organa, naredivši im da utvrde da li je buka još uvek prekomerna.

Merenja između maja 2005. i decembra 2008. pokazala su da su nivoi buke dostizali 15,6 decibela. Poslednji niz merenja iz februara 2009. pokazao je da nema prekoračenja nivoa buke.

Podnositeljka je takođe dostavila medicinske dokumente koji su pokazali da njena ćerka pati od oštećenja sluha, te da ne bi smela da bude izložena buci, kao i da njen suprug ima slabo srce.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da je država prekršila njena prava zajemčena članom 8 jer je nije zaštitila od uznemiravanja prouzrokovanog prekomernom bukom iz bara.

Sud je smatrao da pitanje iscrpljivanja domaćih pravnih lekova u upravnom postupku i pitanje primenljivosti člana 8 treba da razmotri zajedno sa meritumom predmeta, jer su usko povezani sa suštinom pritužbe o navodnom propustu države da podnositeljku predstavke zaštiti od prekomerne buke.

Član 8

Iako u Konvenciji ne postoji izričito pravo na čistu i tihu životnu sredinu, pitanje povrede člana 8 može se otvoriti kada je neki pojedinac neposredno i ozbiljno pogođen bukom. Pojedinac ima pravo na poštovanje svog doma, što podrazumeva ne samo pravo na stvarni fizički prostor, već i na mirno uživanje tog prostora. Ovo može uključivati mere vlasti za osiguranje poštovanja privatnog života čak i u okviru odnosa između pojedinaca kako bi se sprečila kršenja prava pojedinaca od strane trećih lica.

Sud se složio da je stan podnositeljke predstavke bio izložen noćnom uznemiravanju, koje je navodno uzrujavalo nju i njenu porodicu.

Sud je u ranijoj praksi već utvrdio obavezu države da štiti od prekomerne buke u mnogim slučajevima. Procena minimalnog nivoa ozbiljnosti je relativna i zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što su intenzitet i trajanje smetnje i njeni fizički ili psihički efekti.

Merenja buke od strane nezavisnih stručnjaka tokom perioda od osam godina dosledno su pokazivala da je noćna buka bila prekomerna prema važećim domaćim zakonima. Vlasti ovo nisu osporavale tokom domaćih postupaka. Takođe je utvrđeno da su nivoi buke premašivali međunarodne standarde.

U svetlu nivoa buke - noću i iznad dozvoljenog nivoa - i činjenice da je ona niz godina trajala svakodnevno, Sud je zaključio da je nivo uznemiravanja dosegao

minimalni nivo ozbiljnosti i zatražio od Hrvatske da sprovede mere kako bi zaštitila podnositeljku predstavke od te buke.

Sud je u domaćem kontekstu primetio da je nakon prvobitnih merenja lokalni upravni organ naložio baru da smanji nivo buke ali da se bar nije povinovao tom nalogu. Nakon toga su usledila velika kašnjenja; prošli su meseci pre nego što je baru naređeno da instalira zvučnu izolaciju, a gotovo četiri godine pre nego što je Upravni sud doneo svoju odluku.

Domaći organi su dozvolili da noćno uznemiravanje bukom traje skoro osam godina pre no što je usvojena najnovije stručna odluka februara 2009. godine, kada buka više nije premašivala dozvoljene nivoe. Zato je Sud utvrdio da je Hrvatska prekršila član 8 jer nije preduzela adekvatne mere kojima se jemče prava podnositeljke.

Član 41

Sud je dosudio podnositeljki predstavke €15.000 na ime nematerijalne štete i €3.700 na ime sudskih troškova i izdataka.

Država je imala pozitivnu obavezu da štiti život zajemčen članom 2 a njeno faktičko dozvoljavanje i podsticanje ljudi da žive u straćarama pored deponije, na kojoj je došlo do eksplozije metana, je takođe proizvelo pozitivne obaveze da štiti imovinu u skladu sa članom 1 Protokola br. 2

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU ÖNERYILDIZ PROTIV TURSKJE

(Predstavka br. 48939/99)

Izrečena 30. novembra 2004. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1955. godine. U vreme o kojem se radi je živio sa 12 bliskih srodnika u siromašnom kvartu Kazım Karabekir u Istanbulu, u Turskoj.

Od ranih sedamdesetih godina 20. veka se u blizini Kazım Karabekira nalazila deponija komunalnog otpada koju su koristila četiri okružna veća. Veštaci su u izveštaju sačinjenom 7. maja 1991. godine na zahtev Okružnog suda, kojem je predmet uputilo Okružno veće, skrenuli pažnju vlastima na to da deponija ne zadovoljava tehničke uslove i da nije u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine, da predstavlja opasnost za stanovnike sirotinjske četvrti i da nisu preduzete mere da se spreče eksplozije gasa koji se stvaraju tokom raspadanja otpada. Okružno veće je zatražilo da sud zabrani drugim lokalnim većima da koriste lokaciju. Međutim, pre nego što je ijedan postupak okončan, je na deponiji došlo do eksplozije metana 28. aprila 1993. godine, koja je izazvala odron koji je zatrpao više od deset straćara na padini ispod deponije, uključujući i onu koja je pripadala podnosiocu predstavke. U nesreći je poginulo 39 ljudi, uključujući devet bliskih srodnika podnosioca predstavke.

Odmah nakon nesreće, dvojica opštinskih policajaca su sproveda istragu i izvestili da je uništeno trinaest straćara. Članovi jedinice za krizne situacije kancelarije guvernera Istanbula potvrdili su da je odron prouzrokovan eksplozijom metana. Pokrenuti su krivični postupci protiv gradonačelnika Ümraniye i Istanbula jer nisu naložili rušenje nezakonito izgrađenih straćara oko deponije i jer nisu rekonstruisali deponiju ili naložili njeno zatvaranje, uprkos zaključcima veštaka u izveštaju od 7. maja 1991. godine. Obojica su proglašeni krivim za „nesavesno obavljanje službene dužnosti“, izrečena im je novčana kazna u iznosu od 160.000 turskih lira (TRL) i osuđeni su na minimalnu tromesečnu kaznu zatvora propisanu članom 230 Krivičnog zakonika. Njihove su kazne kasnije preinačene u novčane, a njihovo je izvršenje suspendovano.

Podnosilac predstavke je podneo zahtev za naknadu štete Upravnom sudu zbog smrti svojih srodnika i gubitka imovine. Taj je sud 1996. utvrdio neposrednu uzročno-posledičnu vezu između nesreće i nemara vlasti. Nakon gotovo pet godina postupka, podnosiocu predstavke i njegovoj deci je dosuđeno 100.000.000 TRL na ime nematerijalne štete (približno €2.077 u to vreme), i 10.000.000 TRL na ime materijalne štete (približno €208 u to vreme). Međutim, ovi iznosi im još nisu bili isplaćeni u vreme postupka pred Evropskim sudom za ljudska prava. Domaći sud je odbio da razmotri dosuđivanje naknade za uništenje kuće jer je podnosilac predstavke nakon nesreće dobio subvencionisani stan pod povoljnim uslovima. Osim toga je odbio njegov zahtev za naknadu za belu tehniku jer se smatralo da u kući nije bilo ni vode ni struje.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 2, člana 6, st. 1 i članova 8 i 13 Konvencije, kao i člana 1 Protokola br. 1.

Veće Suda je u odluci od 18. juna 2002 utvrdilo da su prekršeni član 2 Konvencije i član 1 Protokola br. 1. Predmet je na zahtev tužene države upućen Velikom veću.

Član 2

Sud je smatrao da je član 2 primenjiv i ponovio da se odredbe Konvencije moraju tumačiti kao pozitivna obaveza države da obezbedi praktične i delotvorne mere zaštite, uključujući pravo javnosti na informacije potrebne za zaštitu prava na život.

S obzirom na to da su domaći organi odbili da se bave operativnim rizicima naglašenim u izveštaju veštaka iz 1991. godine ili da obeshrabre život u blizini deponija otpada ili obaveste stanovnike o rizicima, bili su u obavezi prema članu 2 Konvencije da preduzmu preventivne operativne mere potrebne i dovoljne da zaštite te pojedince. Ova obaveza je bila posebno važna s obzirom na to da su organi vlasti napravili deponiju i odobrili njeno poslovanje, čime su stvorili rizik o kojem je reč. Međutim, gradsko veće Istanbula nije preduzelo potrebne hitne mere.

Država je tvrdila da je podnosilac predstavke postupao nezakonito jer se uselio u nezakonito sagrađenu stračaru u blizini deponije. Sud je, međutim, konstatovao da je, uprkos zabranama u urbanističkim propisima, država svojom doslednom politikom prema siromašnim četvrtima u stvari implicitno dozvoljavala razvoj takvih područja. Podnosilac predstavke i njegovi bliski srodnici su živeli potpuno

neometano u svojoj kući od 1988. do nesreće. Takođe se činilo da su organi naplaćivali porez na imovinu podnosiocu predstavke i drugim stanovnicima siromašnih kvartova i pružali im javne usluge, koje su naplaćivali. Država stoga nije mogla da tvrdi da je oslobođena odgovornosti zbog nemara ili nepažnje žrtava. Pored toga, država nije obavestavala stanovnike o rizicima sa kojima se suočavaju jer žive pored deponije.

Sud je smatrao da je važeći regulatorni okvir manjkav budući da su organi dozvoljavali rad deponije bez koherentnog nadzornog sistema. Stoga je Sud utvrdio da je došlo do povrede materijalnog aspekta člana 2.

Sud je zatim prešao na procenu delotvornosti istrage nakon nesreće. Države moraju da obezbede adekvatan odgovor, sudski ili neki drugi, kako bi se valjano primenjivao okvir za zaštitu prava na život i kaznile povrede tog prava. Član 2 iziskuje nezavisnu i nepristrasnu istragu koja ispunjava minimalne standarde delotvornosti. Ova istraga mora biti u stanju da obezbedi primenu krivičnih sankcija u slučajevima ukoliko to opravdavaju njeni nalazi. Vlasti moraju da deluju savesno i brzo kako bi istražile okolnosti i identifikovale sve uključene državne službenike. Članom 2 se ne garantuje pravo na krivično gonjenje ili osudu trećih strana, niti da će svi krivični postupci rezultirati osudom. Ipak, domaći sudovi nikako ne bi smeli da dozvole da dela u kojima je došlo do ugrožavanja života prolaze nekažnjena. Ovo je od ključnog značaja za održavanje poverenja javnosti i obezbeđivanje poštovanja vladavine prava, kao i sprečavanje utiska da se nezakonita dela tolerišu ili da postoji zavera. Zadatak Suda je da proceni da li se može smatrati da su sudovi podvrgnuli predmet pažljivoj analizi, tako da postojeće odvrćuće dejstvo pravosudnog sistema i značaj uloge koju on treba da ima u sprečavanju kršenja prava na život ne budu dovedeni u pitanje.

Jedini cilj krivičnih postupaka u ovom predmetu bio je da se utvrdi da li se vlasti mogu smatrati odgovornim za „nesavesno obavljanje službene dužnosti“ iz člana 230 Krivičnog zakonika, odredbi koja se ni na koji način ne odnosi na radnje koje ugrožavaju život ili na zaštitu prava na život u smislu člana 2. Pored toga, gradonačelnici su bili osuđeni na minimalne novčane kazne, čime je ignorisana ozbiljnost smrtnih slučajeva. Presuda iz 1996. godine nije odgovorila na pitanje potencijalne odgovornosti vlasti za smrt bliskih srodnika podnosioca predstavke.

Dakle, sudski odgovor nije osigurao odgovornost niti odvratio od sličnog ugrožavanja života u budućnosti. Sud je stoga smatrao da je takođe došlo do povrede procesnog aspekta člana 2 zbog nedovoljne istrage smrtnih slučajeva bliskih srodnika podnosioca predstavke.

Član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju

Sud je pojasnio da izraz „imovina“ u članu 1 Protokola br. 1 ima sopstveno značenje koje nije ograničeno na posedovanje fizičkih stvari i ne zavisi od definicije u domaćem pravu. Pojam „imovina“ može obuhvatati i sredstva ili potraživanja ako podnosilac predstavke može razumno da očekuje da će uživati pravo na imovinu.

Straćara podnosioca predstavke izgrađena je u suprotnosti sa urbanističkim propisima na zemljištu koje pripada državi. Postojala je nesuglasica o tome da li podnosilac predstavke ima „imovinu“ u smislu člana 1 Protokola br. 1. Podnosilac predstavke je tvrdio da je mogao da preduzme korake kako bi stekao vlasništvo nad zemljištem, ali je Sud smatrao da je ova tvrdnja spekulativna jer nije bilo detaljnih informacija o tome da li je to područje bilo obuhvaćeno planom sanacije siromašnih kvartova ili da li je podnosilac predstavke ispunjavao formalne zahteve za prenos zemljišta. Podnosilac je priznao da nije preuzeo administrativne korake kako bi stekao zemljište, te Sud nije mogao da zaključi da bi nada koju je podnosilac predstavke polagao da će jednog dana na njega biti izvršen prenos prava vlasništva predstavljala oblik potraživanja koje bi bilo toliko utemeljeno da bi bio izvršivo pred sudom.

Međutim, tolerancija državnih vlasti prema postupcima podnosioca predstavke ukazivala je na njihovo faktičko priznanje vlasničkog interesa podnosioca predstavke nad kućom i pokretnim stvarima. Nadležni organi su bili svesni nepravilnosti gotovo pet godina. Nesigurnost stvorena u pogledu primene zakona o suzbijanju divljih naselja po svojoj prilici nije mogla da navede podnosioca predstavke da zaključi da bi se situacija u vezi s njegovom kućom verovatno mogla promeniti preko noćio. Stoga je njegov vlasnički interes nad kućom bio dovoljno prepoznat kako bi se kvalifikovao kao materijalni interes, a time i kao „imovina“ u smislu člana 1 Protokola br. 1, te ja ta odredba važila u pogledu njegove pritužbe.

Sud je ponovio da, prema članu 1 Protokola br. 1, pravo na uživanje imovine uključuje pozitivne obaveze države da zaštiti ovo pravo. Teški nemar države, koji je doveo do gubitka života, kao i uništenja kuće podnosioca predstavke, predstavljao je ne samo mešanje u pravo na imovinu, već i neuspeh države da ispuni svoju pozitivnu obavezu da ga zaštiti.

Sud je odbacio argument države da su se vlasti iz humanitarnih razloga uzdržale od uništavanja kuće podnosioca, navodno se pozivajući na „legitimni cilj“ iz stava 2 člana 1 Protokola br. 1. Kao i u slučaju povrede člana 2, pozitivna obaveza vlasti na osnovu člana 1 Protokola br. 1 je državi nametala obavezu da preduzme praktične korake kako bi sprečila uništenje kuće.

Država je tvrdila da podnosilac predstavke ne može da tvrdi da je žrtva, pošto je primio značajnu naknadu za materijalnu štetu i obezbeđen mu je subvencionisani stan. Sud se nije složio, navodeći da povoljni uslovi za stan ne predstavljaju adekvatnu naknadu za pretrpljenu štetu. Podnosilac predstavke je zadržao status žrtve jer organi vlasti nisu priznali povredu njegovih prava. Naknada dosuđena za materijalnu štetu nije isplaćena uprkos pravosnažnoj presudi, što je samo po sebi predstavljalo zadiranje u pravo na izvršenje potvrđenog imovinskopravnog zahteva, zaštićeno članom 1 Protokola br. 1.

Stoga je Sud zaključio da je prekršen član 1 Protokola br. 1.

Član 13

Sud je utvrdio da pravo na život nije adekvatno zaštićeno krivičnim postupcima, uprkos tome što su u zvaničnim istragama utvrđene činjenice i identifikovani odgovorni. Sud je pored toga kritikovao nedelotvornost postupka za naknadu štete jer dodeljeni iznosi nikada nisu isplaćeni.

Podnosilac predstavke se nije mogao smatrati krivim za neizvršenje odluke o naknadi s obzirom na dugotrajni postupak pred upravnim sudom i nepostojanje zatezne kamate na iznos dodeljen za nematerijalnu štetu. Sud smatra da je blagovremena isplata naknade od suštinskog značaja za neki pravni lek prema članu 13. Stoga je zaključio da je došlo do povrede člana 13 u vezi sa pritužbom o kršenju člana 2.

Podnosilac predstavke je dobio naknadu za uništenje pokućstva, osim za belu tehniku. Međutim, odluka o naknadi je odložena, a naknada nikada nije isplaćena. Stoga mu je uskraćen delotvorni pravni lek zbog navodnog kršenja člana 1 Protokola br. 1. Sud je zaključio da je zato došlo do povrede člana 13 u vezi sa pritužbom o kršenju člana 1 Protokola br. 1.

Član 6, st. 1 i član 8

Imajući u vidu zaključke do kojih je već došao, Sud je smatrao da nije potrebno da ispita navode o povredi člana 6. st. 1 i člana 8.

Član 41

Sud je odlučio da podnosiocu predstavke dosudi 2.000 USD (u odgovarajućem iznosu za nadoknadu troškova sahrane), €45.250 evra na ime nematerijalne

štete i €16.000 na ime sudskih troškova i izdataka (umanjeno za €3.993,84 koje je već primio od Saveta Evrope kao pravnu pomoć). Sud je na ime nematerijalne štete takođe dosudio po €33.750 evra svakom od odraslih sinova podnosioca predstavke.

Država je prekršila član 8 jer podnosiocu predstavke nije obezbedila delotvoran i dostupan postupak za pristup informacijama o mogućem efektu testiranja hemijskog oružja na zdravlje

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU ROCHE PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavka br. 32555/96)

Izrečena 19. oktobra 2005. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke rođen je 1938. godine i živeo je u Lenkeširu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Godine 1953. se pridružio britanskoj vojsci, a otpušten je 1968. iz razloga koji nisu povezani sa njegovim predmetom pred Evropskim sudom za ljudska prava.

U Ustanovi za hemijsku i biološku odbranu u mestu Porton Daun (*Porton Down*), osnovanoj tokom Prvog svetskog rata, su sprovedena istraživanja o hemijskom oružju, uključujući testove na ljudima i životinjama. Vojnici koji su učestvovali u testovima primali su dodatne plate. Podnosilac predstavke je učestvovao u testovima u Portonu Daunu; njegovo učešće u julu 1963. je bilo nesporno dok je učešće 1962. godine bilo sporno.

Podnosilac predstavke je tvrdio da je pozvan u Porton Daun u proleće 1962. godine, da je podvrgnut lekarskom pregledu, da je više puta ulazio u zapečaćenu, neprovetrenu sobu, da mu je nanošen iperit po koži i da nije valjano upozoren o zdravstvenim posledicama. Vratio se u svoj odred a da nije prethodno podvrgnut lekarskom pregledu.

Godine 1987. mu je utvrđen visok krvni pritisak, a zatim je oboleo od hipertenzije, hronične opstruktivne bolesti disajnih puteva (bronhitisa) i bronhijalne astme. Nije radio od 1988. godine i bio je registrovan kao invalid. Tvrdio je da su njegovi zdravstveni problemi rezultat učešća u testovima sa iperitom i nervnim gasovima koji su se sprovodili 1962. i 1963. godine.

Svoju je tvrdnju potkrepio memorandumom iz 1989. godine i zaključkom Tribunala za žalbe na penzije (*Pensions Appeal Tribunal, PAT*) iz 2004. godine. Država je osporavala njegovo učešće 1962. godine, navodeći da za tu godinu ne postoji evidencija. Evidencija za 1963. godinu je, međutim, postojala a država je objasnila

da su te godine učesnici praćeni pre i posle testova, da su sobe bile provetravane, da su doze bile male i bezbedne a testiranje pažljivo planirano i kontrolisano.

Podnosilac predstavke je od 1987. godine sa ograničenim uspehom tražio pristup svojom vojnom dosijeu preko medijskih i političkih kanala, uključujući štrajk glađu u Portonu Daunu. Godine 1991. je podneo zahtev za vojnu penziju, ali je državni sekretar odbio njegov zahtev jer nije dokazao uzročno-posledičnu vezu između testova i svog zdravstvenog stanja. Podnosilac nije izjavio žalbu na ovu odluku.

Godine 1994. je zapretio da će pokrenuti postupak za sudsku reviziju, zbog, između ostalog, nemara Ministarstva odbrane. Državni sekretar je 3. avgusta 1995. godine izdao uverenje u skladu sa članom 10 Zakona o krunskom postupku iz 1947. godine, kojim je zapravo blokirao sve postupke u vezi sa događajima pre 1987. godine ali je licu o kome je reč omogućavao da podnese zahtev za vojnu penziju.

Podnosilac predstavke je izjavio žalbu PAT-u novembra 1998. Podneo je zahtev za obelodanjivanje službenih informacija prema Pravilniku PAT-a kako bi PAT mogao da odluči da li je njegova bolest prouzrokovana ili pogoršana testovima gasa u Portonu Daunu. PAT je februara 2001. naložio Ministarstvu odbrane da obelodani određene kategorije dokumenata, a određeni dokumenti su obelodanjeni 2001. i 2002. godine.

Oslanjajući se na izveštaj veštaka, PAT je 14. januara 2004. zaključio da nema dokaza koji povezuju izloženost [podnosioca predstavke] ijednom gasu sa njegovim trenutnim stanjem. Međutim, PAT je takođe smatrao da su „teškoće“ koje je podnosilac predstavke imao u pribavljanju dokumentacije koje je PAT pribavio „zabrinjavajuće“.

Podnosilac predstavke je 11. maja 2004. podneo zahtev za izjavljivanje žalbe Višem sudu. Dana 8. oktobra 2004. godine, Viši sud je odobrio zahtev i predmet vratio PAT-u na dalje postupanje. PAT i dalje nije bio odlučio o tom predmetu u vreme postupka pred Sudom.

Od 1998. godine postoji sistem koji učesnicima testova u Portonu Daunu omogućuje da dobiju sažetak rezultata svojih testiranja i uvid u originalne dokumente u Portonu Daunu. Pored toga, 2001. je uspostavljen Program medicinske procene dobrovoljaca u Portonu Daunu kako bi se istražili zdravstveni problemi učesnika. U njegovom izveštaju objavljenom aprila 2004. godine se

zaključuje da: „ne postoji klinički dokaz koji bi podržao hipotezu da je učešće u testovima u Porton Daunu proizvelo bilo kakve dugoročne neželjene zdravstvene posledice ili neobične obrasce bolesti u poređenju sa onima u opštoj populaciji iste starosti“.

Država je aprila 2005. godine obelodanila još 11 dokumenata, od kojih osam koje podnosilac predstavke prethodno nije video.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da je uverenje koje je izdao državni sekretar na osnovu člana 10 Zakona iz 1947. godine predstavljalo kršenje njegovog prava na imovinu zajemčeno članom 1. Protokola br. 1, kao i njegovog prava na pristup sudu iz člana 6 st. 1, člana 13 i člana 14. Podnosilac predstavke se takođe žalio da mu je uskraćen adekvatan pristup informacijama u vezi sa testovima kojima je bio podvrgnut u Portonu Daunu, protivno članovima 8 i 10 Konvencije.

Član 6, st. 1

Podnosilac predstavke je tvrdio da je uverenje izdato u skladu sa članom 10 Zakona iz 1947. godine predstavljalo procesnu prepreku zbog koje mu je onemogućeno da realizuje pravo na tužbu koje je smatrao da ima na osnovu Zakona iz 1947. godine, nakon što je pretrpeo značajnu štetu. Sud se nije složio, ističući da se član 10 mora tumačiti u okviru svog konteksta i namere zakonodavca, usmerene na isključenje odgovornosti Krune i omogućavanje dodele penzije, pri čemu uverenje državnog sekretara služi samo kako bi se potvrdilo da su povrede rezultat službe i time olakša pristup tom programu. Ovo je bilo osmišljeno kako bi se umesto prava tužbu za naknadu štete uspostavio sistem za dodelu penzija ljudima koji su pretrpeli povrede tokom službe a koji ne obuhvata načelo krivice.

Sud je shodno tome utvrdio da podnosilac predstavke po domaćem pravu nije imao građansko pravo koje bi omogućilo primenu člana 6, st. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Imovinski interes u smislu potraživanja predstavlja imovinu samo ako ima dovoljno osnova u nacionalnom pravu, uključujući ustaljenu sudsku praksu. Podnosilac je tvrdio da ima „imovinu“ na istim osnovama kao što je imao i „građansko pravo“ prema članu 6, st. 1. Sud je smatrao da podnosilac nema „imovinu“ u smislu člana 1 Protokola br. 1.

Član 14

Sud je zaključio da podnosilac predstavke nije imao “građansko pravo” ili “imovinu” prema članu 6, st. 1 odnosno članu 1 Protokola br. 1, te da član 14 nije primenljiv u vezi sa bilo kojim od njih.

Član 13

Pritužbe podnosioca predstavke o povredi člana 6, st. 1 i člana 1 Protokola br. 1 bile su usmerene protiv člana 10 Zakona iz 1947. godine. Članom 13 se ne jemči pravni lek za osporavanje primarnog zakonodavstva neke države zato što je u suprotnosti s Konvencijom. Stoga je Sud zaključio da nije prekršen član 13.

Član 8

Sud je utvrdio da je neizvesnost podnosioca predstavke u vezi s tim da li je bio izložen riziku zbog učešća u testovima sprovedenim u Portonu Daunu mogla razumno da izazove značajnu anksioznost i stres. Pošto je pristup informacijama o rizicima izloženosti bio povezan sa privatnim životom podnosioca predstavke, član 8 je bio primenljiv.

Sud je smatrao da država ima pozitivnu obavezu da obezbedi “delotvoran i pristupačan postupak” koji omogućava podnosiocu predstavke pristup “svim relevantnim i odgovarajućim informacijama” koje bi mu omogućile da proceni sve rizike kojima je bio izložen tokom učešća u testovima. Međutim, različita “medicinska” i “politička” sredstva dostupna u slučaju podnosioca su dovela samo do delimičnog otkrivanja tih informacija.

Kada je reč o sistemu uvedenom 1998. godine, Sud je podsetio na teškoće koje su vlasti imale, čak i u sudskom kontekstu pred PAT-om, da obezbede evidenciju po nalogu predsednika PAT-a. To ukazuje na poteškoće u ostvarivanju detaljnog i strukturiranog pristupa podacima, otklanjajući mogućnost da osoba koja je bila u Portonu Daunu ima pristup podacima koji se tamo nalaze a koji bi joj omogućili da dođe do svih relevantnih i dostupnih podataka.

Na kraju, Program medicinske procene dobrovoljaca u Porton Daunu je obuhvatao samo 111 učesnika i nije postojala kontrolna grupa, dok je 3.000 vojnika učestvovalo u testovima nervnog gasa a njih 6.000 u testovima iperita, a neki su bili uključeni u obe vrste testiranja. Potpuna epidemiološka studija nije započela sve do 2003. godine i nije bila završena do trenutka kada je Sud izrekao presudu.

Sud je u takvim okolnostima stao na stanovište da Ujedinjeno Kraljevstvo nije ispunilo svoju pozitivnu obavezu da obezbedi delotvoran i pristupačan postupak koji omogućava podnosiocu pristup svim relevantnim i odgovarajućim informacijama koje bi mu omogućile da proceni sve rizike kojima je bio izložen tokom svog učešća u testovima. Stoga je zaključio da je prekršen član 8.

Član 10

Iako je podnosilac predstavke priznao da Sud obično razmatra ova pitanja u kontekstu člana 8, tvrdio je da je pravo na pristup informacijama važan i sastavni deo zaštite iz člana 10. Sud je zaključio da sloboda primanja informacija zabranjuje nekoj državi da spreči nekoga da prima informacije koje drugi žele da saopšte. Ova sloboda ne nameće državi pozitivnu obavezu da u predmetima kao što je ovaj deli informacije na sopstvenu inicijativu. Dakle, nije došlo do zadiranja u pravo podnosioca predstavke na primanje informacija na način na koji je zaštićeno članom 10.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio €8.000 na ime nematerijalne štete i €47.000 na ime sudskih troškova i izdataka.

Rumunski organi nisu prekršili član 1 Protokola br. 1 što su potvrdili novčanu kaznu i konfiskaciju novca koji je preduzeće za sakupljanje i reciklažu starog gvožđa zaradilo u periodu kada je radilo bez dozvole, pri čemu je Sud opisao zaštitu životne sredine kao „sve važniji faktor koji treba uzimati u obzir“

PRESUDA U PREDMETU S.C. FIERCOLECT IMPEX S.R.L. PROTIV RUMUNIJE

(Predstavka br. 26429/07)

Izrečena 13. decembra 2016. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo društvo sa ograničenom odgovornošću sa sedištem u Klužu, koje se bavilo sakupljanjem i reciklažom starog gvožđa.

Preduzeće koje je podnelo predstavku je zakonom bilo obavezano da poseduje dozvolu za rad i ekološku dozvolu da bi moglo da obavlja svoju delatnost. Januara 2005. godine je podnelo zahtev za produženje dozvola, koje su isticale 7. marta 2005. godine.

Vlasti su ga obavestile da se po novim propisima smatra da njegova delatnost ima značajan uticaj na životnu sredinu i da bi stoga trebalo da postupi po propisanom postupku licenciranja. Preduzeće koje je podnelo predstavku je, stoga, dostavilo dodatnu dokumentaciju koja su mu organi zatražili. Nova ekološka dozvola mu je izdata 24. marta 2005. godine, a nova dozvola za rad 14. aprila 2005. godine.

Preduzeće koje je podnelo predstavku je nastavilo da radi tokom perioda između isteka dozvole za rad 7. marta i njenog produženja 14. aprila 2005. godine.

Finansijska inspekcija u Klužu je preduzeću koje je podnelo predstavku 6. maja 2005. godine nakon inspekcije izrekla novčanu kaznu u iznosu od €694 i naložila konfiskaciju €21.347, koliko je na tržištu vredelo staro gvožđe koje je preduzeće prikupilo za reciklažu u periodu od 8. marta do 14. aprila 2005. godine.

Preduzeće koje je podnelo predstavku je stoga pokrenula dva postupka pred domaćim sudovima, žaleći se na kašnjenje u izdavanju relevantnih ekoloških i radnih dozvola, zbog čega je određeni period moralo da radi bez dozvole.

U prvom postupku, protiv Finansijske inspekcije, je žalba preduzeća koje je podnelo predstavku avgusta 2005. godine odbijena kao neosnovana. U drugom (upravnom) postupku, preduzeće koje je podnelo predstavku je tužilo nadležnu ekološku agenciju za naknadu štete koje je pretrpelo zbog zakasnelog izdavanja dozvole.

Ovaj je postupak na kraju okončan februara 2007. odbijanjem žalbe zbog pogrešne primene prava koju je bilo izjavilo preduzeće koje je podnelo predstavku. Upravni organi su naročito utvrdili da je preduzeće koje je podnelo predstavku, a za koje su nadležni organi smatrali da ima značajan uticaj na životnu sredinu, trebalo da obustavi rad dok ne dobije zakonom propisane dozvole i da tek tada pokrene postupak za naknadu štete.

2. Odluka Suda

Preduzeće koje je podnelo predstavku se žalilo da je iznos novca koji mu je konfiskovan, pored novčane kazne, prekomeran i da su vlasti odgovorne za to što je moralo da radi bez dozvole jer mu nisu na vreme izdale potrebne dozvole. Time su prekršena njegova prava zajamčena članom 1 Protokola br. 1 Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Član 1 Protokola br. 1 sadrži tri zasebna pravila. Prvo pravilo, utvrđeno u prvoj rečenici prvog stava, uopšteno je po svojoj prirodi i ono izražava načelo neometanog uživanja imovine. Drugo pravilo, koje je sadržano u drugoj rečenici prvog stava, odnosi se na lišenje imovine i podvrgava ga određenim uslovima. Treće pravilo, koje je iskazano u drugom stavu, priznaje da države imaju pravo, između ostalog, da regulišu upotrebu imovine u skladu sa opštim interesom.

Međutim, ova tri pravila nisu nepovezana. Sud je utvrdio da je došlo do nespornog zadiranja u pravo preduzeća koje je podnelo predstavku na mirno uživanje imovine, ali je morao da utvrdi da li je ta mera obuhvaćena prvim ili drugim stavom člana 1 Protokola br. 1. Sud je ponovio da mera konfiskacije, čak i ona koja obuhvata lišenje imovine, predstavlja regulisanje upotrebe imovine u smislu drugog pasusa.

Sud je zaključio da je zadiranje u pravo preduzeća koje je podnelo predstavku na mirno uživanje imovine bilo zakonito (tj. propisano zakonom) i težilo ostvarenju legitimnog cilja uređenja uslova pod kojima se obavljaju delatnosti koje utiču na životnu sredinu.

Sud je konstatovao da je potrebno ostvariti „pravičnu ravnotežu“ između zahteva opšteg interesa zajednice i zahteva za zaštitu osnovnih prava pojedinca. Smatrao je da konfiskacija nezakonito pribavljenih prihoda kao sankcija, pored novčane kazne, nije nesrazmerna, jer njome preduzeću koje je podnelo predstavku nije nametnut „individualni i prekomerni teret“.

Štaviše, zaštita životne sredine i dalje predstavlja stalni interes javnosti, a samim time i javnih vlasti. Sud je stao na stanovište da zaštita životne sredine predstavlja „sve važniji faktor koji treba uzimati u obzir“ prilikom ostvarenja ove pravične ravnoteže te da finansijskim imperativima ne bi trebalo davati prioritet nad zaštitom životne sredine, posebno kada je država to propisala zakonom. Sud je objasnio da javne vlasti moraju da intervenišu u odgovarajućem trenutku kako bi obezbedile da zakonske odredbe usvojene radi zaštite životne sredine nisu potpuno nedelotvorne.

ozvole iako se smatralo da ta delatnost ima značajan uticaj na životnu sredinu. Moglo je da pita vlasti šta da radi i trebalo je da obustavi rad dok ne dobije potrebne dozvole a zatim da pokrene postupak za naknadu sve štete, kao što su domaći sudovi naveli.

Sud je konstatovao da pitanje da li takvo ponašanje treba kazniti finansijskom sankcijom sa odvrćućim dejstvom, kao što su novčana kazna i konfiskacija nezakonito pribavljenih prihoda, potpada pod široko polje slobodne procene države u oblasti zaštite životne sredine.

Izrečene finansijske nisu bile prekomerne: omogućavanje preduzeću da zadrži prihode ostvarene tokom relevantnog perioda bi podstaklo druge komercijalne subjekte da obavljaju delatnost bez poštovanja relevantnih zakonskih odredbi, posebno onih koje za cilj imaju zaštitu životne sredine.

Za razliku od druge sudske prakse, gde je Sud smatrao kumulativni efekat novčane kazne i mere konfiskacije nesrazmernim, zakonodavstvom u ovom predmetu nije bila propisana konfiskacija iznosa koji nije povezan sa težinom krivičnog dela, već konkretno dobiti ostvarene tokom perioda kada je preduzeće poslovalo bez relevantnih dozvola.

Stoga je Sud jednoglasno utvrdio da nije došlo do kršenja člana 1. Protokola br. 1.

Krivična osuda za klevetu direktora preduzeća za vodosnabdevanje zbog izjava koje je dao o kvalitetu vode u lokalnom području i radu inspektora bila je protivna članu 10

PRESUDA U PREDMETU ŠABANOVIĆ PROTIV CRNE GORE I SRBIJE

(Predstavka br. 5995/06)

Izrečena 31. maja 2011. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo crnogorski državljanin koji je živio u Herceg Novom.

U jednom crnogorskom dnevnom listu je 6. februara 2003. objavljen članak u kojem se tvrdilo da je voda u području Herceg Novog „puna bakterija“ a na osnovu izveštaja sačinjenog na zahtev glavnog državnog inspektora za vodu. Podnosilac predstavke, direktor javnog preduzeća za vodosnabdevanje i član opozicione političke stranke u to vreme, odmah je održao konferenciju za novinare na kojoj je negirao te navode, tvrdeći da je sva voda iz česme filtrirana i bezbedna za javnu upotrebu. Takođe je izjavio da glavni inspektor promovise interese dva privatna preduzeća koja su već dobila dozvolu da razviju dodatne izvore vode i da dobija naloge od Demokratske partije socijalista, glavnog partnera u vladajućoj koaliciji u to vreme.

Inspektor za vodu je pokrenuo postupak za klevetu protiv podnosioca predstavke, kog je sud 4. septembra 2003. godine oglasio krivim za davanje neistinitih izjava koje su narušile čast i ugled inspektora. Osuđen je na uslovnu kaznu zatvora u trajanju od tri meseca. Domaći sudovi su odbili zahtev podnosioca predstavke da pročitaju novinski članak u kojem su iznete tvrdnje o zagađenoj pijaćoj vodi, smatrajući da to nije relevantno i da bi takav korak samo odložio postupak. Tu je odluku potvrdio apelacioni sud u novembru 2005. godine.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 10 i osudu za klevetu zbog izjava koje je dao na konferenciji za novinare februara 2003. godine.

Član 10

Budući da se ceo krivični postupak protiv podnosioca predstavke vodio isključivo pred crnogorskim sudovima, Sud je odlučio da odbaci deo njegove pritužbe u odnosu na Srbiju.

Osuda za klevetu predstavljala je zadiranje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Bila je zasnovana na Krivičnom zakoniku Republike Crne Gore, „propisana zakonom“ i težila ostvarenju „legitimnog cilja“, zaštiti ugleda drugih. Sudu je preostalo da razmotri da li je ovo zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu.

Sud je utvrdio da je potpuno razumljivo da je podnosilac predstavke, kao direktor javnog preduzeća za vodosnabdevanje, smatrao da je njegova dužnost da odgovori na tvrdnje u medijima da je pijaća voda u području Herceg Novog zagađena, kako bi obavestio javnost da je voda filtrirana i bezbedna za upotrebu. Njegove primedbe su predstavljale robusno pojašnjenje pitanja od velikog javnog značaja; one nisu predstavljale bezrazložan napad na privatni život inspektora za vodu, već kritiku njega u službenom svojstvu. Uistinu, domaći su sudovi su zauzeli prilično restriktivan pristup ovom pitanju, jer nisu uspjeli da smeste njegove komentare u širi kontekst opšte debate u štampi o kvalitetu pijaće vode u tom području.

Sud je konstatovao da za takva ograničenja nema mnogo prostora u debatama od javnog interesa, te je zaključio da zadiranje u slobodu izražavanja podnosioca predstavke nije bilo neophodno u demokratskom društvu i da je prekršen član 10. Sud je takođe sa zabrinutošću konstatovao da je podnosilac predstavke dobio uslovnu kaznu zatvora za klevetu, sankciju koju je, čak i ako nije stvarno izvršena, Savet Evrope pozvao svoje članice da ukinu bez odlaganja.

Član 41

Sud je odbacio zahtev podnosioca za pravično zadovoljenje na osnovu člana 41, jer je podnet nakon isteka roka.

Sud je predmet proglasio neprihvatljivim prema članu 2 jer podnositeljka predstavke nije dokazala uzročno-posledičnu vezu između emisija iz fabrike i raka od kojeg je obolela

ODLUKA U PREDMETU SMALTINI PROTIV ITALIJE

(Predstavka br. 43961/09)

Usvojena 24. marta 2015. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1954. godine i živela je u Tarantu. Preminula je 21. decembra 2012. godine, ali su njen suprug i deca nastavili postupak koji je bila pokrenula.

Ilva, kompanija za proizvodnju i preradu čelika, se suočavala sa problemima vezanim za uticaj emisija iz njene čeličane u Tarantu na životnu sredinu. Protiv njenih direktora su u nekoliko navrata vođeni pravni postupci, a u nekim slučajevima su i osuđeni.

Podnositeljki predstavke je 12. septembra 2006. dijagnostikovana leukemija. Pokrenula je postupak protiv jednog od menadžera Ilve, tvrdeći da je njeno stanje prouzrokovano zagađenjem vazduha iz fabrike. Izjavila je da se broj smrtnih slučajeva od raka povećao u regionu Taranto zbog tih emisija i ukazala je na prethodne osuđujuće presude protiv direktora.

Javni tužilac je 10. septembra 2007. godine zatražio od sudije za preliminarnu istragu da obustavi postupak, tvrdeći da nije utvrđena uzročno-posledična veza između štetnih emisija i stanja podnositeljke predstavke.

Sudija za preliminarnu istragu je 23. aprila 2008. godine odbio zahtev za obustavu postupka i naložio izradu hematološkog izveštaja kako bi se utvrdili uzroci bolesti podnositeljke predstavke i moguća povezanost zagađenja i njenog stanja.

Veštaci su utvrdili da je učestalost leukemije u starosnoj grupi podnositeljke predstavke u regionu Taranto bila na istom nivou kao i u drugim regionima Italije. Stoga, iako su konstatovali da su zagađujuće emisije iz Ilvine fabrike zaista imale posledice po zdravlje, veštaci su isključili postojanje uzročno-posledične veze između tih emisija i leukemije podnositeljke predstavke a na osnovu dostupnih naučnih podataka.

Istražni sudija je 19. januara 2009. obustavio postupak zbog datih mišljenja veštaka. Podnositeljka predstavke je preminula 21. decembra 2012. godine od meningitisa, koji nije mogao biti lečen zbog imunodeficijencije koju je izazvao rak od kojeg je bolovala.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je povređeno njeno pravo na život zajemčeno članom 2 Konvencije zbog utvrđene uzročno-posledične veze između štetnih emisija iz Ilvine fabrike i razvoja njenog raka.

Član 2

Sud je razmotrio pozitivnu obavezu države u smislu člana 2 a u kontekstu opasnih aktivnosti, pri čemu je naglasio da je potrebno ostvariti ravnotežu između zdravstvenog i ekološkog nadzora i ekonomskog rasta.

Sud je primetio da se podnositeljka predstavke nije žalila da domaći organi nisu preduzeli zakonodavne i upravne mere kako bi zaštitili njeno pravo na život. već da nisu utvrdili postojanje uzročno-posledične veze između zagađujućih emisija iz Ilvine fabrike i njene bolesti.

Stoga je na Sudu bilo da analizira poštovanje prava na život podnositeljke predstavke u skladu sa procesnim aspektom člana 2. Pitanje je bilo da li su nacionalni sudovi podvrgnuli ovaj predmet temeljnom ispitivanju koje iziskuje član 2. Bilo je neophodno proceniti da li su sudski organi u kontekstu utvrđenog postupka valjano klasifikovali predmet ili su, naprotiv, imali dovoljno elemenata koji dokazuju postojanje uzročno-posledične veze između štetnih emisija koje je proizvodila Ilva i bolesti podnositeljke.

Sud je primetio da, prema izveštajima veštaka koje su razmotrili domaći sudovi, učestalost leukemije nije bila veća u regionu Taranto nego u drugim regionima Italije. Takođe je utvrđeno da ujednačeno pogađa žene u celom regionu, uz povećanje u određenim oblastima, ali ne i u Tarantu. Stoga nije mogla biti utvrđena nikakva uzročno-posledična veza. Sud je takođe napomenuo da je podnositeljka predstavke imala koristi od kontradiktornog postupka tokom kojeg su sprovedene istrage na njen zahtev, premda bez uspeha.

Po mišljenju Suda, podnositeljka predstavke nije dokazala da vlasti nisu ispunile svoju obavezu da zaštite njeno pravo na život u skladu sa procesnim aspektom

člana 2 u svetlu naučnih podataka dostupnih u vreme događaja i bez prejudiciranja nalaza budućih naučnih istraživanja.

Sud je stoga odbacio predstavku kao očigledno neosnovanu.

Kontinuirano korišćenje groblja je zagađivalo zemljište podnosioca predstavke, protivno domaćim zdravstvenim propisima i njegovim pravima zajemčenim članom 8

PRESUDA U PREDMETU SOLYANIK PROTIV RUSIJE

(Predstavka br. 47987/15)

Izrečena 10. maja 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1967. godine i živeo je u Vladivostoku. Bio je vlasnik kuće i pripadajuće parcele koja se nalazila u blizini groblja Ljesnoje. Na parceli se nalazio bunar, koji je bio jedini izvor pijaće vode za podnosioca predstavke.

Groblje se od 1991. godine širilo prema kući podnosioca predstavke, a 1995. je nakon lokalnih žalbi usvojen ukaz o zatvaranju groblja. Smatralo se da je groblje puno i da bi njegovo dalje korišćenje bilo protivno zdravstvenim propisima.

Godine 2009. je u izveštaju o zemljištu podnosioca predstavke, koji je samostalno naručila Regionalna agencija za zaštitu potrošača (*Consumer Protection Agency*, u daljem tekstu CPA), navedeno da je kvalitet pijaće vode loš i da postoje nezakonite koncentracije hlorida u tlu, pri čemu je groblje navedeno kao mogući uzrok ovog problema.

Podnosilac predstavke se 2010. godine požalio CPA da su sahrane ponovo počele 2009. i 2010. godine. Vlasti su izdale gradskoj službi za sahrane tri opomene zbog toga što nije pripremila predlog za obeležavanje sanitarne zaštitne zone od 500 metara oko groblja Ljesnoje. CPA je takođe pokrenula postupak protiv službe za sahrane i gradske administracije a u skladu sa Zakonom o upravnim prestupima.

Podnosilac predstavke je dostavio tri stručna izveštaja iz 2009, 2012. i 2013. godine u kojima je bilo navedeno da su zemljište na njegovoj parceli i voda u bunaru zagađeni do "izuzetno opasnog nivoa". Naime, u izveštaju iz 2012. godine je navedeno da su u tlu prisutni prekomerni nivoi hemikalija, bakterija i parazita, dok je u izveštaju iz 2013. godine utvrđeno da je njegova kuća samo 77,1 metar udaljena od groblja, što je u suprotnosti sa relevantnim zdravstvenim propisima.

Lokalni sudovi su 2013. godine utvrdili da se sahrane obavljaju u suprotnosti sa zdravstvenim propisima i naložili gradskoj skupštini da do 31. decembra 2014.

godine uspostavi sanitarno-zaštitnu zonu. Međutim, sudovi su takođe odbili zahtev podnosioca predstavke da se obustave sahrane. Ovu je odluku 2015. potvrdio Vrhovni sud. Nalog za uspostavljanje sanitarne zaštitne zone još uvek nije bio izvršen u vreme kada je Sud izrekao ovu presudu.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da je kontinuirano korišćenje groblja u blizini njegove kuće imalo za posledicu zagađenje tla i bunara, čime su prekršena njegova prava iz člana 8 Konvencije.

Takođe je tvrdio da je doživeo emocionalni stres, nesanicu i glavobolje zbog sahrana koje su se obavljale u blizini njegove kuće.

Član 8

Sud je konstatovao da ozbiljno zagađenje životne sredine može uticati na dobrobit pojedinaca i sprečiti ih da uživaju u svojim domovima na način koji negativno utiče na njihov privatni i porodični život, a da pri tom njihovo zdravlje nije ozbiljno ugroženo. Stoga je razmotrio da li su rizici kojima je podnosilac predstavke bio izložen zbog korišćenja groblja u neposrednoj blizini njegove kuće stvorili dovoljno blisku vezu sa njegovim privatnim životom i domom da bi uticali na njegov „kvalitet života“.

Iako nije bilo neposrednih dokaza o stvarnoj šteti po zdravlje podnosioca predstavke, Sud je primetio da se groblje postepeno približavalo njegovoj imovini (po evidenciji se 2019. nalazilo na udaljenosti od 34 metra) i da se njegova imovina nalazila unutar granica predložene sanitarne zaštitne zone od 2013. godine, protivno relevantnim domaćim propisima. U dostavljenim forenzičkim izveštajima je takođe bilo utvrđeno da je zemlja podnosioca predstavke zagađena do opasnog nivoa. Sud je primetio da su domaći sudovi prihvatili izveštaje iz 2012. i 2013. godine kao dokaze da je podnosilac predstavke izložen smetnjama.

Sud je stoga smatrao da je došlo do zadiranja u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog doma i privatnog i porodičnog života i da je to zadiranje dostiglo dovoljno visok stepen ozbiljnosti da aktivira primenu člana 8.

Kada je procenjivao da li je zadiranje bilo u skladu sa zakonom, Sud je ukazao na činjenicu da su nelegalne sahrane ponovo počele 2009. godine, kao i da država nije objasnila kako je proširenje groblja u skladu sa maksimalnim kapacitetom

grobља propisanim domaćim propisima. Takođe je akcenat stavio na izveštaje u kojima je utvrđeno da se groblje nagibalo prema imovini podnosioca predstavke i da je jasno navedeno kao mogući izvor zagađenja.

Štaviše, Sud je primetio da j su groblja, kao “zagađujuće aktivnosti”, morala da budu okružena sanitarno-zaštitnom zonom; međutim, gradska služba za sahrane je ignorisala opomene koje je dobila jer nije uspostavila takvu zonu. Takođe je istakao da je 2014. godine Regionalni sud u Primorsku izričito naložio gradskoj službi za sahrane i gradskoj upravi da pripreme predlog sanitarno-zaštitne zone kako bi se obezbedilo poštovanje zakona ali da je taj nalog ignorisan.

Štaviše, sudska odluka kojom se nalaže uspostavljanje sanitarno-zaštitne zone još uvek nije bila sprovedena u vreme donošenja presude; proces izrade predloga tek što je bio započeo krajem 2019. godine. Država nije pružila objašnjenje za to kašnjenje ili bilo kakve informacije o tome da li su razmatrane alternativne mere, kao što je preseljenje podnosioca predstavke ili sprovođenje dekontaminacije njegovog zemljišta.

Sud je naveo da je svestan teškoća i kašnjenja sa kojima se vlasti obično suočavaju prilikom pronalaženja relevantnih resursa i sredstava za finansiranje projekata javnih radova, kao što su groblja. Međutim, u ovom je slučaju naglasak stavio na upotrebu groblja u očiglednoj suprotnosti sa relevantnim domaćim zdravstvenim propisima i neobjašnjeno kašnjenje u sprovođenju.

Sud je stoga zaključio da se groblje koristi u očiglednoj suprotnosti sa domaćim zdravstvenim propisima, usled čega je podnosilac predstavke lišen delotvorne zaštite njegovih prava zajemčenih članom 8.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio €7.500 na ime nematerijalne štete i €7.000 na ime sudskih troškova i izdataka.

Uskraćivanje pravne pomoći i dosuđivanje nesrazmerne odštete doveli su do povrede člana 6, st. 1 i člana 10 zbog dispariteta između sredstava i resursa dvoje ekoloških aktivista s jedne i velike međunarodne korporacije s druge strane

PRESUDA U PREDMETU STEEL I MORRIS PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavka br. 68416/01)

Izrečena 15. februara 2005. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli Helen Stil (*Steel*) i David Moris (*Morris*), koji su rođeni 1965. odnosno 1954. godine i živeli u Londonu. Gospodin Moris je tokom relevantnog perioda bio nezaposlen, a gđica Stil je bila ili nezaposlena ili je zarađivala nisku platu. Oboje su bili povezani sa pokretom London Greenpeace, malom grupom koja nije bila povezana sa Greenpeace International i koja se prvenstveno borila za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja.

Pokret London Greenpeace je sredinom osamdesetih godina 20. veka pokrenuo kampanju protiv McDonald's-a. Godine 1986. je objavio letak na šest strana pod nazivom „Šta nije u redu s McDonald's-om?“, koji je distribuirao u okviru te kampanje i koji je sadržao niz optužbi protiv McDonald's-a o socijalnoj i ekološkoj šteti koju uzrokuje, zdravstvenim rizicima hrane koju proizvodi, a naročito u vezi sa reklamiranjem navodno usmerenim na decu, zloupotrebom i lošim uslovima rada.

Ova publikacija je u celosti objavljena u letku organizacije Veggies Ltd 1987. i 1988. godine. McDonald's je povukao tužbu za klevetu protiv Veggies Ltd nakon što je ova organizacija pristala da prepravi određeni deo publikacije. Pravni postupak protiv London Greenpeace-a nije mogao da se pokrene jer ova organizacija nije bila registrovana. Stoga su 20. septembra 1990. godine, korporacija McDonald's (u daljem tekstu „američki McDonald's“) i McDonald's restorani d.o.o (McDonald's Restaurants Limited, u daljem tekstu „britanski McDonald's“) podneli tužbu protiv podnosioca predstavke, tražeći odštetu za klevetu koju su navodno prouzrokovali objavljivanjem letka.

Podnosioci predstavke su poricali da su objavili letak, da reči na koje se McDonald's žali imaju značenja koja im pripisuje i da sva ili neka od značenja mogla biti klevetnička. Alternativno, tvrdili su da su reči u suštini tačne ili predstavljaju poštene komentare o činjenicama.

Podnosiocima predstavke je odbijen zahtev za pravnu pomoć, te su sami sebe zastupali tokom suđenja i žalbenog postupka, uz samo malu pomoć advokata volontera. Tvrde da ih je ozbiljno osujećivao nedostatak resursa, ne samo u pogledu pravnog savetovanja i zastupanja, već i kada je reč o administrativnim poslovima, poput fotokopiranja, hvatanja beleški, kao i praćenje, priprema i plaćanje troškova i izdataka veštaka i svedoka. McDonald's su tokom celokupnog postupka predstavljali vodeći i mlađi pravni savetnici, specijalizovani za klevetu, uz jednog a povremeno i dva advokata i druge asistente.

Suđenje pred sudijom pojedincem trajalo je 313 sudskih dana, više od dve i po godine, i predstavljalo je najduži postupak u istoriji engleskog prava. Sud je presudio u korist McDonald's-a i dosudio mu odštetu. Apelacioni sud je tokom žalbenog postupka odbio većinu tvrdnji podnosilaca predstavke, ali je prihvatio one u kojima su osporavali zaključke sudije prvostepenog suda u vezi sa sadržajem letka te je umanjio odštetu koju je odredio taj sudija sa ukupno 110.000 funti na ukupno 76.000 funti. Dom lordova nije dozvolio podnosiocima predstavke da izjave žalbu. McDonald's, koji nije podneo zahtev za naknadu troškova i nije tražio izvršenje presude.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 6 st. 1 Konvencije, tvrdeći da su postupci bili nepravični, prvenstveno zato što im je odbijena pravna pomoć, kao i na povredu člana 10, budući su postupci i njihov ishod predstavljali nesrazmerno zadiranje u njihovo pravo na slobodu izražavanja.

Član 6, st. 1 Konvencije

Sud je pojasnio da nužnost pružanja pravne pomoći za pravično suđenje zavisi od značaja onoga što je u pitanju za lica u postupku, složenosti relevantnog prava i postupka, kao i sposobnosti lica da samo sebe delotvorno zastupa.

Iako postupci za klevetu ne mogu da se porede sa važnim pitanjima porodičnog prava, finansijske posledice mogu da budu ozbiljne.

Složenost postupka bila je očigledna jer je suđenje u prvom stepenu trajalo 313 sudskih dana, postupak po žalbi je trajao više od 23 sudska dana, a sud je trebalo da prouči 40.000 stranica dokumentacije i sasluša 130 svedoka i morao je da reši opsežna pravna i procesna pitanja pre no što je mogao da odluči o glavnom pitanju.

Uprkos tim teškoćama, podnosioci predstavke su pokazali snalažljivost i bili su uspešni u dokazivanju istinitosti nekolicine izjava u publikaciji. Primili su određenu besplatnu pomoć od advokata, a pravnici su im pomogli u sastavljanju inicijalnih podnesaka; međutim, zastupali su sami sebe tokom većeg dela postupka, uključujući na ročištima o izjavama iz letka. Sporadična pomoć advokata volontera i pružena pravna pomoć nisu mogli da predstavljaju zamenu za kontinuirano zastupanje od strane iskusnog advokata specijalizovanog za klevetu.

Podnosioci predstavke nisu imali priliku da delotvorno iznesu svoje argumente jer im je bila uskraćena pravna pomoć, što je doprinelo neprihvatljivoj nejednakosti oružja u odnosu na McDonald's i rezultiralo povredom člana 6, st. 1.

Član 10 Konvencije

Sud je morao da utvrdi da li je zadiranje u slobodu izražavanja podnosilaca predstavke bilo „neophodno u demokratskom društvu“. Država je tvrdila da podnosioci predstavke, budući da nisu novinari, ne bi trebalo da uživaju visoki nivo zaštite koji uživaju mediji na osnovu člana 10. Sud je smatrao da čak i male i neformalne grupe koje vode kampanje, poput udruženja London Greenpeace, moraju da budu u stanju da delotvorno sprovedu aktivnosti u demokratskom društvu, jer postoji snažan javni interes da se takvim grupama i pojedincima van glavnih tokova omogući doprinos javnoj debati kroz širenje informacija i ideja o pitanjima od opšteg javnog interesa, kao što su zdravlje i životna sredina. Sud je naglasio da novinari moraju da postupaju u dobroj veri kako bi pružili tačne informacije i da isto načelo važi i za druge učesnike u javnoj debati. Određeni stepen hiperbole se očekuje u kampanjskom letku, ali se ozbiljne optužbe predstavljene kao činjenice moraju pažljivo ispitati.

Podnosioci predstavke ne samo što su tvrdili da nisu autori letka, već i da su informacije u letku ušle u javni domen, kao što je publikacija udruženja Veggies Ltd u kojoj su u suštini objavljene iste tvrdnje, te da nije na njima da dokažu istinitost sadržaja publikacije. Sud je utvrdio da stavljanje tereta dokazivanja istine o klevetničkim izjavama na tuženog u postupku po kleveti nije nespojivo sa članom 10. Činjenica da je tužilac velika multinacionalna kompanija nije je lišila prava da se brani od klevetničkih tvrdnji. Dok velike javne kompanije podležu strogom nadzoru i granice prihvatljive kritike su šire za takve entitete, postoji i suprotstavljeni interes, da zaštite svoj komercijalni uspeh i održivost u korist akcionara, zaposlenih i šireg ekonomskog interesa. Država ima polje slobodne procene da u domaćem pravu preduzeću obezbedi sredstva da osporava i ograniči štetu od štetnih optužbi.

Međutim, ako država obezbeđuje takvo pravno sredstvo korporativnom telu, ona mora da obezbedi procesnu pravičnost i jednakost oružja kako bi zaštitila suprotstavljene interese u slobodnom izražavanju i otvorenoj debati. Širi interes u promovisanju slobodnog kruženja informacija i ideja o aktivnostima moćnih komercijalnih entiteta, kao i potencijalni “odvraćajući” efekti na druge, takođe su važni faktori koje treba imati u vidu u ovom kontekstu.

Po mišljenju Suda, s obzirom na nedostatak pravne pomoći, postupak o kleveti je bio nepravičan, što je dovelo do povrede člana 6 st. 1, a to je uticalo na procenu srazmernosti iz člana 10. Sud je zaključio da nije ostvarena ravnoteža između zaštite slobode izražavanja i prava kompanije, što je dovelo do nepostojanja procesne pravičnosti i jednakosti, čime je prekršen član 10.

Osim toga, odšteta za klevetu mora biti srazmerna povredi ugleda, ali je dosuđeni iznos (ukupno 76.000 funti) bio značajan u poređenju sa skromnim prihodima podnosioca. Tužioc, kao veliki korporativni entitet, nisu dokazali finansijsku štetu od letka, usled čega je dosuđivanje odštete bilo nesrazmerno legitimnom cilju kojem je težilo. Dakle, nepostojanje procesne pravičnosti i nesrazmerna odšteta su predstavljali povredu člana 10 Konvencije

Član 41

Sud je podnositeljki predstavke dosudio €20.000 a podnosiocu predstavke €15.000 na ime nematerijalne štete i €47.311,17 na ime sudskih troškova i izdataka.

Rumunske vlasti su prekršile član 8 jer nisu omogućile javnosti pristup informacijama o potencijalnim rizicima i nisu zaštitile prava podnosioca predstavke, koji su živeli blizu rudnika zlata

PRESUDA U PREDMETU TATAR PROTIV RUMUNIJE

(Predstavka br. 67021/01)

Izrečena 27. januara 2009. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli otac i sin, koji su rođeni 1947. odnosno 1979. godine i koji su živeli u mestu Baja (*Baia*) Mare.

U studiji uticaja na životnu sredinu koju je sprovelo Ministarstvo životne sredine 1993. godine je utvrđeno da je industrija u tom području već ozbiljno zagadila tlo i podzemne vode u tom području.

Preduzeće S.C. Aurul Baia Mare S.A. je 1998. dobilo dozvolu za eksploataciju zlata u mestu Baja Mare i započelo je sa radom 21. decembra 1999. godine. Kompanija je za ekstrakciju koristila natrijum-cijanid, a deo njenih aktivnosti se odvijao blizu doma podnosioca predstavke (mesto ekstrakcije je bilo 100 metara udaljeno od stambenog naselja). U član 16 dozvole za rad je bila propisana zaštita životne sredine, koja je podrazumevala primenu mera poput usvajanja adekvatne tehnologije za zaštitu i prečišćavanje vode.

Dana 30. januara 2000. godine je došlo do ekološke nesreće. U izveštaju Ujedinjenih nacija (objavljenom u martu 2000. godine) je navedeno da je došlo do pucanja brane, pri čemu je u lokalnu sredinu ispušteno oko 100.000 m³ vode kontaminirane cijanidom.

U izveštaju Radne grupe (objavljenom u decembru 2000. godine) i izveštaju UN su kao uzroci navedeni neadekvatno projektovana tehnologija za ekstrakciju zlata (npr. nedostatak sistema za prelivanje), odobravanje takvih planova i neadekvatno praćenje razvoja sistema. S.C. Aurul Baia Mare S.A. nije prekinulo sa radom nakon nesreće. U studiji uticaja na životnu sredinu iz 2001. godine je potvrđeno da su prekoračeni pragovi zagađenja.

Podnosioci predstavke su nakon nesreće podneli razne upravne žalbe (uključujući, između ostalog, Ministarstvu za zaštitu životne sredine i gradskoj

upravi) u vezi sa rizicima po porodicu koji su proizašli iz korišćenja natrijum-cijanida od strane kompanije u postupku ekstrakcije. Takođe su osporavali usaglašenost sa zakonskim standardima i valjanost dozvole za rad.

Podnosioci predstavke su 2000. pokrenuli i krivične postupke protiv članova rukovodstva fabrike, žaleći se da proces rudarenja predstavlja opasnost po zdravlje stanovnika Baja Mare, da ugrožava životnu sredinu i da je dovelo do pogoršanja astme drugog podnosioca predstavke.

Rumunski sudovi su 20. novembra 2001. godine obustavili krivične postupke o nesreći, smatrajući da ona ne predstavlja krivično delo po rumunskom krivičnom pravu. Nije doneta nijedna sudska odluka u vezi sa ostalim žalbama.

Ministarstvo za zaštitu životne sredine je 2003. obavestilo podnosiocima predstavke da aktivnosti preduzeća ne predstavljaju opasnost za javno zdravlje, da se obavljaju bezbedno i da se tehnologija ekstrakcije koristi i drugde u svetu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da je njihov život ugrožen tehnološkim procesom koji primenjuje S.C. Aurul S.A. Baia Mare i da vlasti nisu preuzele nikakve mere uprkos brojnim pritužbama koje su podneli.

Član 8

Sud je primetio da zagađenje može da zadire u privatni i porodični život nekog lica tako što šteti njegovom blagostanju, te da član 8 može da važi u predmetima vezanim za životnu sredinu – bilo da zagađenje neposredno uzrokuje država ili odgovornost proističe iz odsustva adekvatne regulacije aktivnosti države.

Sud je utvrdio da država ima obavezu da obezbedi zaštitu svojih građana regulisanjem dozvola, osnivanja, rada, bezbednosti i nadzora nad industrijskim aktivnostima, posebno onima koje su opasne za životnu sredinu i ljudsko zdravlje. Postupak odlučivanja vezan za takve aktivnosti mora da uključuje i sprovođenje odgovarajućih istraživanja i studija kako bi se sprečili i unapred ocenili efekti aktivnosti koji mogu naštetiti životnoj sredini i pravima pojedinaca, a time se omogućilo i ostvarivanje pravične ravnoteže između različitih suprotstavljenih interesa. Sud je naglasio značaj javnog pristupa zaključcima ovih studija, kao i informacijama koje omogućavaju procenu opasnosti kojoj je javnost izložena, a pojedinci takođe moraju da budu u mogućnosti da se žale sudu na sve odluke.

Sud je primetio da su u preliminarnoj proceni uticaja iz 1993. godine, koju je sproveo rumunsko Ministarstvo za zaštitu životne sredine, istaknuti ekološki i zdravstveni rizici i da uslovi rada nisu dovoljni da isključe mogućnost ozbiljne štete. Takođe je primetio da su drugi stručnjaci u izveštajima objavljenim nakon 2001. godine upozorili na prekoračenje dozvoljenih pragova zagađenja.

Sud je potvrdio da je nesporno da je uzrok nesreće proizašao iz aktivnosti preduzeća (u kojem je i rumunska država imala deonice). Potvrđeno je da je utvrđeno zagađenje prelazilo dozvoljene granice u blizini doma podnosilaca predstavke. Stoga je zaključeno da zagađenje može izazvati pogoršanje kvaliteta života lokalnih stanovnika i naročito uticati na blagostanje podnosilaca i lišiti ih uživanja u svom domu na način koji bi mogao naštetiti njihovom privatnom i porodičnom životu, tako da član 8 važi u ovom predmetu zbog kontinuirane proizvodnje zagađenja u količinama koje prelaze dozvoljene nivoe.

Sud nije sumnjao u uticaj koju su na ljudsko zdravlje i zdravstveno stanje podnosilaca predstavke imali toksičnost natrijum-cijanida i visoki nivoi zagađenja – što je sve potvrđeno medicinskim i naučnim dokazima. Sud je, međutim, primetio da podnosioci predstavke nisu uspeli da dokažu postojanje uzročno-posledične veze između izloženosti određenim dozama natrijum-cijanida i pogoršanja astme u svetlu trenutnih naučnih saznanja. Uprkos tome, primetio je postojanje ozbiljnog i materijalnog rizika za zdravlje podnosilaca predstavke, što je podrazumevalo obavezu države da proceni rizike, kako u trenutku kada je odobravala dozvolu za rad, tako i nakon nesreće, kao i da preduzme odgovarajuće mere.

Sud je smatrao da nije ovlašćen da svojim stavom zameni stav lokalnih organa o najboljoj politici koju treba usvojiti o pitanjima životne sredine i industrije: države imaju široko polje slobodne procene u teškim društvenim i tehničkim oblastima kao što je ova. Naglasio je da je grad već bio vrlo zagađen, a da je tehnologija o kojoj je reč bila nova u Rumuniji i da su njene posledice po životnu sredinu bile nepoznate. Stoga je utvrdio da su bile potrebne preventivne mere koje su potpadale pod ovlašćenja dodeljenih vlastima i za koje se osnovano moglo smatrati da će moći da ublaže rizike na koje im je ukazano.

Sud je konstatovao da je preduzeće moglo da nastavi sa svojim industrijskim aktivnostima nakon nesreće, protivno načelu predostrožnosti koje je uspostavljeno u međunarodnom pravu i koje se može naći, između ostalog, u Ugovoru iz Mastrihta, a prema kojem odsustvo sigurnosti u vezi sa trenutnim naučnim i tehničkim saznanjima ne može predstavljati opravdanje za bilo kakvo kašnjenje

države u usvajanju delotvornih i srazmernih mera usmerenih na sprečavanje rizika od ozbiljne i nepovratne štete po životnu sredinu.

Sud je, pored toga, podsetio na značaj javnog pristupa zaključcima preliminarnih studija o životnoj sredini, kao i informacijama koje omogućavaju procenu opasnosti kojoj je javnost izložena. Naglasio je da javnost nije bila u mogućnosti da osporava rezultate preliminarne procene iz 1993. jer tužena država nije ispunila svoju obavezu da obaveštava javnost, naročito jer nije objavila ovu procenu. Sud je zatim konstatovao da je država nastavila da ne objavljuje informacije i nakon nesreće, uprkos verovatnoj uznemirenosti i neizvesnosti lokalnog stanovništva – posebno strahu od kontaminacije i mogućeg ponavljanja ovakve nesreće u budućnosti.

Sud je zaključio da rumunske vlasti nisu ispunile svoju obavezu da sprovedu zadovoljavajuću procenu rizika aktivnosti preduzeća i da preduzmu odgovarajuće mere za zaštitu prava onih koji su zabrinuti za svoj privatni život i dom u smislu člana 8, i, opšte uzev, za zaštitu njihovog prava da uživaju u zdravoj i zaštićenoj životnoj sredini.

Član 41

Sud je odbacio zahteve podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje, jer nije utvrdio uzročnu-posledičnu vezu. Sud je podnosiocima predstavke dosudio €6.266 na ime sudskih troškova i izdataka.

Švajcarski organi nisu preduzeli dovoljno mera kako bi ublažili efekte klimatskih promena a udruženju koje je podnelo predstavku su uskratili pristup sudu, protivno članovima 6 i 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU VEREIN KLIMASENIORINNEN SCHWEIZ I DRUGI PROTIV ŠVAJCARSKE

(Predstavka br. 53600/20)

Izrečena 9. aprila 2024. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli Verein KlimaSeniorinnen Schweiz (švajcarsko udruženje osnovano s ciljem unapređenja i sprovođenja delotvorne zaštite klime u ime svojih članica, koje obuhvataju više od 2.000 starijih žena) i četiri žene (sve članice udruženja) starije od 80 godina, koje su se žalile na zdravstvene probleme koji utiču na njihove živote a koji se pogoršavaju tokom toplotnih talasa.

Podnosioci predstavke su 25. novembra 2016. Saveznom veću i drugim švajcarskim organima za zaštitu životne sredine podneli zahtev u skladu sa članom 25a Zakona o upravnom postupku, ukazujući na niz propusta u oblasti zaštite klime i zahtevajući da donesu odluku o preduzimanju mera. Takođe su pozvali vlasti da preduzmu neophodne mere za postizanje cilja 2030. godine utvrđenog Sporazumom iz Pariza iz 2015. godine.

Savezno ministarstvo za životnu sredinu, transport, energiju i komunikacije (*Department of the Environment, Transport, Energy and Communications*, DETEC) je zahtev proglasilo v neosnovanim u odluci od 25. aprila 2017. godine, smatrajući da podnosioci predstavke teže ostvarenju širih javnih interesa i da nisu neposredno pogođeni u smislu svojih prava, te se stoga ne mogu smatrati žrtvama. Pored toga, po mišljenju DETEC-a, opšti cilj zahteva podnosilaca predstavke odnosio se na postizanje smanjenja emisije ugljendioksida u celom svetu a ne samo u njihovoj neposrednoj okolini.

Savezni upravni sud je 27. novembra 2018. odbacio žalbu podnosilaca predstavke, smatrajući da žene starije od 75 godina nisu jedina grupa stanovništva koja je pogođena klimatskim promenama. Zaključio je da nisu pokazali da su njihova prava drugačije pogođena od prava opšte populacije.

Savezni vrhovni sud je u presudi od 5. maja 2020. godine takođe odbacio žalbu,

smatrajući da podnositeljke predstavke nisu bile dovoljno i neposredno pogođene navodnim propustima u pogledu svog prava na život iz člana 10, st. 1 Ustava, niti prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, uključujući poštovanje doma, kako bi mogle da se pozivaju na interes dostojan zaštite u smislu člana 25a Zakona o upravnom postupku. Kada je reč o udruženju koje je podnelo predstavku, Savezni vrhovni sud je ostavio otvorenim pitanje da li ono uopšte ima pravo da uloži žalbu, s obzirom na svoje zaključke u vezi sa podnositeljicama predstavke.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da država nije ispunila svoje obaveze iz Konvencije da delotvorno zaštiti život prema članu 2 i da obezbedi poštovanje njihovog privatnog i porodičnog života, uključujući njihov dom, prema članu 8. U tom kontekstu su se žalili da država nije uvela odgovarajuće mere kako bi postigla ciljeve borbe protiv klimatskih promena, a u skladu sa međunarodnim obavezama.

Podnosioci predstavke su se dalje žalili da nisu imali pristup sudu u smislu člana 6, st. 1 Konvencije, tvrdeći da domaći sudovi nisu adekvatno odgovorili na njihove zahteve i da su usvojili proizvoljne odluke koje pogađaju njihova građanska prava u vezi s neophodnim merama za borbu protiv negativnih efekata klimatskih promena.

Podnosioci su se takođe žalili na povredu člana 13, tvrdeći da im nisu bila dostupna delotvorna domaća pravna sredstva kako bi podneli svoje pritužbe o povredi članova 2 i 8.

Veće kojem je ovaj predmet bio dodeljen je nadležnost ustupilo Velikom veću.

Opseg predmeta i status žrtve

Sud je napomenuo da može da se bavi samo pitanjima koja proizlaze iz klimatskih promena u okviru svoje nadležnosti iz člana 19 (o uspostavljanju Suda), ali je takođe konstatovao da se zbog nedovoljnog delovanja države u borbi protiv klimatskih promena produbljuju rizici od štetnih posledica po uživanje ljudskih prava.

Sud je potvrdio da postoje dovoljno pouzdani pokazatelji da antropogene klimatske promene postoje, da predstavljaju ozbiljnu pretnju za uživanje prava zajemčenih Konvencijom, da su države svesne toga i da globalni naponi usmereni na ublažavanje njihovih efekata nisu dovoljni za dostizanje tog cilja.

Kako je naveo, iako se pravne obaveze koje države imaju po Konvenciji odnose na osobe koje su trenutno žive, buduće generacije će verovatno nositi sve teži teret posledica sadašnjih neuspeha u borbi protiv klimatskih promena.

Sud je zatim izložio uslove koje neki podnosilac predstavke treba da ispuni kako bi u kontekstu klimatskih promena stekao status žrtve prema članu 34. Konvencije. Pitanje za Sud je bilo kako bi se mogle razmotriti tvrdnje o šteti vezanoj za delovanje države u kontekstu klimatskih promena koje utiču na prava pojedinaca zajamčena Konvencijom a da se ne podrije isključenje *actio popularis* i ne ignoriše priroda reaktivne pravosudne funkcije Suda. Na kraju je zaključio da podnositeljke predstavke moraju da pokažu da su lično i neposredno pogođene činjenjem ili nečinjenjem države. To zavisi od dva kriterijuma:

1. Visokog intenziteta izlaganja podnosioca predstavke negativnim efektima klimatskih promena; i
2. Hitne potrebe da se osigura pojedinačna zaštita podnosioca predstavke.

Sud je primetio da je ovo visok prag i utvrdio da četiri podnositeljke predstavke nisu ispunile kriterijume za status žrtve prema članu 34. Iako je Sud prihvatio da su toplotni talasi uticali na kvalitet života podnositeljki predstavke, nije bilo očigledno da su izložene negativnim efektima klimatskih promena, niti da su opasnosti da im budu izložene u bilo kom relevantnom trenutku u budućnosti takvog intenziteta da bi postojala hitna potreba da se obezbedi njihova pojedinačna zaštita. Podnositeljke predstavke takođe nisu bolovale od kritičnih zdravstvenih stanja čije moguće pogoršanje uslovljeno toplotnim talasima ne bi moglo biti ublaženo dostupnim merama adaptacije u Švajcarskoj ili razumnim merama lične adaptacije. Sud je samo u izuzetnim okolnostima priznavao status žrtve u vezi sa nekim budućim rizikom a podnositeljke predstavke nisu uspele da dokažu da takve izuzetne okolnosti postoje u njihovom slučaju.

Kada je reč o legitimaciji udruženja, Sud je smatrao da klimatske promene kao zajednički problem čovečanstva i međugeneracijska raspodela tereta udruženjima daju posebnu mogućnost pravnog delovanja. Da bi udruženje podnelo predstavku u ime pojedinaca a u vezi sa navodnim propustom države da preduzima odgovarajuće mere kako bi obezbedila zaštitu od štetnih efekata klimatskih promena, ono mora da ispunjava tri uslova:

1. Mora da bude zakonito osnovano u jurisdikciji o kojoj se radi i da ima pravni osnov da u njoj deluje.

2. Mora da dokaže da je posvećeno ostvarenju svrhe u skladu sa svojim zakonitim ciljevima odbrane ljudskih prava svojih članova ili drugih pogođenih pojedinaca u jurisdikciji o kojoj se radi, bilo da je to ograničeno ili obuhvata kolektivno delovanje u cilju zaštite tih prava od pretnji klimatskih promena.
3. Mora da pokaže da se može smatrati zaista kvalifikovanim i reprezentativnim da deluje u ime članova ili drugih pogođenih pojedinaca u jurisdikciji koji su izloženi konkretnim pretnjama ili negativnim efektima klimatskih promena na njihove živote, zdravlje ili blagostanje zaštićeno ovom Konvencijom.

Sud je utvrdio da udruženje koje je podnelo predstavku ispunjava relevantne kriterijume.

Član 8

Sud je konstatovao da bi bilo neprimereno neposredno transponovati postojeću ekološku sudsku praksu u kontekst klimatskih promena; oslonio se na načela u njoj ali je nastojao da razvije adekvatniji pristup kada je reč o raznim pitanjima klimatskih promena i Konvencije.

To je zato što se postojeća sudska praksa odnosi na situacije u kojima postoji veza između izvora štete i onih koji su njome pogođeni a potrebne mere ublažavanja su se mogle identifikovati na izvoru štete. Okolnosti su znatno različite u kontekstu klimatskih promena:

- › Ne postoji jedinstveni ili konkretni izvor štete; emisije gasova sa efektom staklene bašte ("GHG") dolaze iz više izvora.
- › Ugljen-dioksid – primarni GHG – nije sam po sebi toksičan kada je njegova koncentracija obična, a posledice proističu iz složenog lanca efekata.
- › Lanac efekata je složen u pogledu i vremena i mesta; ukupni nivoi CO² dovode do globalnog zagrevanja i klimatskih promena, koji zauzvrat uzrokuju incidente ekstremnog vremena, koji pak izazivaju razne štetne pojave poput prekomernih toplotnih talasa.
- › Izvori emisija GHG nisu ograničeni na konkretne aktivnosti ili oblasti koje se mogu označiti kao opasne, te mere ublažavanja opšte uzev ne mogu da budu lokalizovane ili ograničene.
- › Borba protiv klimatskih promena i njihovo zaustavljanje ne zavise od usvajanja konkretnih lokalizovanih ili sektorskih mera. Klimatske promene predstavljaju policentrično pitanje.

Glavna dužnost države ugovornice je da usvoji i primenjuje u praksi propise i mere koji mogu da ublažavaju postojeće i potencijalno nepovratne buduće efekte klimatskih promena. Ova obaveza proističe iz uzročne veze između klimatskih promena i uživanja prava zajemčenih Konvencijom. Do povrede člana 8 može doći zbog negativnih efekata na blagostanje i kvalitet života pojedinaca, kao i dovoljno ozbiljnih opasnosti od tih efekata. Sud je već utvrdio da član 8 može važiti i u ekološkim predmetima, a pitanja uzročnosti se uvek moraju posmatrati u svetlu činjenične prirode navodne povrede i prirode i obima pravnih obaveza u pitanju. Dalje, već je utvrđeno da, kako bi se našle u polju dejstva člana 8, žalbe koje se odnose na ekološke smetnje moraju prvo pokazati „stvarno zadiranje“ u pravo podnosioca predstavke na uživanje privatnog ili porodičnog života, i, drugo, da je dostignut određeni nivo ozbiljnosti. Međutim, u ovom kontekstu, pitanje „stvarnog zadiranja“ ili dovoljno ozbiljnog rizika suštinski zavisi od procene sličnih kriterijuma poput onih koji se odnose na status žrtve pojedinaca ili legitimaciju udruženja. Ovi su kriterijumi stoga odlučujući za utvrđivanje da li su prava zajemčena članom 8 u opasnosti i da li ova odredba važi. U svakom slučaju, ovo su pitanja koja treba razmatrati na osnovu činjenica konkretnog predmeta i na osnovu dostupnih dokaza.

Sud je ponovo naglasio da je nadležan samo da tumači odredbe Konvencije i protokola uz nju. Ukazao je, međutim, na to da države u skladu sa svojim međunarodnim obavezama treba da usvoje neophodne propise usmerene na sprečavanje povećanja koncentracija GHG u atmosferi Zemlje i porasta globalne prosečne temperature iznad nivoa koji mogu izazvati ozbiljne i nepovratne negativne efekte na ljudska prava iz člana 8. Nadalje, države treba da utvrde relevantne ciljeve i vremenske okvire, koji moraju da budu sastavni deo domaćeg regulatornog okvira, kao osnova za mere ublažavanja. Nedostatak u jednom određenom aspektu ne znači nužno da je država izašla izvan svog polja slobodne procene.

Sud je zaključio da je dostupnost procesnih garantija značajna za utvrđivanje da li je država ostala u okviru svog polja slobodne procene. Država mora da uzima u obzir sledeće vrste procesnih garantija u postupku odlučivanja o klimatskim promenama:

1. Informacije u posedu javnih vlasti od značaja za sprovođenje relevantnih propisa u borbi protiv klimatskih promena treba da budu dostupne javnosti, posebno onima koji bi mogli biti pogođeni tim merama.
2. Treba da postoje procedure koje omogućuju uzimanje u obzir stavova javnosti, posebno onih koji su pogođeni (ili u riziku da budu pogođeni) relevantnim merama.

Sud je u ovom predmetu utvrdio da postoje kritične praznine u procesu sprovođenja relevantnog domaćeg regulatornog okvira, uključujući propust švajcarskih vlasti da kvantifikuju ograničenja nacionalnih emisija GHG putem određivanja maksimuma dozvoljenih emisija GHG ili na drugi način. Pored toga, švajcarski organi ranije nisu ispunili svoje pređašnje ciljeve smanjenja emisije GHG, kao što je potvrđeno u relevantnim domaćim procenama, što je priznala tužena Država. Na kraju, švajcarske vlasti nisu blagovremeno i na odgovarajući način pristupile izradi i primeni relevantnog zakonodavstva i mera u skladu sa svojim pozitivnim obavezama na osnovu člana 8 Konvencije, koje su bile relevantne u kontekstu klimatskih promena.

Sud je na kraju zaključio da član 8 obuhvata pravo pojedinaca na delotvornu zaštitu od strane državnih vlasti od ozbiljnih negativnih efekata klimatskih promena na njihov život, zdravlje, blagostanje i kvalitet života. Sud je u ovom predmetu utvrdio da je država prekoračila svoje polje slobodne procene i da je došlo do povrede člana 8.

Član 2

S obzirom na zaključak o povredi člana 8, Sud je odlučio da ne razmotri ovaj predmet iz ugla člana 2.

Član 6

Sud je utvrdio da član 6, st.1 Konvencije važi u pogledu pritužbe udruženja koje je podnelo predstavku u meri u kojoj se tiče delotvornog sprovođenja mera ublažavanja prema važećem zakonu, pri čemu je ponovo istakao poseban značaj kolektivnog delovanja u kontekstu klimatskih promena. Sud je smatrao bitnim da naglasi ključnu ulogu koju domaći sudovi imaju u postupcima vezanim za klimatske promene i, uistinu, zaključio je da domaći sudovi nisu ozbiljno ili uopšte razmotrili ovu akciju, posebno jer nisu pružili uverljive razloge zašto smatraju da nije potrebno da razmotre meritum pritužbi.

Sud je utvrdio da je odbijanje tužbe udruženja koje je podnelo predstavku, prvo od strane upravnog organa, DETEC-a, a zatim od strane nacionalnih sudova na dva nivoa nadležnosti, predstavljalo zadiranje u njegovo pravo na pristup sudu.

Nacionalni sudovi nisu uzeli u obzir uverljive naučne dokaze u vezi sa klimatskim promenama i nisu ozbiljno razmotrili pritužbe udruženja. Kako udruženje koje je podnelo predstavku i podnositeljke predstavke nisu na raspolaganju imali druge pravne mogućnosti, Sud je zaključio da je došlo do povrede člana 6, st.1 Konvencije.

Član 13

U svetlu svojih zaključka o povredi člana 6, st. 1 Konvencije, Sud je smatrao da nema potrebe da posebno ispituje pritužbu udruženja koje je podnelo predstavku o kršenju člana 13.

Član 46

U svetlu složenosti i prirode pitanja o kojima se radilo, Sud je smatrao da ne može biti detaljan ili davati obavezujuće smernice u vezi sa merama koje je potrebno primeniti radi delotvornog počinovanja presudi. S obzirom na diskreciju koju država ima u ovoj oblasti, smatrao je da se tužena država nalazi u boljem položaju da uz pomoć Komiteta ministara oceni koje konkretne mere koje treba da preduzme.

Član 41

Sud je zaključio da Švajcarska treba da plati udruženju koje je podnelo predstavku €80.000 na ime sudskih troškova i izdataka. Kako nije podnet zahtev za naknadu štete, nije dosuđena nikakva suma po tom osnovu.

Švedski organi su prekršili član 6 jer podnosiocima predstavke nisu omogućili pristup sudu kako bi stekli uvid u državnu odluku o davanju dozvole postrojenju za preradu otpada koja je mogla da utiče na kvalitet vode za piće

PRESUDA U PREDMETU ZANDER PROTIV ŠVEDSKE

(Predstavka br. 14282/88)

Izrečena 25. novembra 1993. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, muž i žena, bili su švedski državljani koji su tokom relevantnog perioda živeli u mestu Griti (*Gryti*) u Švedskoj.

Podnosioci predstavke su posedovali imanje u Griti koje se graničilo sa zemljištem na kojem je preduzeće pod nazivom Västmanlands Avfallsaktiebolag (VAFAB) prerađivalo otpad. Nacionalni odbor za zaštitu životne sredine („Odbor za licenciranje“) je VAFAB-u odobrio obavljanje ove delatnosti 1983. godine a u skladu sa ovlašćenjem koje mu je povereno Zakonom o zaštiti životne sredine iz 1969. godine („Zakon iz 1969.“).

Na imanju je 1979. godine na deponiji pronađen otpad koji sadrži cijanid. Analize pijaće vode iz obližnjeg bunara pokazale su prekomerne nivoe cijanida u vodi, te je Odbor za zdravstvenu zaštitu u Västerås-u zabranio korišćenje te vode. Druge analize u oktobru 1983. godine takođe su ukazivale na prekomerne nivoe cijanida. Međutim, u junu 1984. godine, Nacionalna agencija za hranu je povećala maksimalno dozvoljeni nivo cijanida sa 0,01 mg/L na 0,1 mg/L, nakon čega je voda klasifikovana kao bezbedna za korišćenje.

Odbor za dozvole je marta 1987. odobrio zahtev VAFAB-a za produženje dozvole i širenje aktivnosti na deponiji, uprkos protivljenju podnosilaca predstavke i drugih vlasnika obližnjih parcela zbog opasnosti od daljeg zagađenja njihove vode. Međutim, Odbor je postavio nekoliko uslova uz dozvolu, uključujući obaveznu redovnu analizu bunarske vode i obaveštavanje vlasnika o rezultatima. Ako ove analize daju razloge za sumnju da deponija zagađuje vodu, VAFAB će biti u obavezi da vlasnike snabdeva vodom.

Podnosioci predstavke su se neuspešno žalili Vladi. Odluke Vlade nisu podlegale sudskoj kontroli prema Zakonu iz 1969. godine u vreme kada su podnosioci predstavke podneli žalbu. U junu 1988. godine je na snagu stupio

Zakon o sudskoj kontroli određenih upravnih odluka ali on nije imao retroaktivno dejstvo te podnosioci predstavke nisu mogli da se pozovu na njega.

Članom 34 Zakona iz 1969. godine je bilo dozvoljeno podnošenje tužbe u vezi sa ekološki opasnom aktivnošću kod Suda za nekretnine. Ovaj sud je osnovan Zakonom o ekološkoj šteti iz 1986. godine („Zakon iz 1986. godine“), koji je dozvoljavao licima koja su pretrpela štetu zbog zagađenja podzemnih voda da sudu podnesu zahtev za naknadu štete. Naknada se dosuđivala ako postoji značajna verovatnoća da postoji uzročno-posledična veza između aktivnosti i štete, a činjenica da je aktivnost bila dozvoljena Zakonom iz 1969. godine nije predstavljala prepreku za utvrđivanje odgovornosti. Žalbe na odluke Suda za nekretnine mogle su se izjavljivati višim sudovima, međutim oni nisu mogli da nalože nosiocu dozvole izdate u skladu sa Zakonom iz 1969. godine da obustavi spornu aktivnost ili da preduzme preventivne mere osim onih koje su navedene u dozvoli.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 6, jer nisu imali pristup sudu tokom vremena o kojem se radi kako bi osporili dodelu dozvole za odlaganje otpada preduzeću na susednom placu. Evropska komisija za ljudska prava je stala na stanovište da je prekršen član 6, st. 1.^[60]

Član 6

Sud je prvo trebalo da utvrdi da li postoji spor o „pravu“ koje bi se moglo smatrati, barem razumno, da je priznato domaćim pravom da bi član 6 mogao da važi. Ovaj spor je morao da bude i stvaran i ozbiljan, mogao je da se odnosi na obim i način ostvarivanja tog prava, a rezultat postupka morao je biti neposredno odlučujući za to pravo.

Država je tvrdila da se ovaj predmet razlikuje od drugih u kojima je utvrđeno da postoje sporovi o građanskim pravima. Pored toga je istakla da podnosioci predstavke nisu iskoristili dostupnu sudsku kontrolu jer nisu podneli tužbu u skladu sa Zakonom iz 1986. godine, kojim je sudska kontrola bila predviđena. Podnosioci predstavke su mogli, ali nisu podneli zahtev za naknadu štete Sudu za nekretnine

[60] Pojedinci nisu mogli neposredno da se obrate Evropskom sudu za ljudska prava pre no što je Protokol br. 11 uz Konvenciju stupio na snagu 1998. godine. Prvo bi Komisija ocenila prihvatljivost pritužbe i usvojila mišljenje o njoj.

a u skladu sa Zakonom iz 1986. godine, a ovaj postupak je dozvoljavao sudsku kontrolu. Umesto toga, podnosioci predstavke su u skladu sa Zakonom iz 1969. godine zatražili od Odbora za dozvole da dozvolu VAFAB-a uslovi preventivnim merama, što nije bilo podložno sudskoj kontroli. Pored toga, Država je tvrdila da podnosioci predstavke ne mogu osnovano po švedskom pravu da zadrže pravo na zaštitu od vrste rizika o kojem se ovde radilo.

Sud je konstatovao da je članom 5 Zakona iz 1969. godine stvorena obaveza za lica koja se bave ekološki opasnom delatnošću pri čemu nisu identifikovani korisnici te obaveze. Međutim, prema švedskom pravu, vlasnici zemljišta imali su na osnovu člana 5 pravo da zatraže od Odbora za dozvole da zahteva od VAFAB-a preduzimanje određenih preventivnih mera i imali su pravo da se žale na odluku tog Odbora. Podnosioci predstavke su osnovano mogli da tvrde da su imali pravo na zaštitu od zagađenja vode u svom bunaru zbog aktivnosti preduzeća na deponiji otpada. Dakle, postojala je nesuglasica između podnosilaca predstavke i Odbora za dozvole koja bi mogla da se odnosi na zakonitost uslova dodatih dodeljenoj dozvoli. Ishod ovog spora bio je neposredno odlučujući za pravo podnosilaca predstavke. Stoga je žalba podnosilaca predstavke Vladi protiv odluke Odbora za dozvole da odobri dozvolu uključivala „utvrđivanje“ jednog od njihovih „prava“.

Sud je utvrdio da se tužba podnosilaca neposredno odnosila na njihovu mogućnost korišćenja vode iz svog bunara za piće. Štaviše, takva mogućnost je predstavljala jedan aspekt prava svojine. To pravo je očigledno „građansko pravo“ te član 6 važi u ovom predmetu.

Sud je zaključio da, prema švedskom pravu, podnosioci predstavke u to vreme nisu mogli da izdejtstvuju sudsko preispitivanje relevantne odluke, što je država i priznala. Stoga je Sud zaključio da je došlo do kršenja člana 6, st. 1.

Član 50 (sada član 41)

Sud je dosudio svakom podnosiocu predstavke po 30.000 švedskih kruna (€2.555 evra) na ime nematerijalne štete. Takođe je dosudio iznos od 145.860 švedskih kruna, umanjen za dodeljenu pravnu pomoć (ukupno €9.889) kao delimičnu naknadu sudskih troškova i izdataka.

AIRE centar

AIRE (Advice on Individual Rights in Europe) centar je specijalizovana nevladina organizacija koja promovira primjenu evropskog prava i pruža podršku žrtvama povreda ljudskih prava. Njegov tim međunarodnih pravnika obezbjeđuje stručnu pomoć i praktične savjete o pravnim standardima Evropske unije i Savjeta Evrope. AIRE centar ima bogato iskustvo u postupcima pred Evropskim sudom za ljudska prava i do sada je učestvovao u raspravama u više od 150 predmeta.

AIRE centar je tokom poslednjih 20 godina izgradio veliki ugled na Zapadnom Balkanu, gdje ostvaruje saradnju sa pravosudnim sistemima ovog regiona na svim nivoima. Blisko saraduje sa ministarstvima pravde, centrima za obuku nosilaca pravosudnih funkcija i ustavnim i vrhovnim sudovima na sprovođenju reformskih projekata i pruža podršku i pomoć dugoročnom razvoju vladavine prava. Pored toga, AIRE centar zajedno sa NVO sektorom širom regiona radi na podsticanju pravnih reformi i poštovanja osnovnih prava. Njegov rad se od samog početka temelji na nastojanju da obezbijedi da svi mogu praktično i djelotvorno ostvarivati svoja zakonska prava. To u praksi podrazumijeva unaprijeđivanje i olakšavanje valjane primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima, pružanje podrške procesu evropskih integracija putem jačanja vladavine prava i punog priznanja ljudskih prava, kao i podsticanje regionalne saradnje među sudijama i pravnim stručnjacima širom regiona.

Sustineri Partners

Sustineri Partners je osnovala grupa stručnjaka koji veruju u potencijal privrednih društava da ostvare pozitivne ishode za društvo. Preduzeće pruža usluge strateškog savetovanja organizacijama u privatnom i javnom sektoru o tome kako da uvrste standarde održivosti u svoje odluke, prakse i partnerstva. Rad kompanije Sustineri Partners na pružanju podrške preduzećima, investitorima i drugim organizacijama obuhvata ekološka, socijalna (ljudska prava) i pitanja upravljanja, pri čemu poseduje posebna stručna znanja o pitanjima kao što su savremeno ropstvo, rodna ravnopravnost, ekološki standardi, borba protiv korupcije i dobro upravljanje.